

# Drewniane Mazowsze

PRZEWODNIK ROWEROWY  
**TOM I: LINIA WARSZAWA-MŁAWA**

Paweł J. Mazurkiewicz







# Drewniane Mazowsze

PRZEWODNIK ROWEROWY  
**TOM I: LINIA WARSZAWA-MŁAWA**

Paweł J. Mazurkiewicz



Fundacja  
HEREDITAS

Warszawa 2020

Teksty, rysunki: Paweł J. Mazurkiewicz

Zdjęcia: Paweł J. Mazurkiewicz, Michał T. Chiliński

Redakcja i korekta językowa: Jolanta Strumiłło

Projekt graficzny, skład i łamanie: Magdalena Barańska

Mapy: OpenStreetMap; modyfikacje: Paweł J. Mazurkiewicz

Copyright © Fundacja Hereditas

Copyright © Drewniane Mazowsze

Copyright © Paweł J. Mazurkiewicz

Wszelkie prawa zastrzeżone. Całość ani żadna część niniejszej książki nie mogą być reprodukowane bez pisemnej zgody wydawcy.

ISBN: 978-83-951050-5-0

Publikacja dofinansowana ze środków Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.



Partner projektu: Drewniane Mazowsze

Patronat medialny:

**SPOTKANIA  
Z ZABYTKAMI** [zabytki.online](http://zabytki.online)

Na okładce: kościół w Drogiszce, fot. Paweł J. Mazurkiewicz, 2020



Drodzy czytelnicy,

trzymacie w rękach pierwszy z serii przewodników rowerowych po drewnianych zabytkach architektury drewnianej województwa mazowieckiego. Zabieramy Was w podróż po wciąż jeszcze licznie zachowanych zabytkowych kościołach, dzwonicach, dworach, wiatrakach, młynach czy chałupach. Niniejszy tom prezentuje pięć jednodniowych wycieczek rowerowych po północnej części województwa oraz jedną wycieczkę weekendową – razem aż osiemnaście tras!

Proponowane wycieczki rozpoczynają się i kończą na przystankach tras kolejowych: Warszawa – Nasielsk – Ciechanów – Mława oraz Nasielsk – Płońsk – Raciąż - Sierpc. Stosunkowo liczne połączenia, zarówno w godzinach porannych jak i popołudniowych, umożliwiają transport pasażerów z rowerem z Warszawy i innych głównych miast regionu. Rowerzyści z własnym transportem samochodowym mogą oczywiście rozpocząć bądź zakończyć trasę w dowolnym, wybranym przez siebie miejscu, mają także możliwość wykorzystania transportu kolejowego na powrót do miejsca początkowego. Wszystkie trasy wycieczek wytyczono (w miarę możliwości) mało uczęszczanymi, lokalnymi drogami asfaltowymi bądź drogami gruntowymi.

Wycieczki mają różne warianty długości. Wariant rodzinny, oznaczony kolorem czerwonym, to krótkie wycieczki o długości 20-40 kilometrów, które bez większych problemów pokonają najmłodszy miłośnicy dwóch kółek. Na trasie znajdują się najczęściej dwa-trzy zabytkowe obiekty drewnianej architektury, zaplanowano też miejsca na dłuższe przerwy i wypoczynek oraz wskazano dodatkowe atrakcje dla całych rodzin. Wariant standardowy, oznaczony kolorem zielonym, to wycieczki o długości od 40 do 70 kilometrów, zaplanowane na niespieszną, całodniową wyprawę. Oprócz drewnianych zabytków wskazano także najważniejsze inne obiekty zabytkowe i muzea. Wariant długi, oznaczony kolorem niebieskim, to propozycja dla wprawionych rowerzystów. Trasy mają zwykle ponad 80 kilometrów długości i pozwalają na dokładniejszą eksplorację regionu.

Zachęcamy do poznawania z nami piękna drewnianej architektury województwa mazowieckiego!







## Romantycznie bądź pozytywistycznie



Na trasie wycieczki znajdziemy ciekawe, zabytkowe kościoły, jeden z najpiękniejszych barokowych dworów, a także zabytkowy dworzec. Chwilę wytchnienia od pedałowania zapewnią założenia parkowe wokół pałacyku w Opinogórze – dziś Muzeum Romantyzmu (wariant standardowy i rozszerzony) bądź Muzeum Pozytywizmu (wariant rodzinny).

### **Wariant rodzinny** (23 km):

Gąsocin – Ślubowo – Koźniewo Wielkie – Ciemnewko – Sońsk

### **Wariant standardowy** (60 km):

Gąsocin – Ślubowo – Koźniewo Wielkie – Ciemnewko – Opinogóra Górna – Koziczynek – Lekowo – Ciechanów

### **Wariant rozszerzony** (84 km):

Gąsocin – Ślubowo – Koźniewo Wielkie – Ciemnewko – Zielona – Pęczki-Koźłowo- Opinogóra Górna – Przedwojewo – Koziczynek – Lekowo – Ciechanów

Wycieczkę rozpoczynamy na dworcu w **Gąsocinie**. Po wyjściu z pociągu możemy podziwiać **drewniany dworzec z 1877 roku**. Niestety, obecnie nie jest użytkowany i kontrastuje z nowoczesnymi peronami zmodernizowanej trasy kolejowej Warszawa – Gdańsk. Warto spróbować uchwycić na pierwszym planie fotografii przelatujące tutaj co kilka godzin Pendolino.

↓  
Następnie kierujemy się ulicą Kolejową i dalej Pułtuską na południowy wschód. Na rozwidleniu wybieramy drogę w prawo i po krótkim przejeździe przez las dojeżdżamy do **Ślubowa**, gdzie znajduje się **drewniany ko-**  
3,5 km



**ściół z 1780 roku.** Otoczony starodrzewem, szczególnie ładnie prezentuje się na jesieni. Ze względu na to, że jest to kościół filialny, odbywa się tutaj tylko jedna msza w tygodniu.

Zawracamy i kierujemy się na północ. Dość wąską asfaltową drogą prowadzącą przez pola i lasy docieramy do **Koźniewa Wielkiego**. We wsi skręcamy w lewo i tuż przed stawem i położonym koło niego małym wiejskim sklepem skręcamy w prawo, w kierunku grupy starych drzew. Jest to pozostałość **parku podworskiego**, w którym ukryty jest **barokowy dwór z 2. połowy XVIII wieku**. Jest to jeden z najpiękniejszych zabytków architektury dworskiej na Mazowszu. Po drugiej wojnie światowej znajdowała się tutaj szkoła, niestety, od lat obiekt nie jest użytkowany i podlega powolnemu rozpadowi. Wciąż jednak można zobaczyć elementy zdobień zewnętrznych, które – nietypowo – najbardziej zbliżone są do zdobnictwa drewnianych bożnic żydowskich. Na terenie parku znajduje się **grób nieznanego żołnierza z 1920 roku**.



7 km

Spod dworu wycofujemy się tą samą piaszczystą drogą i skręcamy w prawo. Przejeżdżamy przez całą miejscowość i po około trzech kilometrach skręcamy z asfaltu w prawo, w szutrową, zacienioną drogę. Po około 2,5 kilometrach dojedziemy do miejscowości Marusy, gdzie ponownie pojawi się asfalt. Skręcamy w lewo, by po chwili dojechać do kolejnego rozwidlenia. Skręcamy w prawo i po około trzech kilometrach po prawej stronie zobaczymy staw. To znak, że docieramy do miejscowości **Ciemniewko**. Jeśli chcemy uzupełnić prowiant lub napoje, za stawem znajdziemy sklep, natomiast kolejny obiekt na szlaku znajduje się około 200 metrów na północ. To **Drewniany kościół z 1757 roku** (według części źródeł zbudowany od nowa w 1881 roku na wzór poprzedniego). Obiekt ten już z zewnątrz zaciekawia swoją formą. W dostawionej od frontu kruchcie znajduje się bowiem dwukolumnowy portyk i barokowy szczyt. Jednakże zdecydowanie warto obejrzeć wnętrze kościoła. Zdobí go bowiem oryginalna, olejna polichromia ornamentalna z motywami huculskimi z 1929 roku. Takiego zdobienia wnętrza nie spotkamy nigdzie indziej na terenie Mazowsza! Obok kościoła znajduje się **drewniana dzwonnica z XIX wieku**. Nieopodal kościoła przepływa rzeka Sona, za której jesienią możemy podziwiać zabytek.



17 km

W wariantcie rodzinnym na kolejnych dwóch skrzyżowaniach odbijamy w lewo i udajemy się w kierunku zachodnim, a następnie południowo-zachodnim w stronę **Gołotczyzny**. Ulica Bąkowskiej, którą będziemy



23 km





jechać, wyrzuci nas wprost na **Muzeum Pozytywizmu**, gdzie czeka nas ostatni przystanek wycieczki. Jest to oddział Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie. Na terenie kilkuhektarowego **parku dworskiego** znajdują się dwa historyczne budynki: „Dworek” Aleksandry Bąkowskiej i „Krzewnia” – dom Aleksandra Świętochowskiego. W obiektach tych zaprezentowano historię przedstawicieli ruchu pozytywistycznego i zgromadzono pamiątki po nich. We wnętrzach zaprezentowano m.in. wyposażenie dworu średniozamożnej szlachty. Na teren parku przeniesiono także **drewniany dworek drobnoszlachecki**. W zrekonstruowanym wnętrzu zobaczymy m.in. pokój gospodarza, alkierz i kuchnię, wszystkie z pełnym wyposażeniem. Obok dworku usytuowano **drewniany spichlerz**. W budynkach gospodarczych można zobaczyć kolekcję starych maszyn rolniczych czy pszczelich uli.

Sprawdzając wcześniej rozkład pociągów można zaplanować dłuższy wypoczynek na terenie parku. Do przystanku PKP dzieli nas bowiem ledwie kilkaset metrów.

Na pierwszym rozwidleniu za kościołem skręcamy w prawo, zgodnie ze znakiem na Nasierowo Dziurawieniec. Rzadko uczęszczaną asfaltową drogą mijamy po lewej stronie **Mężenino-Węglowice**, skąd do **Muzeum Pozytywizmu w Gołotczyźnie** trafił drewniany dworek drobnoszlachecki. Za Nasierowem przecinamy ruchliwą drogę krajową numer 60 i kierujemy się dalej na północ drogą szutrową. Na skrzyżowaniu z lokalną drogą asfaltową skręcamy w prawo i dojeżdżamy do miejscowości Pajewo-Szwelice, gdzie ponownie wjeżdżamy na drogą szutrową, kierując się na północ. Dojeżdżamy do miejscowości Pałuki, gdzie znajdują się pozostałości parku podworskiego oraz **murowany kościół neogotycki** z l 842/43 roku.

W wariantcie rozszerzonym z miejscowości Pałuki kierujemy się na północny-wschód do miejscowości Kołaczków. Za wsią skręcamy w lewo i asfaltową drogą docieramy do **Zielonej**. Znajduje się tutaj **drewniany kościół z 1772-74 roku**. Od 2009 roku nie jest użytkowany, planowane jest jego przeniesienie na teren skansenu w Sierpcu. We wnętrzu, do którego jednak zapewne nie uda się niestety wejść, znajduje się polichromia zaprojektowana (a być może i wykonana) przez Józefa Mehoffera,



41 km



czołowego malarza z okresu Młodej Polski. W pobliżu kościoła znajduje **drewniana dzwonnica z końca XVIII wieku**.

Z Zielonej wyjeżdżamy główną drogą w kierunku północno-zachodnim. Już po około 3,5 kilometrach dotrzemy do miejscowości **Pęczki-Kozłowo**. Po lewej stronie drogi, w niewielkim parku, ukryty jest **drewniany dwór z przełomu XIX i XX wieku**. Od frontu posiada czterokolumnowy portyk, od tyłu zaś dwie przybudówki przypominające nieco alkierze. Dwór nie jest w najlepszym stanie i jest obecnie wystawiony na sprzedaż.

↓  
23 km

Wycofujemy się na główną asfaltową drogę i po około 300 metrach skręcamy w lewo. Kierujemy się teraz na południe. Mijamy miejscowość Pokojewo i Sosnowo i od wschodu docieramy do głównego szlaku w miejscowości Opinogóra Górna (54 km).

Aby kontynuować trasę, należy minąć kościół po lewej stronie. Po kolejnych kilku kilometrach dotrzemy do **Opinogóry Górnej**. Po zachodniej stronie **parku dworskiego** znajduje się **neoklasycystyczny, murowany kościół** z lat 1847-77. Ta monumentalna budowla wyróżnia się czterokolumnowym portykiem. W podziemiach znajdują się rzeźby i pomniki nagrobne. Wracając do parku warto poświęcić trochę czasu, by zwiedzić **Muzeum Romantyzmu**, znajdujące się w **neogotyckim pałacyku z 1828 roku**. Obiekt uważany jest za perłę polskiego neogotyku. Pierwotnie pełnił funkcję pawilonu ogrodowego na zapleczu dworu, który został rozebrany na początku XX wieku (obecny „dwór” to budowla z XXI wieku). We wnętrzach znajduje się stała ekspozycja poświęcona Zygmuntowi Krasińskiemu. W nowym dworze znajduje się wystawa malarstwa polskiego z XIX wieku, oddzielne ekspozycje można także zwiedzić w oficynie, wozowni i oranżerii. Młodszych zwiedzających z pewnością zainteresują Stajnia i Ptaszarnia, tworzące niepowtarzalny nastrój tej części parku, gdzie umiejscowione są także sale edukacyjne oraz dwa place zabaw. W Gościńcu Ogrodnika można wzmocnić się na dalszą drogę domową szarlotką czy naleśnikami.

↓  
31 km

Po odpoczynku w parku dworskim kierujemy się na północ. W miejscowości Dzbonie przecinamy ruchliwą drogę wojewódzką 617...

W wariantcie rozszerzonym trasą tą kierujemy się na zachód do miejscowości **Przedwojewo**. UWAGA: trasa jest naprawdę ruchliwa. Po pra-

↓  
60 km



wej stronie drogi znajduje się **drewniany kościół z 2. połowy XVIII wieku**. Jest to jeden z najmniejszych kościołów na Mazowszu. Co ciekawe, jest on odwrotnie orientowany (prezbiterium skierowane jest na zachód). Kościół ten nie był praktycznie przebudowywany, dlatego też zachował pierwotny wygląd. Na jego podstawie można wnioskować, jak wyglądały ubogie wiejskie kościoły z okresu przedrozbiorowego.

Z kościoła cofamy się kilkadziesiąt metrów i skręcamy do centrum wsi, by zobaczyć **murowany dwór z 1887 roku**. Został on zbudowany w duchu późnego klasycyzmu. Obiekt jest w większości opuszczony, w bardzo złym stanie.

Z Ciemniewka kierujemy się szutrową drogą na północ. Do asfaltu docieramy w miejscowości Kotermań, z którego po około stu metrach skręcamy w prawo w drogę szutrową. Na kolejnym rozwidleniu skręcamy w prawo i po kilku kilometrach wracamy na podstawową trasę w miejscowości Kołaki-Kwasy.

↓  
40 km ... i kierujemy się dalej na północ. Po kilku kilometrach względnie prostej drogi dotrzemy do miejscowości **Koziczynek**.

Po lewej stronie drogi znajduje się **drewniany kościół z lat 1781-82**. Warto wejść do wnętrza, które urzeka błękitną kolorystyką sufitu. Najcenniejszym wyposażeniem jest XVI-wieczny krucyfiks na belce tęczowej. Przed kościołem stoi **drewniana dzwonnica z XIX wieku**, konstrukcji słupowej, wzmocniona ryglami, z blaszanym namiotowym dachem.

Kierując się na północ od kościoła skręcamy w za sklepem w lewo. Nieopodal znajduje się nieco schowany **murowany dwór z 1890 roku**. Jest to budowla o charakterze neorenesansowej willi. Obecnie w nie najlepszym stanie, dostępna z zewnątrz.

Wyjeżdżamy z Koziczyna i poprzez malownicze pola i łąki docieramy do miejscowości Szulmierz, gdzie przetniemy drogę wojewódzką nr 616. Znajduje się w nim **murowany dwór z 1874 roku**. Obecnie pełni m.in. funkcję biblioteki. Przejeżdżamy dalej główną drogą i po kilku kilometrach docieramy do **Lekowa**. Po minięciu rzeki Łydyni dojedziemy do **drewnianego kościoła z 1772 roku**. Ta trójnawowa świątynia była wielokrotnie remontowana, m.in. w 1870 roku, gdy dobudowano dwie wieże, dominujące nad jej sylwetką. Kościół otoczony jest starodrze-





wiem, zapewniającym nieco ochłody w trakcie lata. Około 100 metrów na zachód, na terenie cmentarza, zlokalizowana jest **drewniana dzwonnica z XVII wieku**.

Stąd czeka nas już powrót do pociągu. Bardziej zmęczonych kierujemy na zachód, na przystanek Pniewo-Czeruchy, ci zaś, którzy mają jeszcze trochę sił, kierują się na południe do **Ciechanowa**. W oczekiwaniu na pociąg warto poświęcić chwilę, by poczytać o zabytkach tego miasta.

## Zabytki drewniane na trasie:

**Gąsocin** – dworzec z 1877 roku.

Drewniany dworzec wzniesiony w ramach budowy tzw. Kolei Nadwiślańskiej, łączącej m.in. Mławę z Warszawą. Zbudowany w stylu tradycyjnej rosyjskiej architektury drewnianej. Podobno aby go zobaczyć do Gąsocina zawitali m.in. Bolesław Prus, Maria Dąbrowska, Stefan Żeromski czy Henryk Sienkiewicz. W 1975 roku dworzec stał się planem filmowym „Doktora Judyma”, ekranizacji powieści Żeromskiego. Od wielu lat nieużytkowany, obecnie w stanie zarzuconego remontu.

Zwiedzanie: obiekt dostępny z zewnątrz, obecnie zamknięty.



**Ślubowo** – kościół pw. Św. Józefa z 1780 roku.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, zbudowany ze środków fundacji Józefa Radzickiego. Jest on z zewnątrz oszalowany, czyli obity pionowymi deskami, z blaszanym dachem. Na kalenicy sześcioboczna wieżyczka na sygnaturkę, zwieńczona cebulastym hełmem. Kościół nie jest orientowany. Wnętrze nakryte jest stropem kasetonowym, dość surowe. Do najważniejszych elementów wyposażenia zaliczyć można obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XVII wieku w ołtarzu głównym i malowane na desce obrazy z XVIII wieku, przedstawiające św. Kajetana i św. Stanisława Kostkę. Do ciekawostek można zaliczyć fotel w stylu Ludwika XVI z drugiej połowy XVIII wieku oraz miedziany kociołek na wodę święconą z końca wieku XVIII.



Zwiedzanie: o możliwość zwiedzania wnętrza należy pytać w domu w pobliżu kościoła. W niedzielę odbywa się tylko jedna msza w tygodniu, o 10.15.

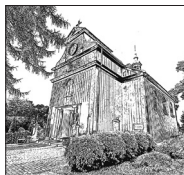
**Koźniewo-Wielkie** – dwór z 2. połowy XVIII wieku.

Późnobarokowy, modrzewiowy dwór szlachecki o konstrukcji zrębowej, zbudowany przez Antoniego Zielińskiego. Po II wojnie światowej w dworze znajdowała się szkoła, od około dziesięciu lat obiekt nie jest użytkowany. Dwór zbudowany jest na planie prostokąta, oszalowany, z łamanym dachem polskim obitym blachą. Parterowy z mieszkalnym poddaszem, z ozdobnym frontem. W XIX wieku częściowo przebudowany – dodano m.in. bogaty detal snycerski, przywołujący skojarzenia ze zdobnictwem drewnianych bożnic, zachowany częściowo do dziś. Układ wnętrz dwutraktowy.

Zwiedzanie: obiekt otoczony pozostałościami parku podworskiego, dostępny z zewnątrz. Na stronie gminy Sońsk ([www.sonsk.pl](http://www.sonsk.pl)) znajdują się szczegółowe informacje na temat historii dworu, a także praca dyplomowa poświęcona jego stanowi i projektowi konserwacji.

**Gołotczyzna** – dworek drobnoszlachecki z przełomu XIX i XX wieku

Przeniesiony kilka lat temu z Mężenina-Węglowic do Muzeum Pozytywizmu w Gołotczyźnie ponad stuletni dworek drobnoszlachecki. Zbudowany głównie z drewna sosnowego, po rekonstrukcji otynkowany. Posiada niewielki ganek, charakterystyczny dla wiejskiego budownictwa dworskiego. Wnętrza stanowią ekspozycje muzealne, poświęcone tradycji drobnej szlachty mazowieckiej.



**Ciemniwko** – kościół p.w. św. Mikołaja z 1757 roku (wg części źródeł z 1881 roku)

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, zbudowany staraniem ks. Jakuba Ciemniwskiego. Budowany etapami na miejscu wcześniejszego obiektu. W 1881 roku staraniem Róży Mierzyńskiej, właścicielki Ciemniwka,

dokonano jego gruntownej przebudowy. Obiekt orientowany, oszalowany, nakryty blaszanym dachem dwuspadowym z ośmioboczną wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną cebulastym hełmem z latarnią. Od frontu do nawy dobudowana jest kruchta, wyższa od niej, z barokowym szczytem i wglęb-



nym dwukolumnowym portykiem. Wnętrze podzielone na trzy części sześcioma słupami ustawionymi w dwa rzędy po trzy sztuki każdy. Nakryte stropami płaskimi i ozdobione oryginalną olejną polichromią ornamentalną z motywami huculskimi z 1929 roku, wykonaną według projektu Bronisława Bryknera (tzw. polichromia dywanowa). W ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z przełomu XVII i XVIII wieku.

Zwiedzanie: w niedziele i święta msze o 9.00 i 11:30, w dni powszednie o 18:00. O otwarciu należy pytać na plebanii obok kościoła.

**Ciemierniewko** – dzwonnica z XIX wieku

Wzniesiona na planie kwadratu dzwonnica konstrukcji słupowej, wzmocniona ryglami i zastrzałami, z zewnątrz oszalowana. Z każdej strony po cztery otwory głosowe stylizowane na arkady.



**Zielona** – kościół z lat 1772-74, obecnie nieużywany.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, wzmocniony lisicami. zbudowany staraniem ks. Wojciecha Pęczkowskiego. Jest orientowany. Nawa prostokątna, prezbiterium węższe, wydłużone, zamknięte ścianą prostą, po obu jego stronach prostokątne zakrystia i skarbczyk.

Ryzalit fasady podzielony silnie profilowanymi gzymсами, zwieńczony trójkątnym szczytem, nad dolnym gzymsem okno o wykroju kwadratu przenikającego się z czteroliściem. Dach dwuspadowy, jednokalenicowy, kryty blachą, z czworoboczną wieżyczką na sygnaturkę. Wnętrze kryje polichromie o motywach roślinnych projektu, a być może i wykonania, Józefa Mehoffera. Ołtarze boczne i ambona barokowa, z okresu budowy świątyni. Część wyposażenia przeniesiona do nowego kościoła.

Zwiedzanie: kościół dostępny z zewnątrz, wewnątrz zamknięte. O otwarciu należy prosić na plebanii obok nowego kościoła.

**Zielona** – dzwonnica z końca XVIII wieku.

Drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej, pionowo oszalowana. Jednokondygnacyjna, zbudowana na planie prostokąta. W górnej części po dwa niewielkie otwory głosowe, zasłonięte drewnianymi żaluzjami. Nakryta jest blaszanym dachem namiotowym ze sterczyzną, na niej krzyż z chorągiewką.

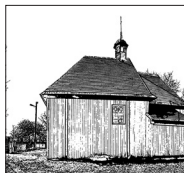




**Pęczki-Kozłowo** – dwór z przełomu XIX i XX wieku.

Dwór parterowy, nakryty dachem naczółkowym, z dodanym w okresie międzywojennym czterokolumnowym portykiem.

Zwiedzanie: obiekt dostępny z zewnątrz, obecnie wystawiony na sprzedaż.



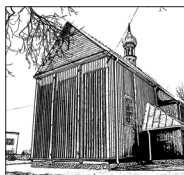
**Przedwojowo** – kościół p.w. Przemienienia Pańskiego i św. Stanisława z 2. połowy XVIII wieku.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany, zbudowany na miejscu drewnianej kaplicy z 1620 roku fundacji właściciela wsi, Marcina Przedwojewskiego.

Remontowany w 1888 roku z inicjatywy dziedzica wsi,

Aleksego Dębowskiego. Jeden z najmniejszych kościołów na Mazowszu – nawa została zbudowana na planie prostokąta (7,80 x 9,50 m – bardzo rzadko spotykany rozstaw!), zaś łączące się z nią od zachodu węższe prezbiterium ma 8,00 x 6,70 m. Gontowy dach dwukalenicowy, nad nawą trójspadowy, nad prezbiterium dwuspadowy, przechodzący w wieloboczny. Nad kruchtą i zakrystią daszki pulpituowe. Na kalenicy nad nawą ośmioboczna wieżyczka na sygnaturkę. Wnętrze nakryte stropem płaskim, nieoszalowane, dzięki czemu widoczna jest konstrukcja zrębowa i łączenia ścian. Chór muzyczny wsparty na dwóch profilowanych słupach. Belka tęczowa z krucyfiksem z XVII wieku. Ołtarz główny późnobarokowy z 2. połowy XVIII wieku. Ambona i konfesjonał z wieku XVIII.

Zwiedzanie: msze w niedzielę o godz. 11:30, 16:00 i 18:00.



**Kozicznynek** – kościół pw. Trójcy Świętej z lat 1781-82.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany z olistwowieniem, zbudowany przez fundację łowczego ciechanowskiego, W. Lasockiego. Nie jest orientowany, prezbiterium skierowane na północ. Jest to kościół trójnawowy, prezbiterium węższe od nawy, zamknięte prostokątnie, z dwoma bocznymi zakrystiami. Blaszany dach jednokalenicowy,

dwuspadowy z ośmioboczną wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną latarnią i cebulastym hełmem. Wnętrze podzielone jest na trzy części sześcioma słupami, ustawionymi w dwa rzędy po trzy sztuki. Chór muzyczny wsparty na kolejnych dwóch słupach, z wysuniętą częścią środkową i organami

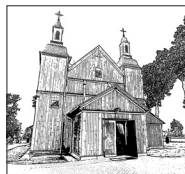


firmy A. Blomberga z przełomu XIX i XX wieku. Wnętrze nakryte pozornym sklepieniem kolebkowym w prezbiterium i nawie głównej, w nawach bocznych stropem płaskim. Polichromia ornamentalna na ścianach i stropie z 1957 roku, autorstwa Henryka Domurata. Belka tęczowa oddzielająca nawę od prezbiterium z późnogotyckim krucyfiksem z 2. połowy XVI wieku. Ołtarz główny eklektyczny z około 1872 roku. Ołtarze boczne barokowe, pochodzące z wcześniejszych kościołów w Koziczynku.

Zwiedzanie: msze w niedzielę o godz. 9:00 i 11:30. O otwarciu należy pytać w plebanii obok kościoła.

**Kozicznynek** – dzwonnica z XIX wieku.

Drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej, wzmocnionej ryglami i zastrzałami. Oszalowana, z dachem krokwiowym, krytym blachą. Wzniesiona została na rzucie kwadratu o boku 5,80 m. Budowla jednokondygnacyjna, o ścianach lekko zwężających się ku górze, przedzielonych drewnianym gzymsem. W każdej ścianie znajduje się jeden otwór dzwonowy o kształcie stojącego prostokąta, osłoniętym drewnianymi żaluzjami.



**Lekowo** – kościół p.w. św. Stanisława Biskupa z 1772 roku.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany, wzmocniony lisicami, zbudowany staraniem ks. J. Kawczyńskiego. Przebudowany w 1870 roku, kiedy dostawiono dwie wieże i kruchty. Wielokrotnie remontowany. Kościół trójnawowy, orientowany. Fasada frontowa dwuwieżowa, z trójkątnym szczytem w środku. Blaszany dach jednokalenicowy z czworoboczną wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną ozdobnym cebulastym hełmem. Wieże także zwieńczone blaszanymi, ale prostszymi hełmami. Wnętrze nakryte stropem kolebkowym, wspólnym dla prezbiterium i nawy, natomiast w nawach bocznych strop płaski. Wnętrze podzielone na trzy części dwoma rzędami drewnianych kolumn toskańskich. Chór muzyczny także wsparty jest na drewnianych słupach. Wnętrze zdobione neogotycką polichromią z elementami ornamentalnymi. Belka tęczowa z krucyfiksem z XVII wieku. Ołtarz główny z końca wieku XVII. Ołtarze boczne neogotyckie z końca XIX wieku. Chrzcielnica podparta figurą anioła z końca XVIII wieku. Marmurowa płyta nagrobna wojskiego płockiego Hie-



ronima Dunin – Wolskiego z herbem Łabędź z 1603 roku, wkomponowana w podłogę prezbiterium.

Zwiedzanie: msze w niedzielę o godz. 9:00, 11:00 i 14:00.

**Lekowo** – dzwonnica z XVII wieku.

Drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej, wzmocniona ryglami i zastrzałami, oszalowana. Dwukondygnacyjna, przy czym dolna kondygnacja jest nieco szersza, oddzielona od górnej daszkiem okapowym. W górnej części po cztery prześwitły dzwonowe. Dzwonnica kryta gontowym dachem z cebulastym hełmem, zwieńczonym latarnią z krzyżem.





Gąsocin – dworzec z 1877 roku



Ślubowo – kościół pw. Św. Józefa z 1780 roku





Koźniewo-Wielkie – dwór z 2. połowy XVIII wieku



Ciemnowko – kościół p.w. św. Mikołaja z 1757 roku (wg części źródeł z 1881 roku)





Zielona – kościół z lat  
1772-74, obecnie  
nieużywany



Zielona – dzwonnica  
z końca XVIII wieku



Przedwojowo – kościół p.w. Przemienienia Pańskiego i św. Stanisława z 2. połowy XVIII wieku





Koziczynek – kościół pw. Trójcy Świętej z lat 1781-82 i dzwonnica z XIX wieku



Lekowo – dzwonnica  
z XVII wieku

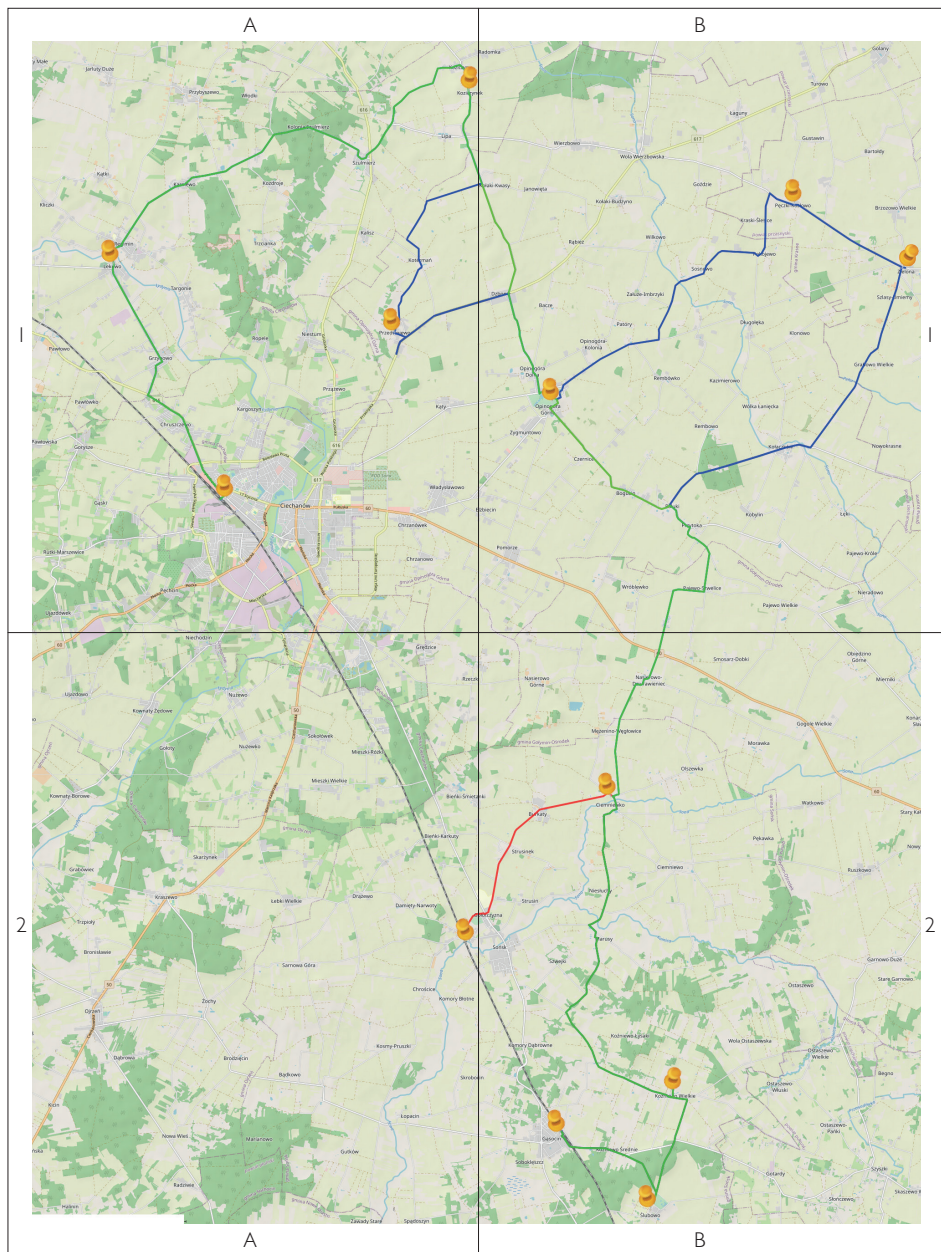
Lekowo – kościół  
p.w. św. Stanisława Biskupa  
z 1772 roku







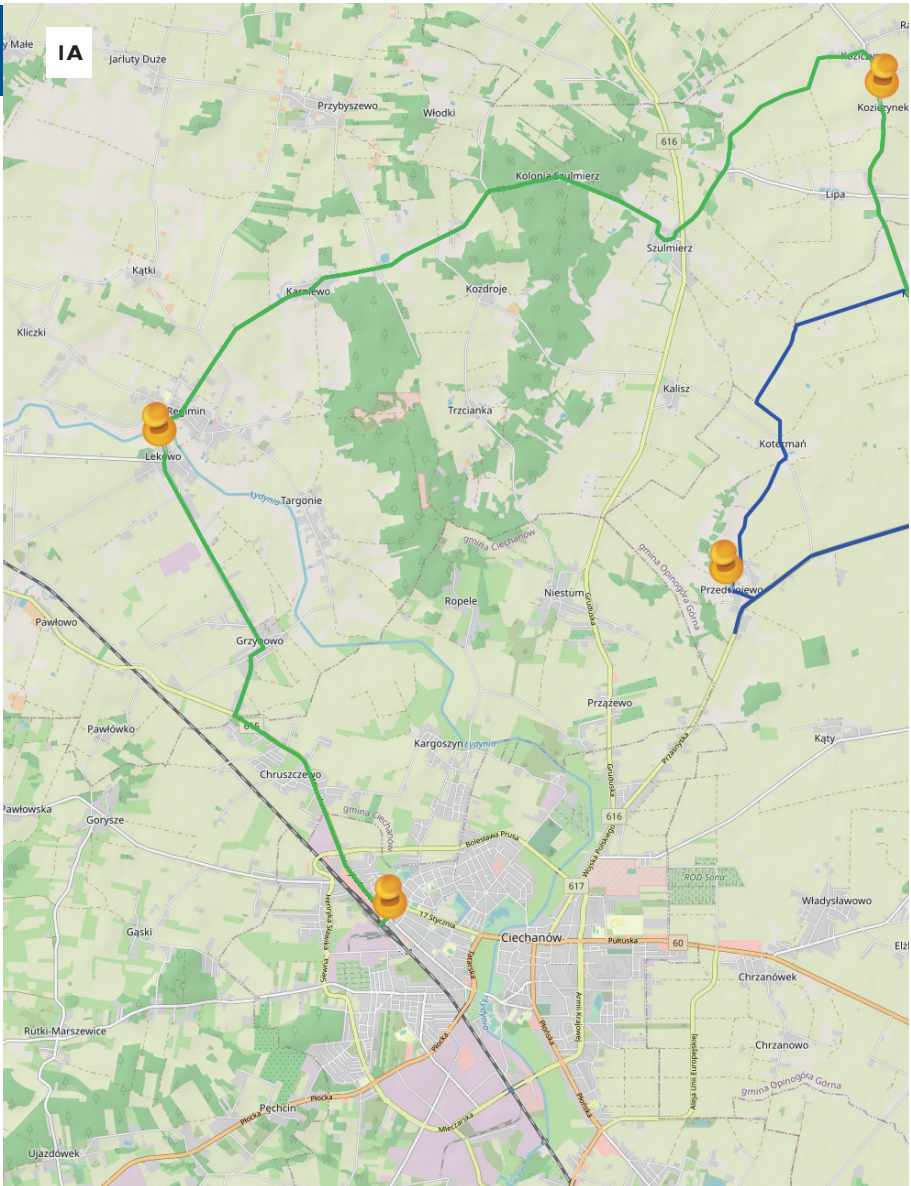
# WYCIECZKA PIERWSZA



- Wariant rodzinny** (23 km) <https://www.traseo.pl/trasa/trasa-1-1-1>
- Wariant standardowy** (60 km) <https://www.traseo.pl/trasa/1-2-3>
- Wariant rozszerzony** (84 km) <https://www.traseo.pl/trasa/1-3-3>

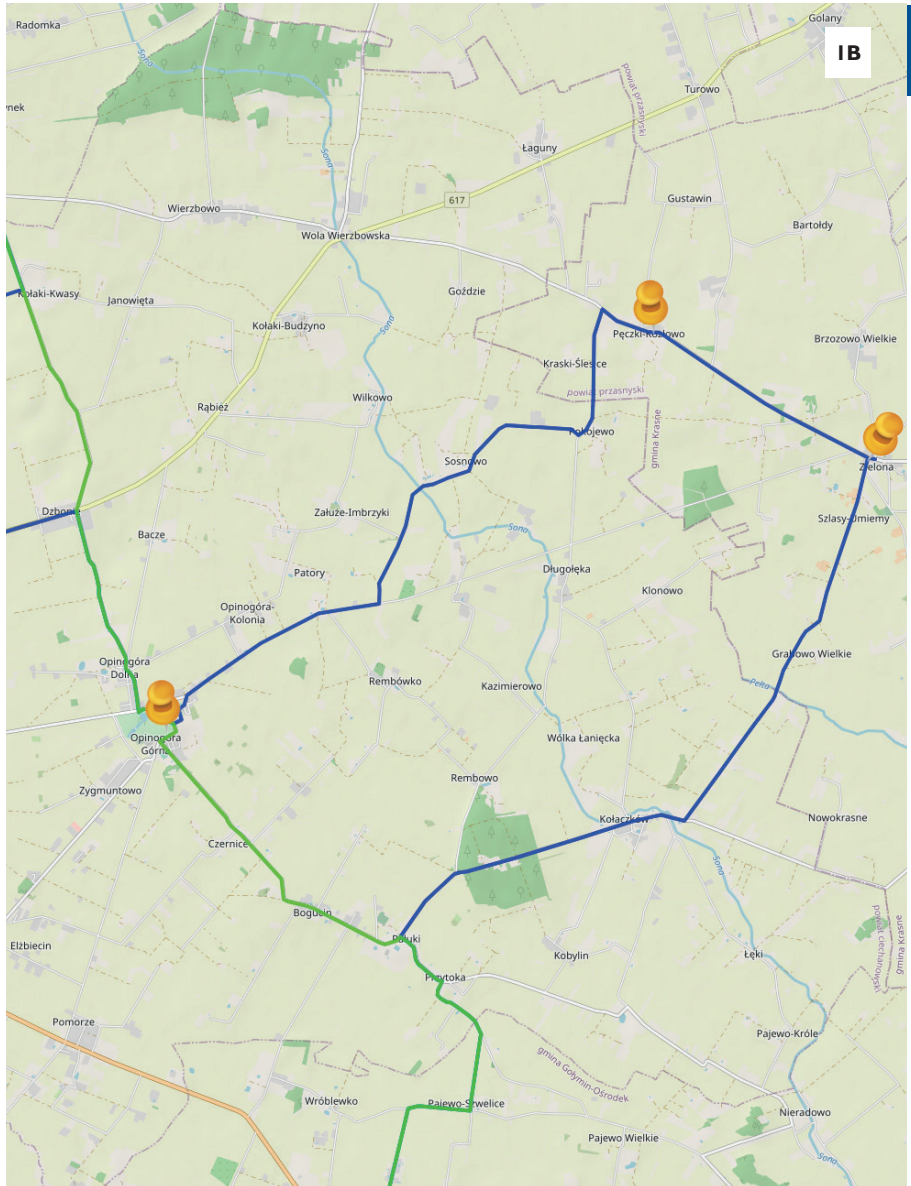


IA





# WYCIECZKA PIERWSZA

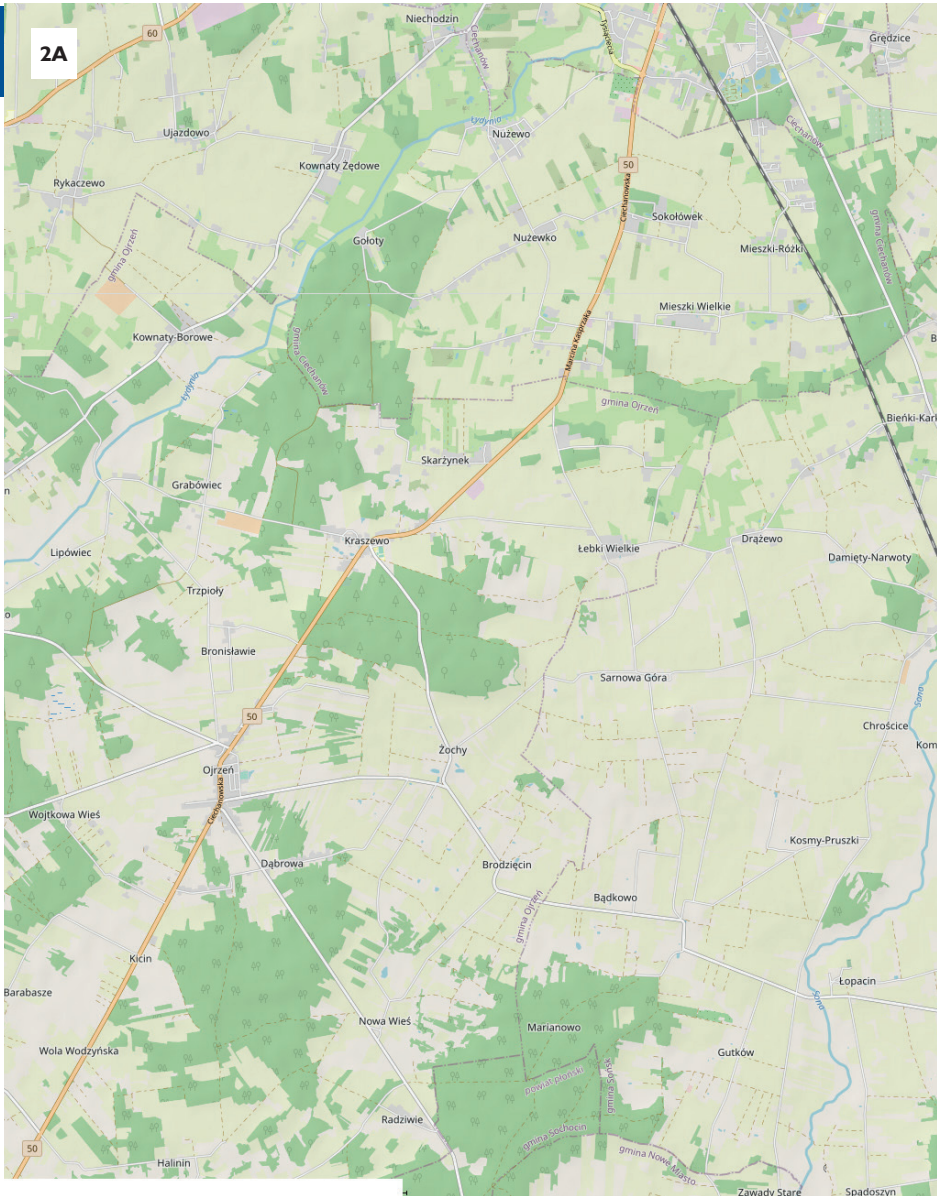


IB





2A





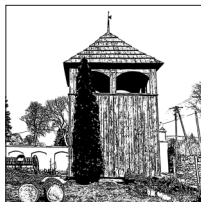








## Zabytki czy nauka?



Spokojna, niemal pozbawiona wzniesień trasa wycieczki pozwoli zwiedzić m.in. pięknie odnowiony drewniany kościół w Chotumiu czy dwór Kanigowskich w Sulerzyżu. W wariacie rodzinnym kolarzom młodszemu i starszemu czas urozmaici wizyta w Parku Nauki Taurus, w wariacie standardowym i rozszerzonym będzie zaś możliwość zobaczenia innych ciekawych obiektów architektury drewnianej i murowanej.

### **Wariant rodzinny:**

Ciechanów – Chotum – Sulerzyż – Ciechanów (35 km)

### **Wariant standardowy:**

Ciechanów – Chotum – Sulerzyż – Strzegowo – Unieck – Krajkowo – Kaczorowo (58 km)

### **Wariant rozszerzony:**

Ciechanów – Chotum – Sulerzyż – Strzegowo – Ratowo – Radzanów – Gradzanowo – Unieck – Krajkowo – Raciąż (83 km)

Wycieczkę rozpoczynamy na dworcu w Ciechanowie. Wyruszamy na północ drogą wojewódzką 615, przy której jest chodnik ze ścieżką rowerową. Doprowadzi nas ona do ronda, na którym skręcimy w lewo i wiaduktem przedostaniemy się ponad torami kolejowymi. Ulicą Kwiatową kierujemy się na zachód, mijamy miejscowości Gorysze i Wola Pawłowska i docieramy do miejscowości **Chotum**. Po prawej stronie natrafimy na pierwszy obiekt na naszej trasie, a mianowicie **drewniany kościół z połowy XVII wieku**. Niedawno został poddany renowacji i zyskał gontowe pokrycie dachu.

10,5 km





Jednocześnie podczas wymiany oszalowania, czyli desek osłaniających konstrukcję zrębową obiektu, zrezygnowano z wcześniejszej żółto-czerwonej kolorystyki. Warto przyjrzeć się lisciom – pionowym belkom przymocowanym metalowymi śrubami do elewacji zewnętrznej. Wzmacniają one zrąb i zapobiegają jego rozsuwaniu się.

Po krótkim postoju skręcamy tuż za kościołem w wąską asfaltową drogę na południe. Po około 4 kilometrach dotrzemy do miejscowości **Sulerzyż**. Jednym z pierwszych zabudowań po lewej stronie będzie **murowany kościół z lat 1908-13**. Natomiast po przeciwnej stronie, schowany nieco od drogi, znajduje się **drewniany dwór z I. połowy XIX wieku**. Obiekt ten, zbudowany z drewna modrzewiowego, utrzymany jest w duchu klasycyzmu. Wyróżnia się elewacja frontowa zwieńczona trójkątnym szczytem. Niewielki taras wsparty jest na czterech kolumnach, zaś okna zdobią drewniane okiennice. Dwór jest obecnie własnością prywatną. Z kolei kilkadziesiąt metrów dalej, po lewej stronie drogi, zachował się **murowany budynek rządówki z 1900 roku**. Obiekt ten także jest wpisany do rejestru zabytków i podejmowane są próby jego odnowienia.

↓  
14,5 km

W wersji rodzinnej cofamy się około półtora kilometra tą samą drogą i na skrzyżowaniu pod lasem skręcamy prawo. Kierujemy się cały czas na wschód, aż do Ciechanowa. Tuż przed samym miastem mamy ciekawostkę dla dorosłych, w postaci siedziby **Nalewkarni LONGINUS**, uhonorowanej znakiem Sieci Kulinarnego Dziedzictwa Mazowsza. Mieści się ona przy ulicy Leśnej 52 i oferuje różnego rodzaju nalewki ziołowe i owocowe.

Kawałek dalej skręcamy w ulicę Dziemieszkiewicza i ścieżką rowerową kierujemy się na południe. Na trzecim rondzie skręcamy w lewo i docieramy do **Parku Nauki Torus**, znajdującego się w nietypowej **wieży ciśnień z 1972 roku**. Nazwa Parku pochodzi właśnie od wyglądu wieży. Najprostszym wyobrażeniem matematycznego opisu tej powierzchni jest donut, owalny pączek z dziurką w środku. Co ciekawe, Portal The World Geography umieścił ciechanowski zbiornik na piątym miejscu w rankingu najbardziej niezwykłych wież ciśnień na świecie. Obecny Park Nauki współpracuje z Centrum Nauki Kopernik, a więc o jakość pokazów naukowych można być spokojnym.

↓  
28 km

Po naukowych przygodach można skrócić wycieczkę udając się na stację Ciechanów Przemysłowy albo też poznawać zabytki Ciechanowa.



Po przekroczeniu wiaduktu nad torami kolejowymi możemy przejechać parkiem im. M. Konopnickiej do **Mostu 3 Maja** i następnie nad rzeką Łydynią dotrzeć do ulicy Jana Kilińskiego. Skręcając w prawo dotrzemy do **rynku** (Placu Jana Pawła II), przy którym stoi **neogotycki budynek ratusza z 1844 roku**. Jest to jeden z najpiękniejszych ratuszy w Polsce, do dziś pełniący swoją pierwotną funkcję. Nieopodal znajduje się **Browar Ciechan**, najstarszy browar na terenie województwa mazowieckiego, który można zwiedzać po wcześniejszym umówieniu. Natomiast ponownie przekraczając rzekę Łydynię, dotrzemy do **Zamku Książąt Mazowieckich z przełomu XIV i XV wieku**. Znajduje się w nim muzeum, przy czym w wyniku prowadzonej rewitalizacji dobudowano nowoczesny pawilon, który zaburzył, niestety, wygląd zabytku. Z zewnątrz wciąż jednak prezentuje się wspaniale, a najmłodszy z pewnością doceni możliwość wspinania się na gotyckie baszty.

Ciechanów kryje jeszcze wiele innych zabytków i muzeów. Kierując się na dworzec PKP Ciechanów Fabryczny miniemy m.in. **kościół farny pw. Św. Józefa oraz gotycki kościół św. Tekli**.

Przejeżdżamy przez całą miejscowość Sulerzyż. Droga wpierw zakręca na zachód, a następnie, po dotarciu do lasu, skręca na północ. Mijamy miejscowość Rydzewo, w której na rozstaju pięciu dróg wybieramy tę prowadzącą najbardziej w lewo, w kierunku Wólki Rydzewskiej. Mijamy i tę miejscowość, a na rozwidleniu skręcamy w prawo, na Wolę Kanigowską. W miejscowości tej skręcamy z kolei w lewo, na prostą drogę do **Strzegowa**. Na wjeździe do miejscowości widzimy po lewej stronie rzekę Wkrę. Dojeżdżamy do ruchliwej trasy krajowej nr 7. Skręcamy w lewo i - łamiąc prawo, ale nie ryzykując potrącenia przez sznur samochodów – przekraczamy Wkrę i skręcamy w ulicę Kościelną. Już po kilkuset metrach po prawej stronie zobaczymy imponujący starodrzew dębowy. Według tradycji zasadził go sam król Kazimierz Wielki. Wiekowe dęby skrywają **drewniany kościół pw. św. Anny z 1756 roku**. Obecnie pełni funkcję kaplicy pogrzebowej, dlatego trudno jest, niestety, wejść do środka, gdzie znajduje się głównie późnobarokowe wyposażenie. Warto natomiast odpocząć chwilę w cieniu drzew i rzucić także okiem na **drewnianą dzwonnice z XIX wieku**.



W rozszerzonej wersji trasy kierujemy się dalej na zachód. W miejscowości Rydzyn Szlachecki skręcamy za krzyżem w prawo, następnie w lewo. Ponownie przekraczamy Wkrę i kierujemy się stale na zachód z delikatnym odchyleniem północnym. Skręcamy w kierunku leśniczówki Ratowo i drogą leśną kierujemy się na północny zachód. Przecinamy lokalną drogę asfaltową i wędrujemy dalej przez las, po przejechaniu którego skręcamy w lewo i dojeżdżamy do **Ratowa**. Znajduje się tam **pobernardyński zespół klasztorny z końca XVII wieku**. Jest to jeden z niewielu późnobarokowych obiektów w północnej części Mazowsza, w którym zachowało się bogate wyposażenie wnętrza. Znajdziemy tam także drewniany zabytek w postaci **dzwonnicy z przełomu XVI i XVIII wieku**.

Z Ratowa kierujemy się w kierunku Radzanówka. W miejscowości tej po raz kolejny przekraczamy Wkrę i docieramy do Radzanowa. Najciekawszym obiektem, który możemy znaleźć w tej miejscowości, jest **murowana synagoga z lat 1875-1904**. Została zbudowana w stylu mauretańskim. We wnętrzu budynku zachowała się m.in. drewniana balustrada galerii dla kobiet, tzw. babiniec. Niestety, obiekt nie jest obecnie użytkowany.

Z Radzanowa kierujemy się na południe. Mijamy miejscowość Bębnowo i Gradzanowo Kościelne. Po lewej stronie minimy neogotycki kościół murowany z lat 1897-1901. Około trzysta metrów za kościołem skręcamy w lewo. Przy drodze, po prawej stronie, zobaczymy zrujnowany **wiatrak koźlak**. Następnie kierujemy się przez Gradzanowo Zbęskie w kierunku miejscowości **Unieck**, gdzie łączymy się z głównym szlakiem.

Spod kościoła w Strzegowie kierujemy się na południe, mijamy cmentarz i bocznymi drogami (w znacznej części niewyafaltowanymi) poprzez łąki i pola docieramy do miejscowości **Unieck**.

↓  
37 km

Najcenniejszym zabytkiem miejscowości jest **drewniany kościół pw. Św. Jakuba Apostoła z 1871 roku**. Na uwagę zasługuje wyodrębniona fasada frontowa z portykiem wgłębnym i dwiema kolumnami, przypominająca budowle murowane. Taki trend w budownictwie drewnianym notowano szczególnie w okresie klasycyzmu. Przed kościołem zobaczymy **drewnianą dzwonicę z końca XIX wieku**, z profilowanymi otworami głosowymi. Zespół sakralny otoczony jest starodrzewem, pięknie przebarwiającym się jesienią. Naprzeciwko kościoła zobaczymy także ładnie odnowiony **drew-**



**niany dom** o ciekawym, dwukolorowym oszalowaniu z olistwowieniem i zdobieniami. W tej miejscowości znajdziemy także, znajdujący się koło Gminnej Spółdzielni, **murowany dwór z początku XX wieku**, otoczony starodrzewem .

Z Uniecka kierujemy się na południe. Po trzech kilometrach skręcamy w lewo, w piaszczystą drogę wzdłuż starych, częściowo ogłowionych wierzb. Za stawem skręcamy ponownie w lewo i szusujemy cały czas przed siebie. Mijamy miejscowość Lipa, przecinamy drogę krajową numer 60 i docieramy do miejscowości **Krajkowo**. Na wysokości stawu i OSP skręcamy w lewo i już po chwili docieramy do zespołu **murowanego kościoła pw. Świętej Trójcy z I. połowy XVI wieku** oraz **drewnianej dzwonnicy z XIX wieku**. Kościół ten zbudowany jest w stylu późnego gotyku. Obok dzwonnicy znajduje się **grobowiec kolatorów**, rodziny Pissarzowskich. Całość otoczona jest ceglany murem, tworząc spójną kompozycję założenia.

Spod kościoła udajemy się na południe i wąską asfaltową drogą, wpieryw przez pola, następnie przez las, a potem – po skręceniu w lewo – ponownie przez pola, kierujemy się do miejscowości **Raciąż**. Ponownie przecinamy ruchliwą trasę krajową nr 60 i wjeżdżamy do miasta.

W centrum Raciąża zachowały się pozostałości **drewnianej zabudowy małomiasteczkowej**. Są to zwykle parterowe domy z poddaszem, ustawione krótszą ścianą do drogi. Fotogeniczny, piętrowy dom drewniany znajduje się z kolei przy ulicy Płockiej. W mieście znajdziemy także murowaną synagogę z XIX wieku, pozostałość po niegdyś prężnej gminie żydowskiej oraz **murowany neogotycki kościół z XIX wieku**. Już po kilkuset metrach od centrum miasta dojedziemy do dworca PKP, skąd niewielkie szynobusy pozwolą nam wrócić do miejsca zamieszkania.



## Zabytki drewniane na trasie:

2



**Chotum** – kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej z XVII wieku, prawdopodobnie z 1644 roku.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, pierwotnie kaplica dworska. Wielokrotnie remontowany (ostatnio wymieniono dach blaszany na gont oraz zmieniono oszalowania). Kościół jest orientowany. Świątynia jednonawowa, o krótkiej i szerokiej nawie i węższym, niższym prezbiterium, zamkniętym trójbocznie. Ściany wzmocnione lisicami. Ośmioboczna wieżyczka na sygnaturkę nad prezbiterium, zwieńczoną hełmem cebulastym z latarnią oraz druga czworoboczna wieżyczka ulokowana nad nawą. Do najważniejszych elementów wyposażenia wnętrza zaliczyć można XVIII-wieczny barokowy ołtarz główny i ambonę, a także gotycką, granitową kropielnicę z przełomu XV i XVI wieku.

Zwiedzanie: msze w niedzielę o 10.30, w dni powszednie w sezonie wiosenno-letnim o 18.00, w sezonie jesienno-zimowym o 17.00.

**Sulerzyż** – dwór z I. połowy XIX wieku.

Dwór drewniany konstrukcji zrębowej o cechach klasycystycznych, wzniesiony z drewna modrzewiowego dla rodziny Kanigowskich. Po II wojnie światowej w dworze znajdowała się szkoła, od lat 70. nieużytkowany niszczał. W latach 90. został zakupiony i odnowiony przez rodzinę Rutkowskich. Parterowy, nakryty wysokim dachem czterospadowym z wystawką na osi. Elewacja frontowa z pozornym boniowaniem, 7-osiowa, z opaskami okiennymi, czterokolumnowym tokańskim portykiem (zastąpił wcześniejszy drewniany ganek), dźwigającym taras przed wystawką piętra, zwieńczona trójkątnym szczytem o dekoracji snycerskiej i boniowaniu narożnym. Układ wnętrza dwutraktowy, częściowo przekształcony.

Zwiedzanie: własność prywatna, widoczny z dalszej odległości.

**Strzegowo** – kościół pw. Św. Anny z 1756 roku (według niektórych źródeł z I. połowy XVII wieku).

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, wzmocniony lisicami, oszalowany pionowo. Restaurowany w 1798 roku kosztem Karola Mdzewskiego.





Obecnie pełni funkcje kaplicy pogrzebowej. W ostatnich latach gruntownie odnowiony. Jest orientowany, trójnawowy. Prezbiterium węższe od nawy, zamknięte trójbocznie z boczną zakrystią. Po bokach nawy dobudowane



dwie kruchty. Blaszany dach dwukalenicowy z sześcioboczną wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną hełmem z malutką latarenką. Wnętrze nakryte płaskim stropem belkowym, ozdobione polichromią. Trójpodział wnętrza zaznaczony jest przez dwa rzędy słupów. Chór muzyczny, także wsparty na słupach, z prospektem organowym z początku XX wieku. Ołtarz główny i ambona barokowe, z początku XVIII wieku. Dwa ołtarze boczne neogotyckie z XIX wieku. Kościół otoczony starodrzewem dębowym, według legendy zasadzonym przez Kazimierza Wielkiego.

Zwiedzanie: kościół zwykle jest zamknięty, o otwarciu najlepiej pytać przy nowym kościele bądź pod numerem telefonu parafii: 23 679 41 51.

**Strzegowo** – dzwonnica z XIX wieku.

Dzwonnica drewniana konstrukcji słupowej, pionowo oszalowana. Zbudowana na planie kwadratu, w górnej części posiada po cztery prostokątne otwory głosowe, przesłonięte drewnianymi żaluzjami. Nakryta jest blaszanym dachem namiotowym.



**Ratowo** – dzwonnica z I. połowy XVII wieku (inne źródła podają XVIII wiek jako datę budowy).

Drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej, oszalowana. Zbudowana na planie kwadratu. W górnej części dwa otwory głosowe. Nakryta gontowym dachem namiotowym ze sterczyną, z malutkim krzyżykiem i metalową chorągiewką.

**Gradzanowo** – ruina wiatraka koźlaka

**Unieck** – kościół pw. Św. Jakuba Apostoła z 1871 roku.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, pionowo oszalowany. Zbudowany staraniem księdza Ludwika Pajęckiego. Uszkodzony w czasie II wojny świa-



towej oraz kilka lat później w wyniku pożaru. Odremontowany w latach 1951-54. Restaurowany w latach 1989-93. Jest orientowany, trójnawowy. Front zbudowany w stylu klasycystycznym. Prezbiterium jest węższe od nawy,

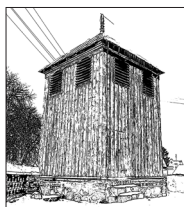


zamknięte prostokątnie, z boczną zakrystią od południa. Masywna, wyodrębniona z bryły kościoła fasada frontowa z portykiem wgłębnym z kolumnami, zwieńczona płaskim, trójkątnym szczytem. Trójpodział wnętrza zaznaczony dwoma rzędami drewnianych kolumn. Od frontu chór muzyczny z prospektem organowym, z instrumentem z końca XIX wieku. Wyposażenie głównie barokowe: dwa ołtarze boczne, ambona i chrzcielnica pochodzą z XVIII wieku. Najcenniejszy element wyposażenia, XV-wieczna drewniana figurka Matki Boskiej z dzieciątkiem, obecnie prezentowany jest w Muzeum Diecezjalnym w Płocku.

Zwiedzanie: kościół zwykle jest dostępny w ciągu dnia.

**Unieck** – dzwonnica z końca XIX wieku.

Dzwonnica drewniana konstrukcji słupowej, pionowo oszalowana. Zbudowana na planie kwadratu, w górnej części posiada po trzy otwory głosowe z każdej strony. Jest to jedna z niewielu dzwonnicy w województwie mazowieckim kryta blaszanym dachem dwuspadowym, z wieżyczką zwieńczoną niewielkim hełmem ostrosłupowym. Na jego szczycie jest niewielki krzyż.



**Krajkowo** – dzwonnica z XIX wieku.

Dzwonnica drewniana konstrukcji słupowej, oszalowana. Zbudowana na planie kwadratu. Jednokondygnacyjna, w górnej części wycięte po dwa otwory głosowe z każdej strony. Zwieńczona blaszanym dachem namiotowym, z drewnianą sterczyną.

**Raciaz** – XIX-wieczny układ zabudowy drewnianej

Drewniane domy parterowe, głównie z XIX i XX wieku, zgromadzone zwłaszcza przy ulicy Kilińskiego. Wybudowane w większości przez mieszkańców żydowskich. Pojedyncze drewniane domy mieszkalne (także piętrowe) zlokalizowane także przy ulicy Płockiej.



Chotum – kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej z XVII wieku, prawdopodobnie z 1644 roku



Sulerzyż – dwór z I. połowy XIX wieku



Strzegowo – dzwonnica  
z XIX wieku

Strzegowo – kościół  
pw. Św. Anny z 1756 roku  
(według niektórych źródeł  
z I. połowy XVII wieku)







Ratowo – dzwonnica z I. połowy XVII wieku (inne źródła podają XVIII wiek jako datę budowy)

Gradzanowo – ruina wiatraka koźlaka





Unieck – kościół pw. Św. Jakuba  
Apostoła z 1871 roku

Unieck – dzwonnica z końca  
XIX wieku

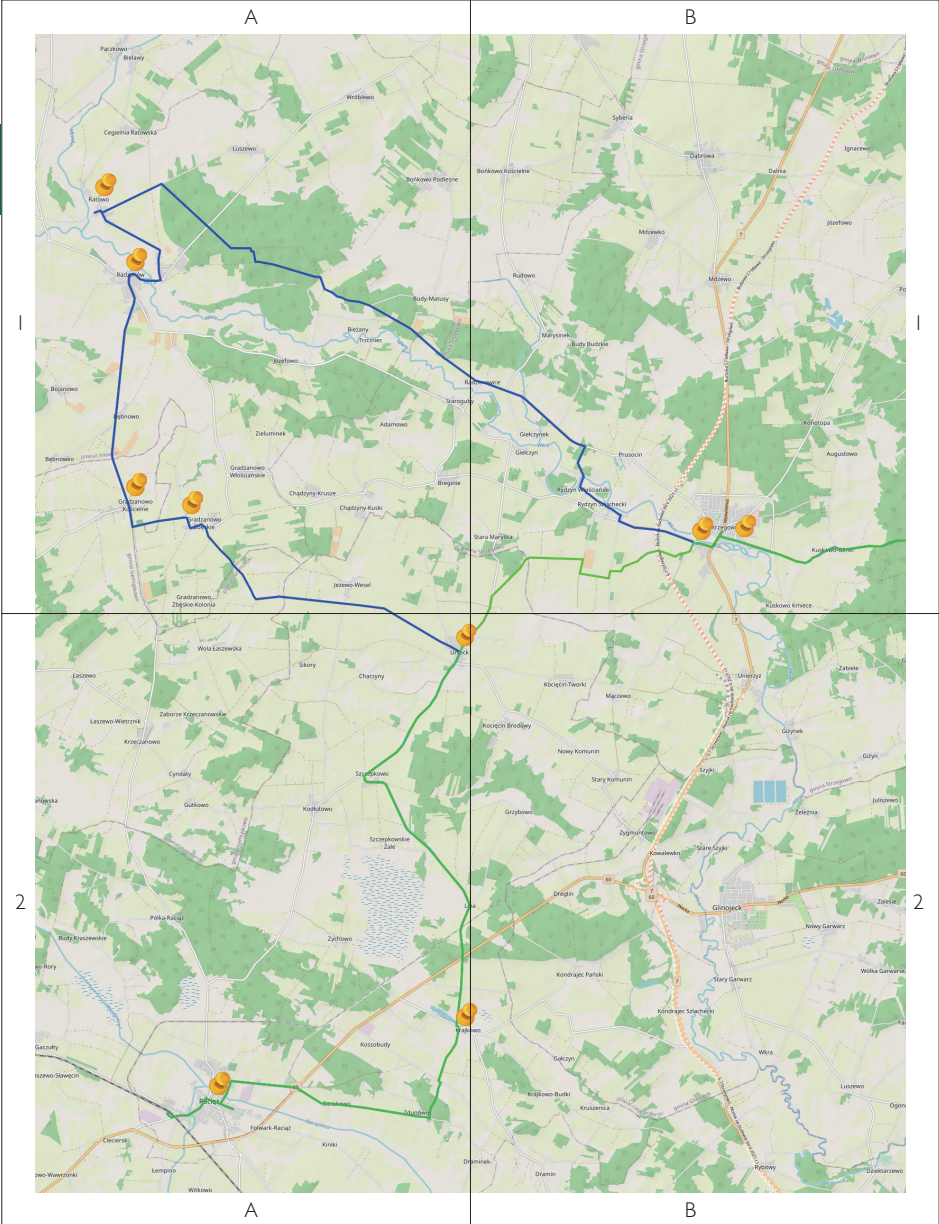




Krajkowo – dzwonnica z XIX wieku



Raciąż – pozostałość dorbniasteczkowej zabudowy drewnianej



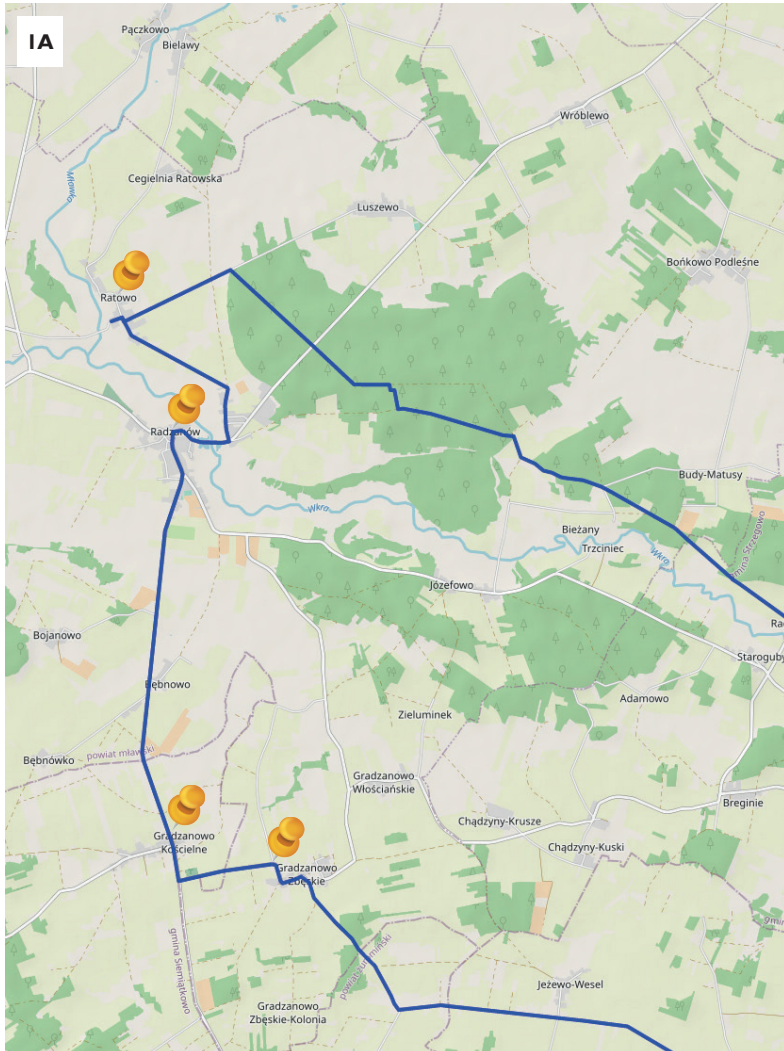
- **Wariant rodzinny** (35 km) <https://www.traseo.pl/trasa/trasa-2-1-1>
- **Wariant standardowy** (58 km) <https://www.traseo.pl/trasa/2-2-1>
- **Wariant rozszerzony** (83 km) <https://www.traseo.pl/trasa/2-3-1>

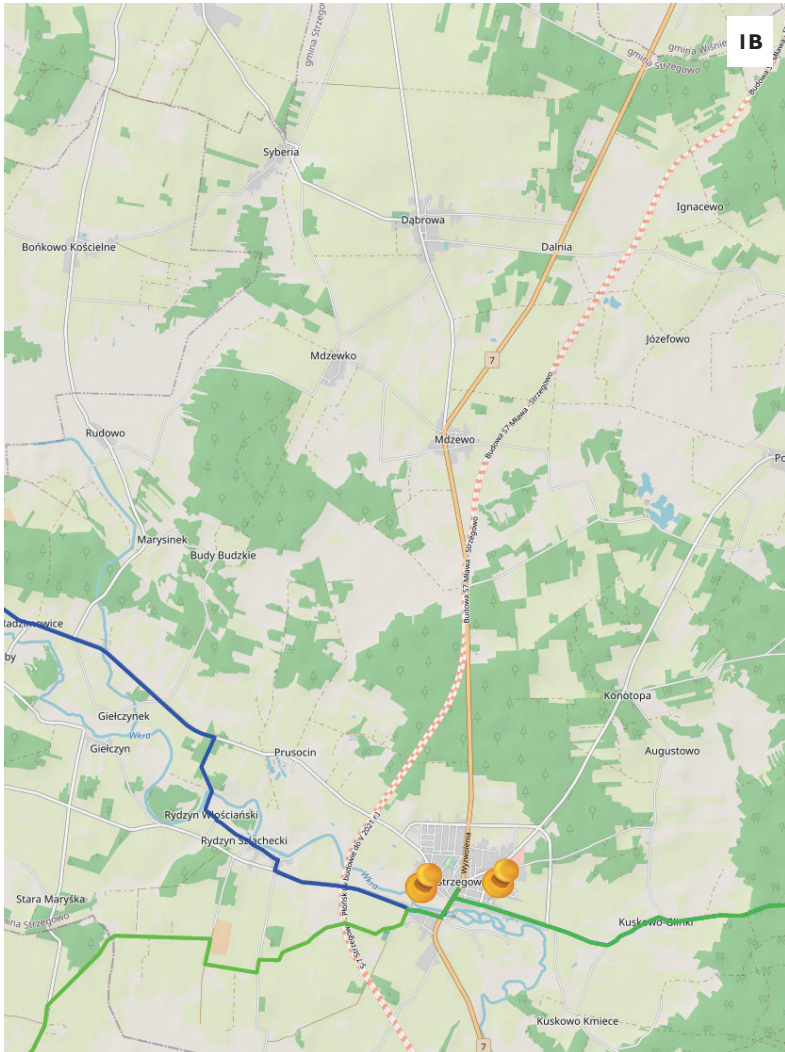






2



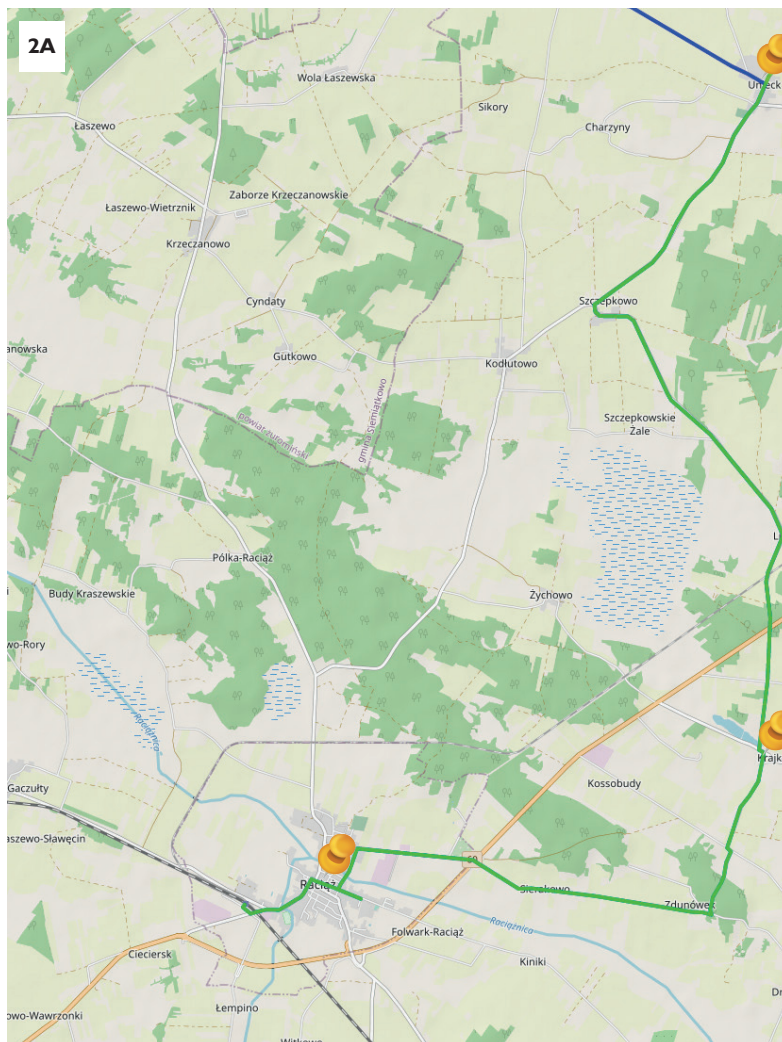


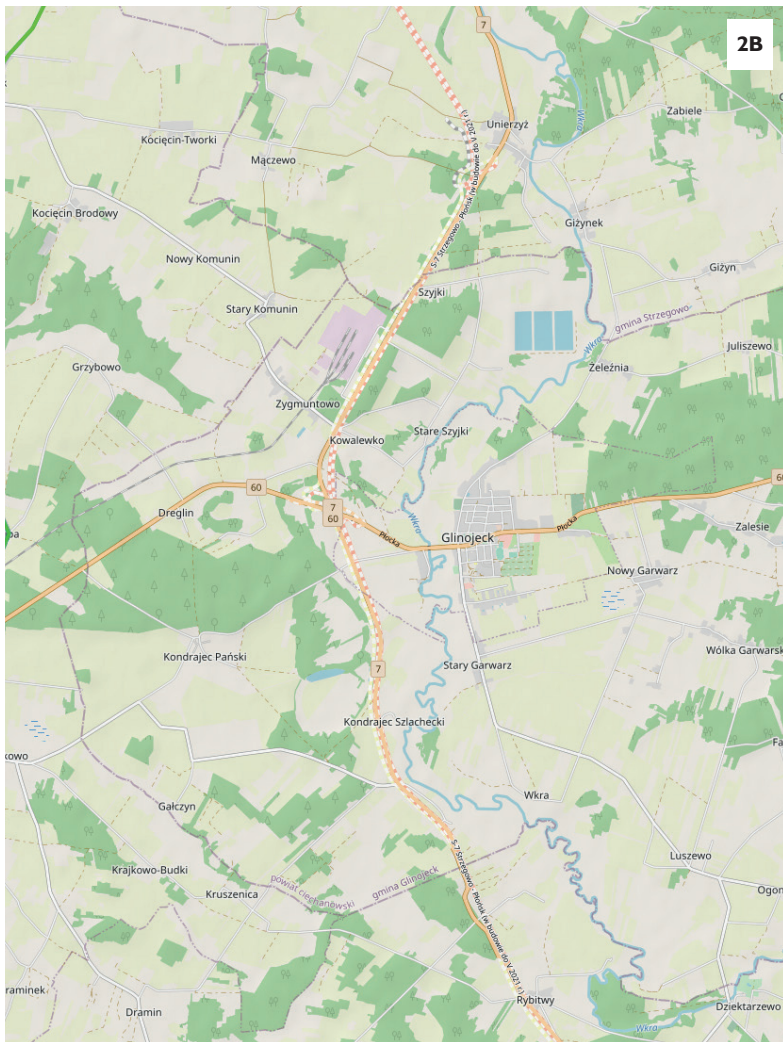




2

2A

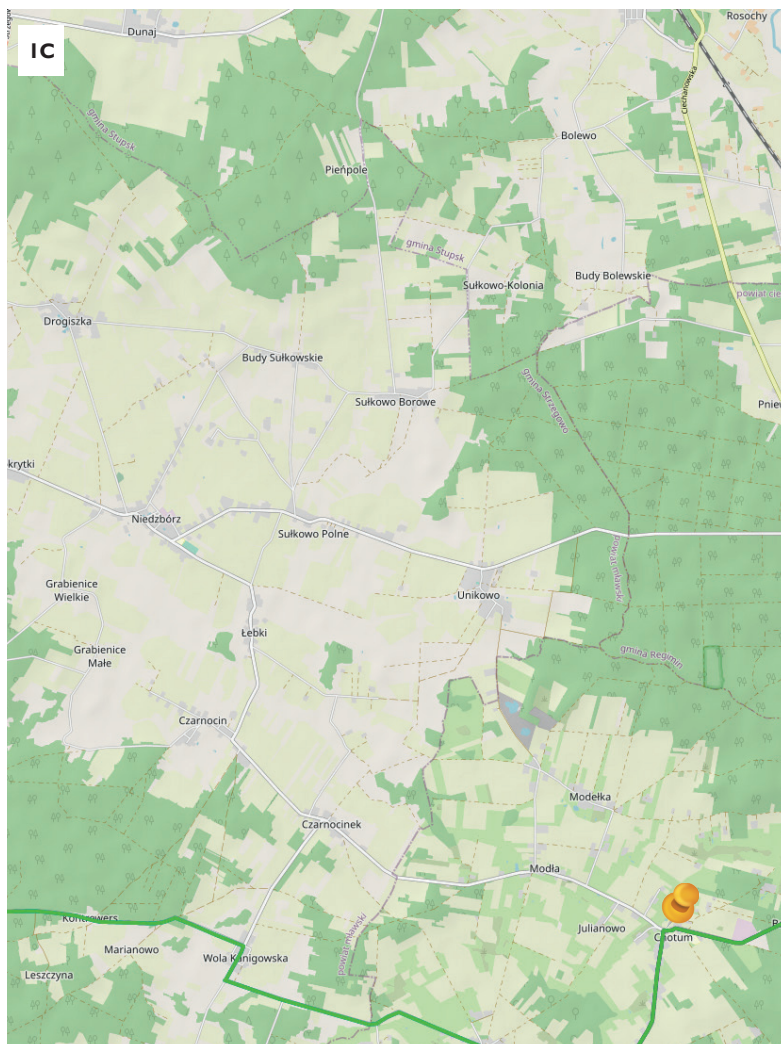








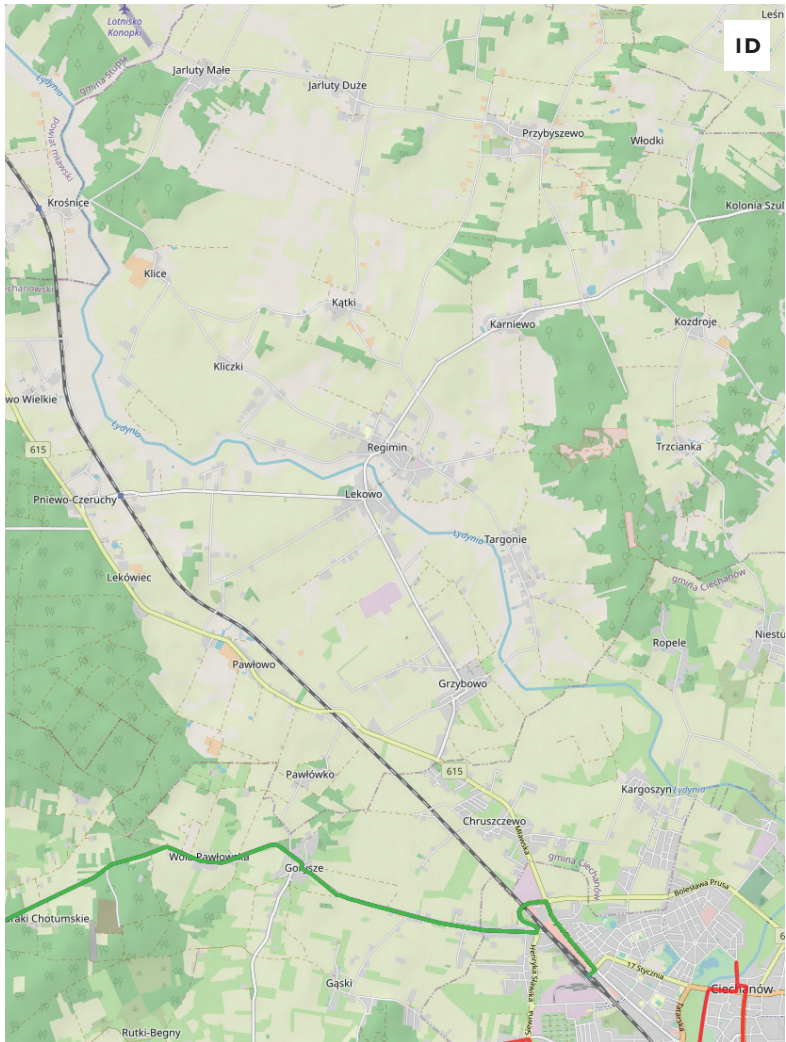
2





ID

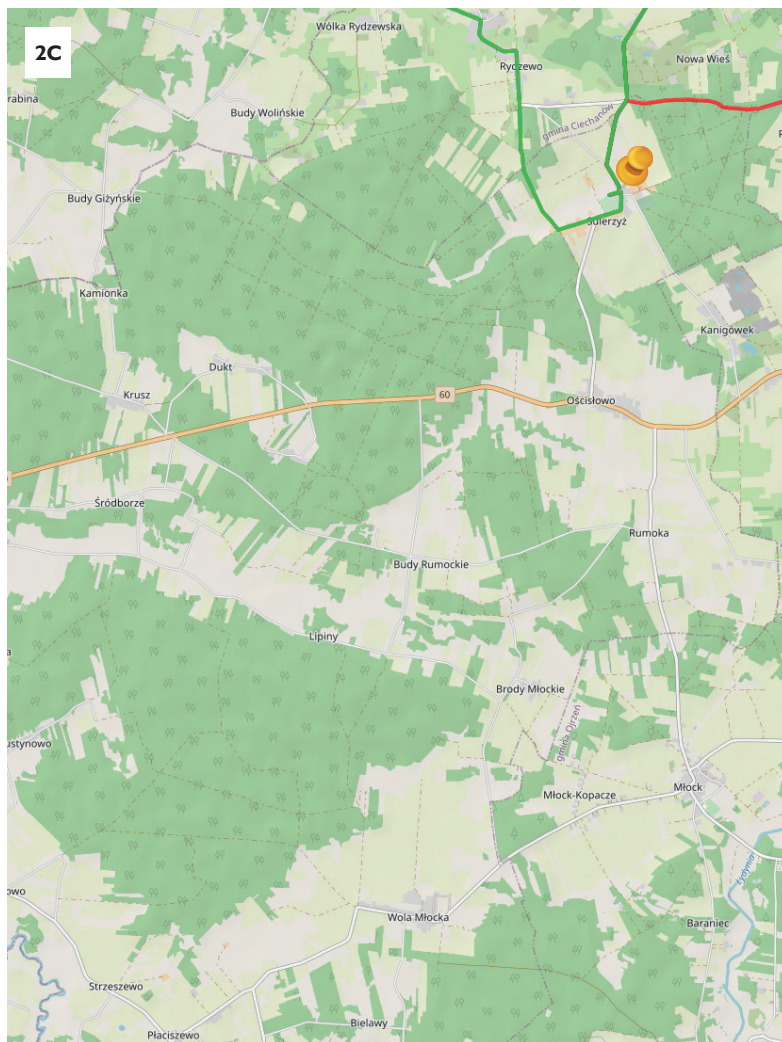
2



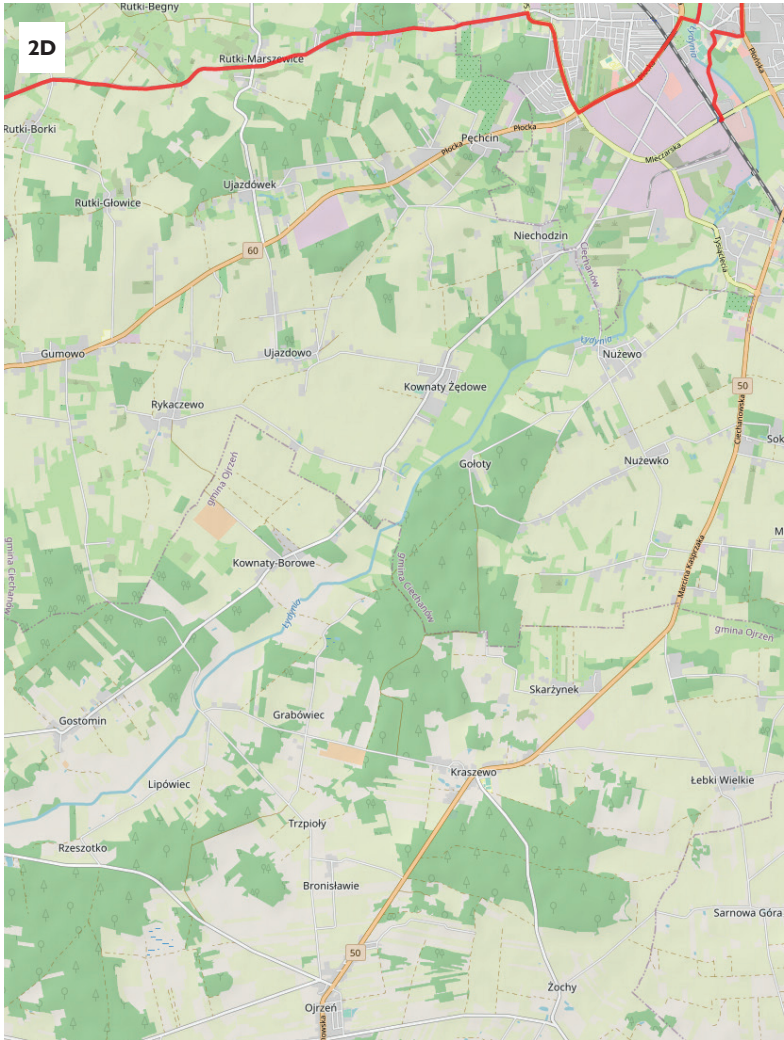


2

2C













## Przez Syberię do rezerwatu przyrody



Trasa pozwala poznać najciekawsze obiekty drewnianego budownictwa terenów położonych pomiędzy Ciechanowem i Mławą. Kontakt z przyrodą zapewni ciekawe otoczenie drewnianego kościoła w Drogiszce oraz rezerwat przyrody Lekowo. Nietypową atrakcją będzie też krótki wypad na... Syberię!

3

**Wariant rodzinny** (25 km):

Stupsk – Żurominek – Drogiszka – rezerwat przyrody Lekowo – Pniewo

**Wariant standardowy** (63 km):

Stupsk – Żurominek – Syberia – Dąbrowa – Drogiszka – rezerwat przyrody Lekowo – Pniewo – Lekowo – Zeńbok – Żmijewo Kościelne – Stupsk

**Wariant rozszerzony** (86 km):

Stupsk – Żurominek – Syberia – Liberadz – Dąbrowa – Drogiszka – Niedzbórz – rezerwat przyrody Lekowo – Pniewo – Lekowo – Zeńbok – Żmijewo Kościelne – Szydłowo – Wola Szydłowska – Stupsk

Wycieczkę rozpoczynamy przy dworcu PKP w **Stupsku**. Udajemy się na zachód, kierujemy się zgodnie z drogowskazem na miejscowość Dąbek. Ten odcinek drogi jest szczególnie malowniczy jesienią, gdy przydrożne drzewa tworzą wielokolorowy tunel. Przejedźdżamy przez Dąbek i skręcamy w jeszcze mniejszą drogę lokalną na zachód. Szutrowa droga przez pola i łąki doprowadzi nas do miejscowości **Żurominek**, gdzie znajduje się **drewniany kościół z 1754 roku**. Zabytek ten wyróżnia się ozdobnym oształowaniem, z kolorowym zwieńczeniem listewek pod dachem. Gdy patrzy się z boku, kościół wydaje się złamany w środku – złudzenie to powoduje

↓  
9 km



bardzo długie prezbiterium, węższe od nawy. Otynkowane wnętrze, które przypomina bardziej kościół murowany niż drewniany, utrzymane jest w jasnej kolorystyce.

W wersji rodzinnej spod kościoła cofamy się do drogi krajowej 7, którą uważnie przekraczamy i kierujemy się na południe lokalną, mało uczęszczaną drogą, gdzie rodzice z dziećmi powinni czuć się bezpiecznie. Po około 5 kilometrach trasy, w trakcie której przejeździemy przez stosunkowo duży kompleks leśny, dojedziemy do miejscowości Drogiszka, gdzie dołączymy do głównej trasy wycieczki.

Spod kościoła kierujemy się na północ i w momencie, gdy kończy się chodnik, skręcamy w lewo w wąską asfaltową drogę. Po pewnym czasie asfalt znika, a my drogą szutrową podążamy dalej, cały czas przed siebie. Po dojechaniu do kolejnej asfaltówki skręcamy w lewo, następnie zaś w prawo. Przejeżdżamy przez miejscowość Kowalewko i kierujemy się na południowy zachód.

Mijamy po drodze przysiółek Parówki (niestety, bez tabliczki z nazwą miejscowości), a już za chwilę czeka nas kolejna miejscowość z ciekawą nazwą, a mianowicie **Syberia**. Wieś ta została założona w XIX wieku pod zaborem rosyjskim (jako Syberia), stąd więc prawdopodobnie jej nazwa. 17 km

W wersji rozszerzonej z Kowalewka kierujemy się na zachód. Przejeździemy przez miejscowość **Miączyn Mały**, w którym znajduje się **murowany dwór z końca XIX wieku**. Jest to niewielki obiekt zbudowany w stylu neorenesansowym. Obecnie w dworze znajduje się szkoła podstawowa. Kierując się dalej na zachód docieramy do wsi **Liberadz**. W jej centrum, po prawej stronie, znajduje się nietypowy **dwór drewniany z końca XIX wieku**. Swoim kształtem z jednej strony przywołuje na myśl architekturę dalekiego zachodu i miasteczek z epoki gorączki złota, z drugiej zaś podwarszawski styl letniskowy oraz wygląd rosyjskich dacz. Warto zwrócić uwagę na ozdobny ganek i zwieńczenia okien. Z dawnego parku dworskiego zachowało się jedynie kilkanaście drzew i zarośnięta sadzawka.

Cofamy się po własnych śladach do Miączyna i kierujemy się do miejscowości Syberia, gdzie łączymy się z głównym szlakiem.



↓  
20 km Już po kilkuset metrach powinno nam się zrobić ciepłej, gdyż Syberię pozostawiamy za sobą, a drogą wyjeżdżamy wprost na **drewniany kościół z lat 1785-1801** w miejscowości **Dąbrowa**. Co ciekawe, na obecnym miejscu usytuowany jest od 1895 roku, bo wcześniej znajdował się w Ostrowi Mazowieckiej – odległej o ponad 120 km! W momencie jego odtwarzania dobudowano dwie wieże, dominujące dziś w bryle obiektu. Warto także wejść do wnętrza. Choć niewiele jest w nim obiektów ściśle zabytkowych, w gablotach po obu stronach ołtarza umieszczonych jest kilkadziesiąt relikwii. Są to fragmenty szczątków m.in. Dzieci Fatimskich, św. Jana Pawła II, św. Stanisława Kostki, św. Ojca Pio i wielu innych świętych i błogosławionych. Przy kościele znajduje się także **drewniana dzwonnica z XIX wieku**.

↓  
54 km Spod kościoła kierujemy się na południe, a następnie skręcamy w lewo. Dojeżdżamy do drogi krajowej nr 7. Ewentualny głód można zaspokoić w znajdującym się przy skrzyżowaniu barze Ja Dalnia. Następnie kierujemy się dalej na wschód i dojeżdżamy do wsi **Drogiszka**. I choć według licznych przewodników znajduje się w niej **drewniany kościół z XVII wieku**, to musimy do niego jeszcze trochę popedałować. Przejedźdżamy przez miejscowość i jedziemy w kierunku wschodnim jeszcze niemal dwa kilometry. Po pewnym czasie zobaczymy z prawej strony większy zagajnik, do którego prowadzi szutrowa droga. To właśnie tam czeka na nas kolejny zabytek na trasie.

**Sanktuarium Św. Krzyża** powstało na terenie, gdzie – według legendy – mieszkającemu nieopodal młynarzowi objawił się św. Franciszek i wskazał, gdzie ma być postawiony krzyż. W pobliżu znajduje się źródło, które podobno ma uzdrowicielską moc (szczególnie ma leczyć oczy). Tak czy inaczej, zabytkowy kościół cechuje się nietypowym w skali województwa mazowieckiego podcieniem wspartym na dwunastu słupach, przypominającym nieco małopolskie soboty. Może mieć to związek właśnie z odpustowym charakterem miejsca – wierni przybywali z dalszych odległości i mogli schronić się przed niepogodą. Kościół cały obity jest gontem. Wnętrze nie jest specjalnie zabytkowe, warto natomiast pokręcić się po terenie otaczającym świątynię, gdzie znajdują się liczne okazy starodrzewu. Można pobawić się w dendrologa i rozpoznawać takie gatunki, jak lipy drobnolistne, dęby szypułkowe czy sosny.





Po odpoczynku kierujemy się dalej na wschód, przez Budy Sułkowskie i Sułkowo Borowe.

W wersji rozszerzonej wycieczkę możemy wydłużyć o wizytę w **Nie-dzborzu**. W tym celu spod kościoła w Drogiszce udajemy się na południe. W centrum miejscowości znajduje się **murowany kościół z lat 1885-86**. Przypomina on nieco zamek i wyróżnia się z spośród innych licznych przedstawicieli stylu neogotyckiego. Tuż obok posadowiona jest uboga drewniana dzwonnica konstrukcji szkieletowej. Spod kościoła na rozwidleniu skręcamy w lewo, mijając po prawej stronie szkołę, następnie mijamy miejscowości Sułkowo Polne i **Unikowo**, w którym znajdziemy zrujnowany **murowany dwór z połowy XIX wieku** i po kilku kolejnych kilometrach łączymy się z podstawową trasą wycieczki.

W Sułkowie Borowym na rozwidleniu wybieramy prawą, węższą drogę. Po lewej mijamy drewniany dom, dwie brzozy i niewielką kapliczkę, i kierujemy się dalej na wschód. W pewnym momencie kończy się asfalt, ale jesteśmy na dobrej drodze. Wjeżdżamy do lasu, w którym pozostaniemy przez dłuższą chwilę.

Docieramy do drogi asfaltowej. Po jej drugiej stronie znajduje się **Rezerwat Przyrody Lekowo**. Jest to rezerwat leśny, który chroni fragment starodrzewu dębowego. Warto odwiedzić go szczególnie na wiosnę, gdy można podziwiać rzadkie, chronione rośliny runa leśnego – pięknie kwitnącego orlika pospolitego i lilię złotogłów. Licznie występują także konwalia majowa i pierwiosnek lekarski.

37 km

W wersji rodzinnej wycieczkę kończymy nieopodal, na stacji PKP Czeruchy. Mając chwilę czasu do odjazdu pociągu można odbić kawalek na południe, do **Rezerwatu Przyrody Modła**, gdzie chroniony jest starodrzew sosnowo – dębowy. Przy dużej dozie szczęścia można zobaczyć rzadkiego bociana czarnego, który na tym terenie ma miejsca lęgowe.

Aby dotrzeć do przystanku PKP kierujemy się drogą asfaltową na wschód. Docieramy do trasy wojewódzkiej 615 i po około 300 metrach docieramy do miejscowości Pniewo-Czeruchy. W centrum skręcamy w prawo i za ostatnimi zabudowaniami będzie już widać tory.



↓  
↓  
42 km Kierując się dalej na wschód, pokonując tory PKP nowym wiaduktem, a następnie poprzez pola i łąki, dotrzemy do **Lekowa**, w którym znajduje się **drewniany kościół z 1772 roku**, opisany szczegółowo przy okazji trasy nr 1 (strona 16). Kierujemy się na północ, przekraczamy rzekę Łydynię i położony po jej drugiej stronie Regimin. Za ostatnimi zabudowaniami skręcamy na rozwidleniu w lewo, zgodnie z drogowszkazem na Kątki. Omijamy  
↓  
↓  
48 km jednak tę miejscowość, zamiast tego dojeżdżając do miejscowości **Zeńbok**. W miejscowości tej znajdują się trzy zabytkowe obiekty. Wpierw zobaczymy niepozorny **murowany dwór z 1. połowy XIX wieku**, obecnie własność prywatną. Zbudowany na planie wydłużonego prostokąta z obszerną dobudówką ze strony ogrodowej. Dojeżdżając do głównej ulicy, po skręceniu w prawo, dotrzemy do **murowanego kościoła z końca XVIII wieku**. Tworzy on zespół sakralny z drewnianą dzwonnica z XIX wieku. Jest ona często otwarta, co pozwala na własne oczy zobaczyć konstrukcję słupowo-ryglową. Wreszcie, w zachodniej części wsi, na górcie, znajduje się **drewniany wiatrak kozłak z przełomu XIX i XX wieku**. Od dawna jest nieużytkowany, pozbawiony skrzydeł. Przez dziury w poszyciu ścian można zobaczyć konstrukcję kozła.

↓  
↓  
58 km Z Zeńboka wyjeżdżamy na zachód i kierujemy się przez Jartuty Duże i Małe w kierunku Żmijewa. Wieś ta rozbita jest na szereg mniejszych przysiółków. Nas interesuje **Żmijewo Kościelne**. Znajduje się w nim **neogotycki kościół murowany z lat 1873-74**. Na jego tyłach znajdziemy **drewnianą dzwonnica z przełomu XVIII i XIX wieku**. Na położonym za murem starym cmentarzu zachowały się nagrobki z początku XIX wieku.

Ze Żmijewa kierujemy się na zachód, by dotrzeć do Stupska Mazowieckiego, skąd rozpoczęliśmy wycieczkę. Przed wjazdem do miejscowości zobaczymy miejsce, gdzie niegdyś znajdował się piękny dwór. Pozostał po nim jedynie **park z sadem z 2. połowy XIX wieku**. Stamtąd do dworca PKP mamy już kilkaset metrów.

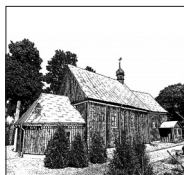
W rozszerzonej wersji wycieczki udamy się dalej na północ. Miniemy miejscowość Giednia i po kilku kolejnych kilometrach dotrzemy do miejscowości **Szydłowo**. W samym centrum znajduje się **murowany kościół z 1872 roku**. We wnętrzu ołtarza jest umieszczona figura Matki Boskiej Niepokalanej nieznanego artysty, wykonana z drzewa gruszy około po-



łowy XIX wieku. Na prawej ścianie prezbiterium umieszczone jest epitafium z brązowego marmuru, poświęcone pamięci budowniczego kościoła, księdzu Bonifacemu Kulasińskiemu. Nieopodal kościoła znajduje się **drewniana dzwonnica z połowy XIX wieku**. Obecnie używana jest głównie jako kościelny składzik.

Przechodzimy na tył kościoła do ulicy Cichej i kierujemy się w stronę **Woli Szydłowskiej**. Przyjemniejsza jest trasa wiodąca na południe szutrowymi drogami przez pola i łąki, a następnie w pobliże farmy wiatrowej. Alternatywnie można dotrzeć do drogi wojewódzkiej numer 615 i nią w wygodny sposób przybyć do wspomnianej powyżej miejscowości. Znajdziemy tam **drewniany dwór z połowy XIX wieku**. Od dużej chałupy wiejskiej wyróżnia go dobudowany w późniejszym czasie ganek z werandą. Stamtąd już jedynie kilka kilometrów dzieli nas od dworca w Stupsku, gdzie kończymy wycieczkę.

## Zabytki drewniane na trasie:



**Żurominek** – kościół pw. św. Stanisława zbudowany w 1754 roku.

Kościół drewniany konstrukcji zrębowej, oszalowany, wzmocniony lisicami. Zbudowany w 1754 roku z fundacji kapituły plockiej staraniem miejscowego proboszcza, ks. Franciszka Bońkowskiego. 18 października 1769 roku

konsekrowany przez biskupa sufragana plockiego, Kazimierza Rokitnickiego. Kilukrotnie remontowany i rozbudowywany ( m.in. od zachodu dostawiono kruchtę główną, zaś kruchtę boczną przeniesiono z północy na południe). Obiekt orientowany, trójnawowy, zbudowany na planie wydłużonego prostokąta. Na kalenicy ośmioboczna wieżyczka na sygnaturkę. Wnętrze nakryte stropem płaskim, podzielone na trzy części dwiema parami słupów. Ściany oraz strop otynkowane. Od strony wejścia chór muzyczny wsparty na dwóch słupach. Organy z 1912 roku. Ołtarz główny neobarokowy z końca XIX wieku, w nim płaskorzeźba św. Stanisława. Dwa boczne ołtarze rokokowe z 1754 roku. Neobarokowa ambona.



**Liberadz** – dwór z końca XIX wieku.

Drewniany dwór konstrukcji zrębowej. Zbudowany najprawdopodobniej dla Władysława Ignacego Kanigowskiego w stylu zabudowy letniskowej okolic Warszawy z przełomu XIX i XX wieku, która silnie czerpała m.in. z architektury dach wznoszonych na terenie cesarstwa rosyjskiego. Obiekt parterowy, o wejściu poprzedzonym werandą z misterną dekoracją snycerską. Ozdobne zwieńczenia nadokienne i gzymsy koronujące.

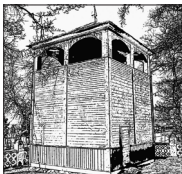
Zwiedzanie: obiekt dostępny z zewnątrz, zamieszkały. Resztki zdevastowanego parku.



**Dąbrowa** – kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika z lat 1795-1801.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, pierwotnie zbudowany w Ostrowi Mazowieckiej. W 1895 roku, po konsekracji w tym mieście nowej murowanej świątyni, dzięki staraniom proboszcza dąbrowieckiej parafii ks. J. Bilińskiego, przeniesiony na nowe miejsce. Nie jest obecnie orientowany. Fasada ujęta w dwie trójkondygnacyjne wieże, kwadratowe u spodu, przechodzące w ośmioboczne. Nawa wzniesiona na planie prostokąta, prezbiterium mniejsze, zamknięte trójbocznie z boczną zakrystią. Blaszany dach dwukalenicowy. Wieże zwieńczone hełmami ostrosłupowymi z krzyżami. Ozdobne szalowanie z olistwowaniem. Wnętrze: strop płaski z fasetą, wspólny dla nawy i prezbiterium. Polichromia z 1966 roku, wykonana przez T. Drapiewskiego. Chór muzyczny z organami 9-głosowymi, wykonanymi przez D. Biernackiego. W gablotach po obu stronach ołtarza wystawionych jest kilkadziesiąt relikwii. Znalazły się tu szczątki m.in. Dzieci Fatimskich, św. Jana Pawła II, św. Stanisława Kostki, św. Ojca Pio i wielu innych świętych i błogosławionych.

Zwiedzanie: w niedziele i święta msze o 10.00 i 12:00, w dni powszednie o 17:00.



**Dąbrowa** – dzwonnica z XIX wieku.

Drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej, oszalowana. Wzniesiona na planie kwadratu, jednokondygnacyjna. W górnej części ścian po dwa duże otwory dzwono-we. Blaszany dach namiotowy ze sterczyną.





**Drogiszka** – kościół p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej (dawniej p.w. Świętego Krzyża) z XVII wieku.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany, z ozdobnymi listwami. Pierwotnie kaplica zbudowana z fundacji Mikołaja Narzymskiego, rotmistrza wojsk koronnych. Lokalne miejsce kultu, pierwotnie pod wezwaniem św. Rocha. Kościół jednonawowy, orientowany. Prezbiterium mniejsze od nawy, zamknięte prostokątnie, z zakrystią dobudowaną na osi budowli.

Wejście frontowe poprzedzone jest okazałym podcieniem z gontowym dachem, wspartym na 12 słupach. Nadbudowano nad nim kwadratową wieżę konstrukcji słupowej, pełniącą funkcję dzwonnicy, zwieńczoną baniastym blaszanym hełmem. Czworoboczna wieżyczka na sygnaturkę zwieńczona blaszanym, cebulastym hełmem z latarnią. Wnętrze przykrywa strop belkowy. Chór muzyczny wsparty na dwóch profilowanych słupach z mieczami oraz ażurową balustradą. Wystrój wnętrza surowy. Obraz „Przemienienie Pańskie”, cieszący się lokalnym kultem, pochodzi z XVII wieku. Zwiedzanie: kościół otwierany okazjonalnie, odpust 6 sierpnia.

**Niedzbórz** – dzwonnica

Drewniana dzwonnica konstrukcji szkieletowej. Postawiona na dwóch słupach. Osłonięta blaszanym dwuspadowym daszkiem.

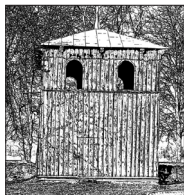
**Lekowo** – kościół i dzwonnica (patrz trasa I)

**Zeńbok** – dzwonnica z końca XIX wieku.

Drewniana dzwonnica konstrukcji słupowo-ryglowej, z zewnątrz pionowo oszalowana. Zbudowana na planie zbliżonym do kwadratu, na betonowej podmurówce. W górnej części otwarta, widoczne elementy konstrukcyjne. Dzwonnica nakryta jest blaszanym dachem czterospadowym.

**Zeńbok** – wiatrak koźlak z przełomu XIX i XX wieku.

Drewniany wiatrak koźlak, oszalowany. Pozbawiony śmigieł, zabudowane wyjście wału poziomego. Dojście na piętro po częściowo urwanych schodach. Przez dziury w oszalowaniu widać konstrukcję koźła oraz fragmenty wyposażenia.



**Żmijewo Kościelne** – dzwonnica z przełomu XVIII i XIX wieku.

Drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej, oszalowana pionowo. W górnej części po dwa półkolistie zamknięte otwory głosowe. Całość nakrywa blaszany, dość płaski dach namiotowy ze sterczyną.

**Szydłowo** – dzwonnica z końca XIX wieku.

Dzwonnica drewniana konstrukcji słupowej, pionowo oszalowana. Zbudowana na planie zbliżonym do kwadratu, posiada po dwa prostokątne otwory głosowe, obecnie na głucho zamknięte. Nakryta jest blaszanym dachem namiotowym ze sterczyną.

**Wola Szydłowska** – dwór z połowy XIX wieku.

Drewniany dwór konstrukcji zrębowej, zbudowany na planie prostokąta, w późniejszym czasie przedłużony od zachodu. Posiada drewniany ganek z werandą, wsparty na dziesięciu słupach, zwieńczony trójkątnym szczytem. Układ pomieszczeń dwutraktowy. Pozostałość dawnego parku krajobrazowego.

Zwiedzanie: dom częściowo zamieszkały, dostępny z zewnątrz.



Żurominek – kościół pw. św. Stanisława zbudowany w 1754 roku



Liberadz – dwór z końca XIX wieku



Dąbrowa – dzwonnica  
z XIX wieku

3

Dąbrowa – kościół  
pw. św. Stanisława Biskupa  
i Męczennika z lat 1795-1801







Drogiszka – kościół  
p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej  
(dawniej p.w. Świętego Krzyża)  
z XVII wieku

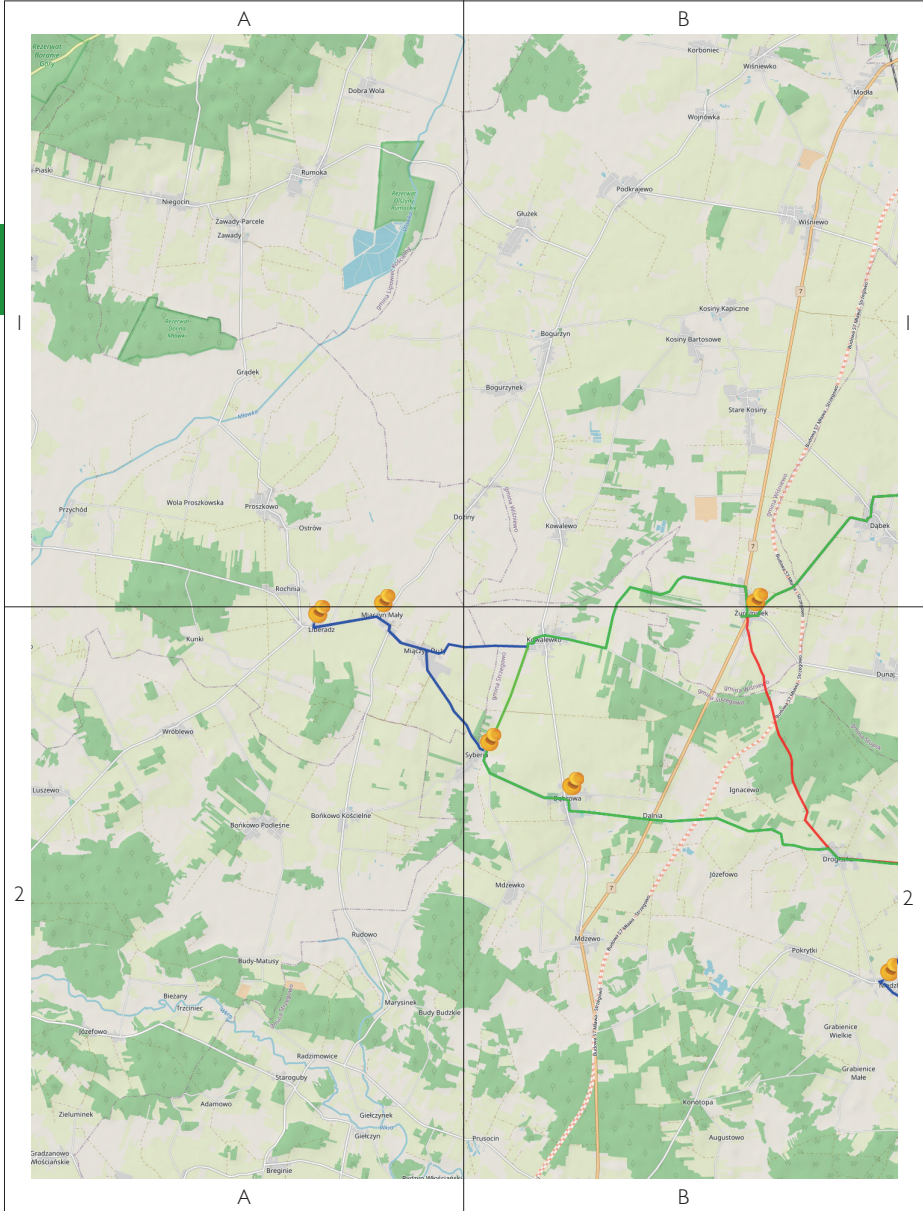
Zerfbok – wiatrak koźlak  
z przełomu XIX i XX wieku



Żmijewo Kościelne –  
dzwonnica z przełomu  
XVIII i XIX wieku



Szydłowo – dzwonnica  
z końca XIX wieku

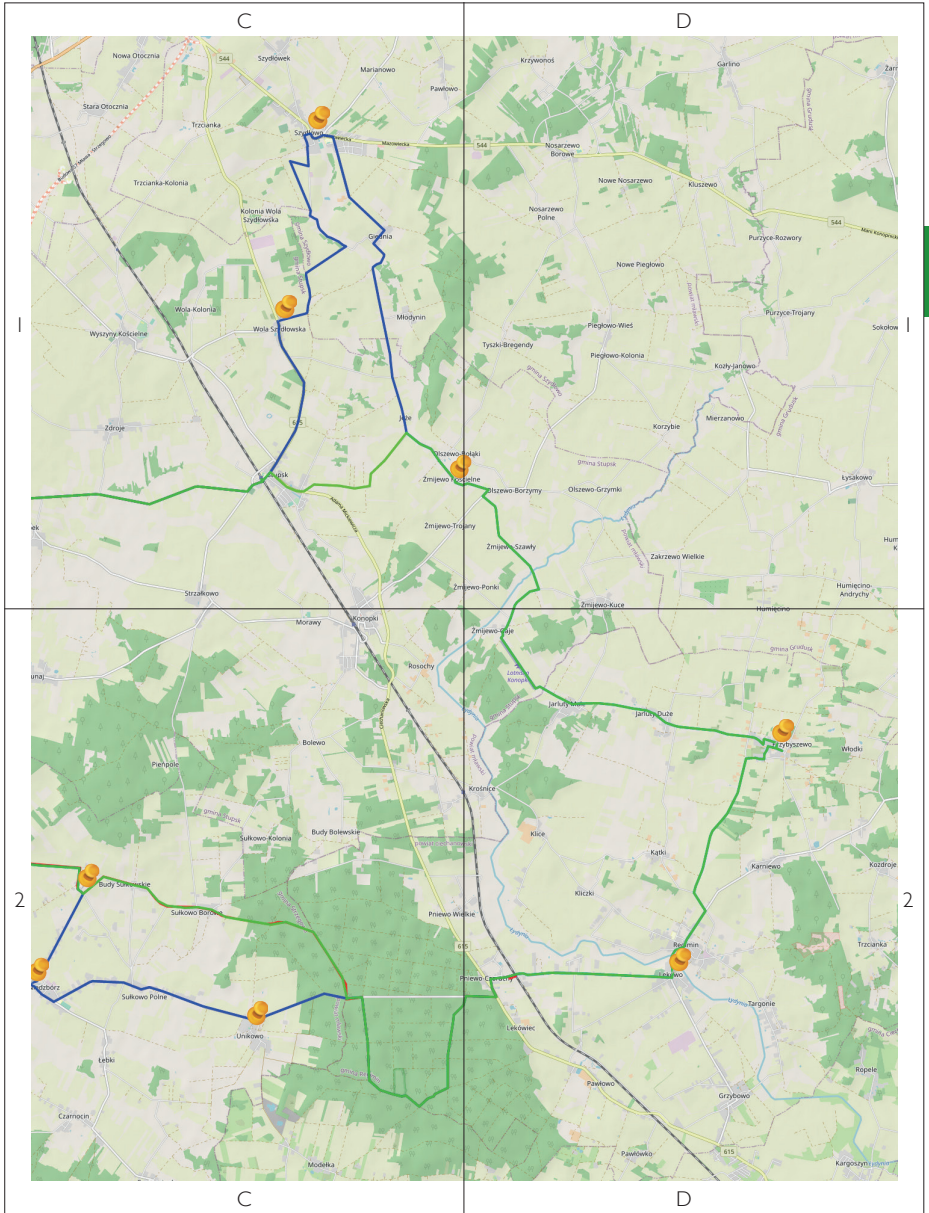


- **Wariant rodzinny** (25 km) <https://www.traseo.pl/trasa/3-1-1>
- **Wariant standardowy** (63 km) <https://www.traseo.pl/trasa/3-2-1>
- **Wariant rozszerzony** (86 km) <https://www.traseo.pl/trasa/3-3-1>

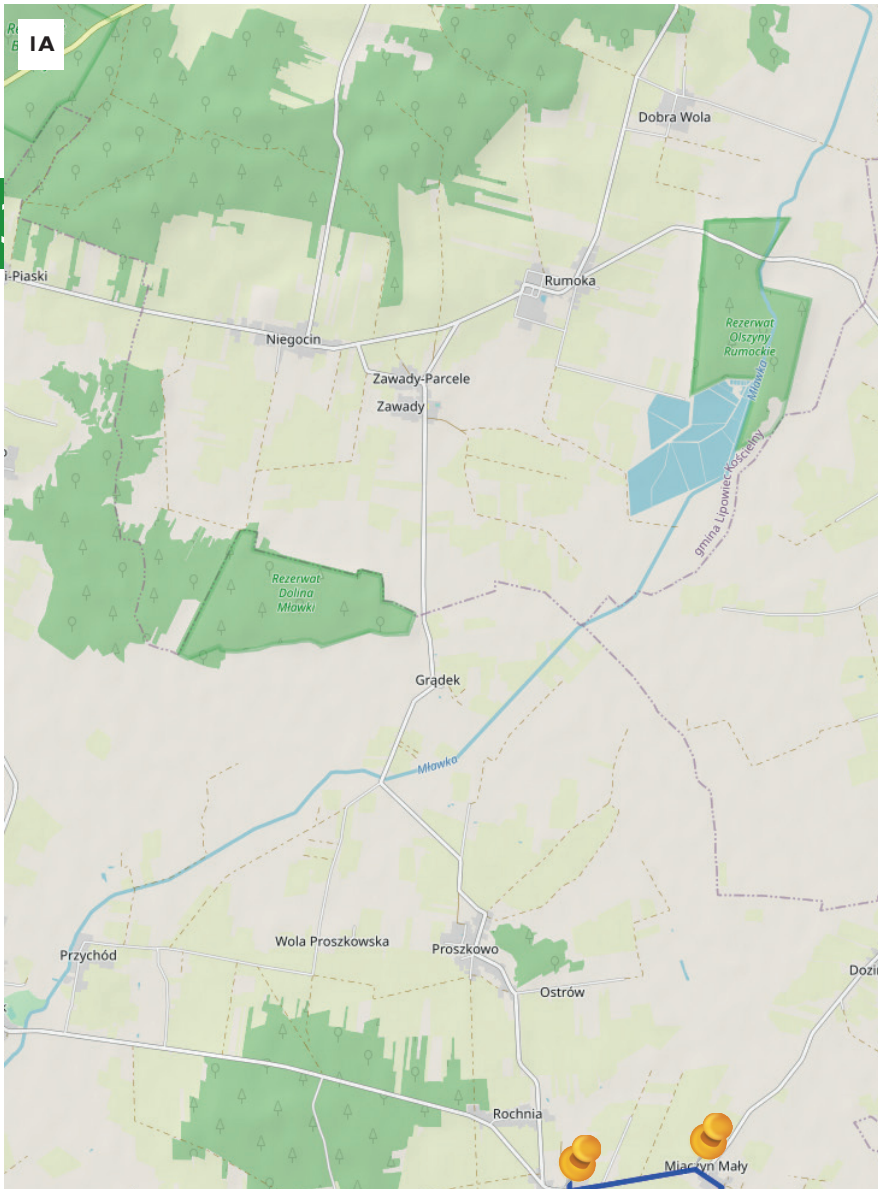


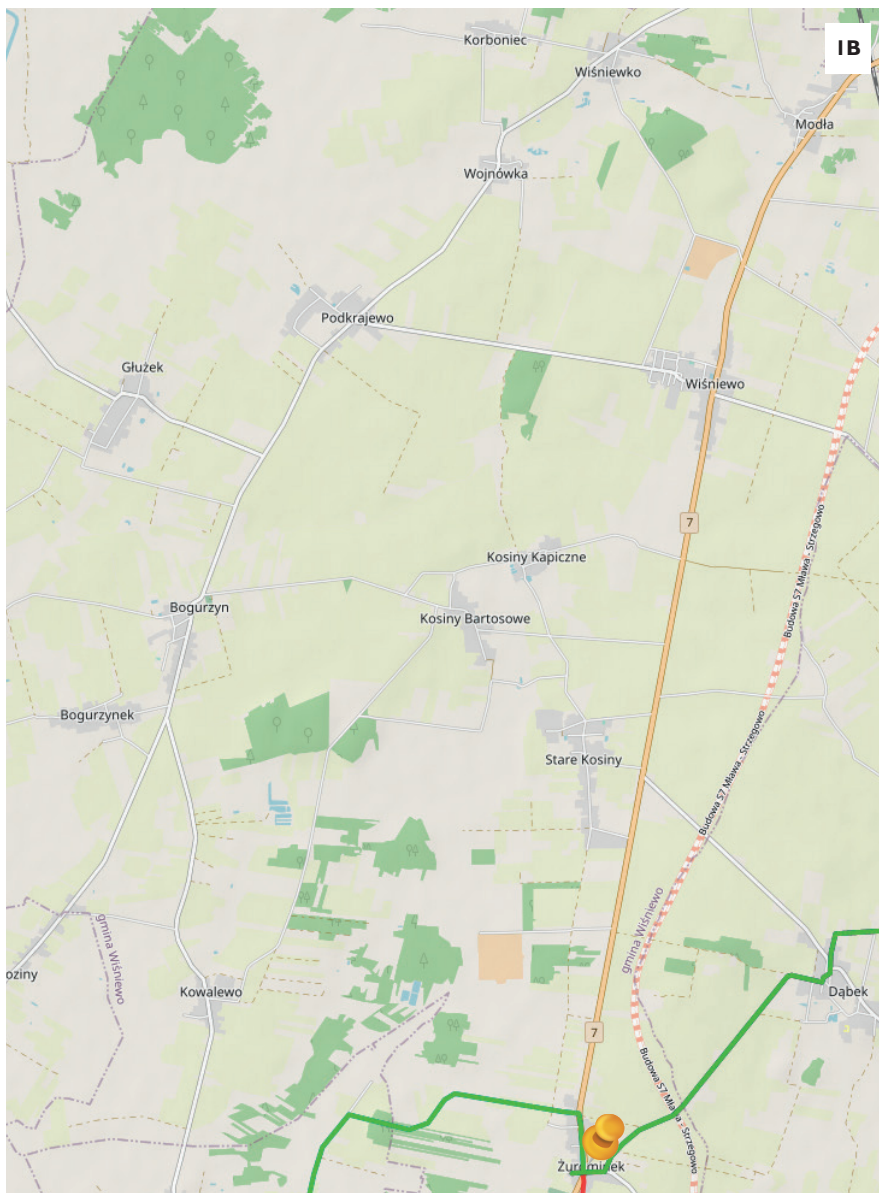


# WYCIECZKA TRZECIA



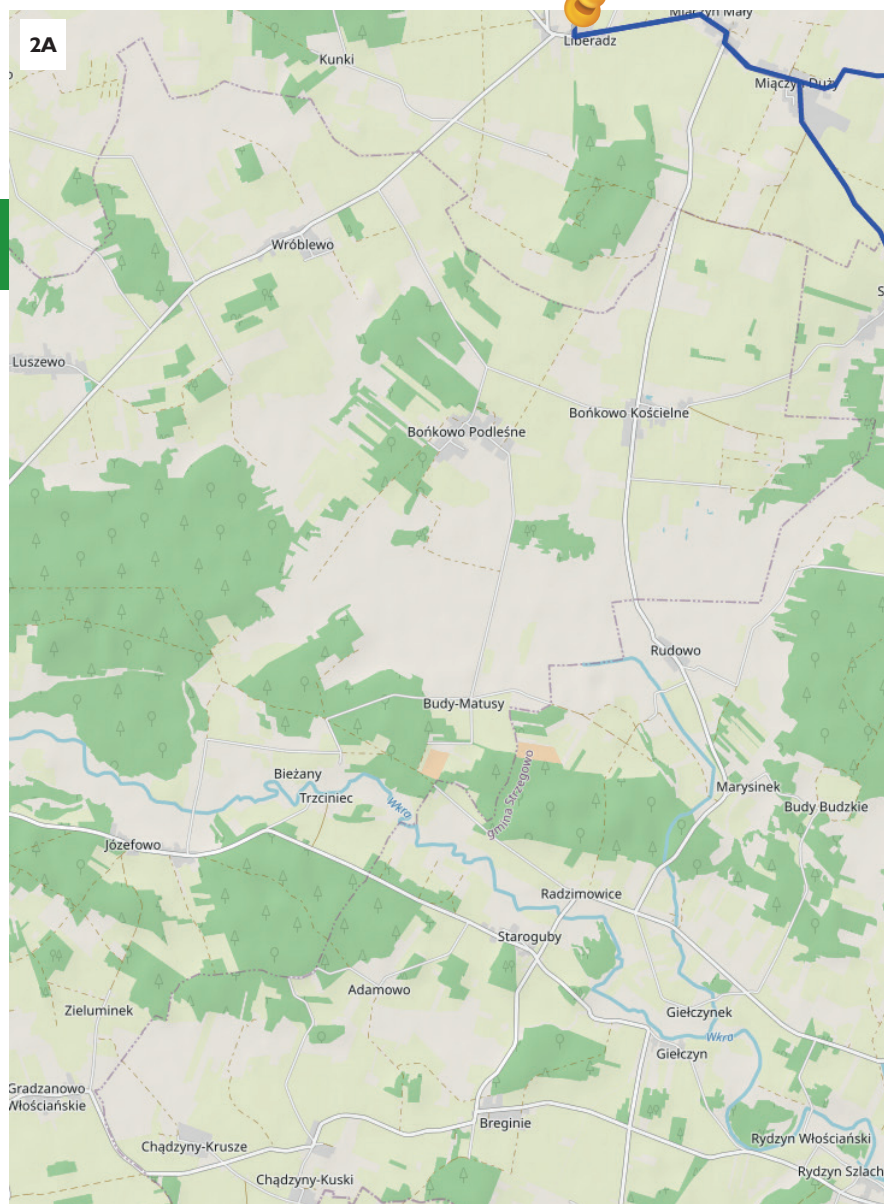


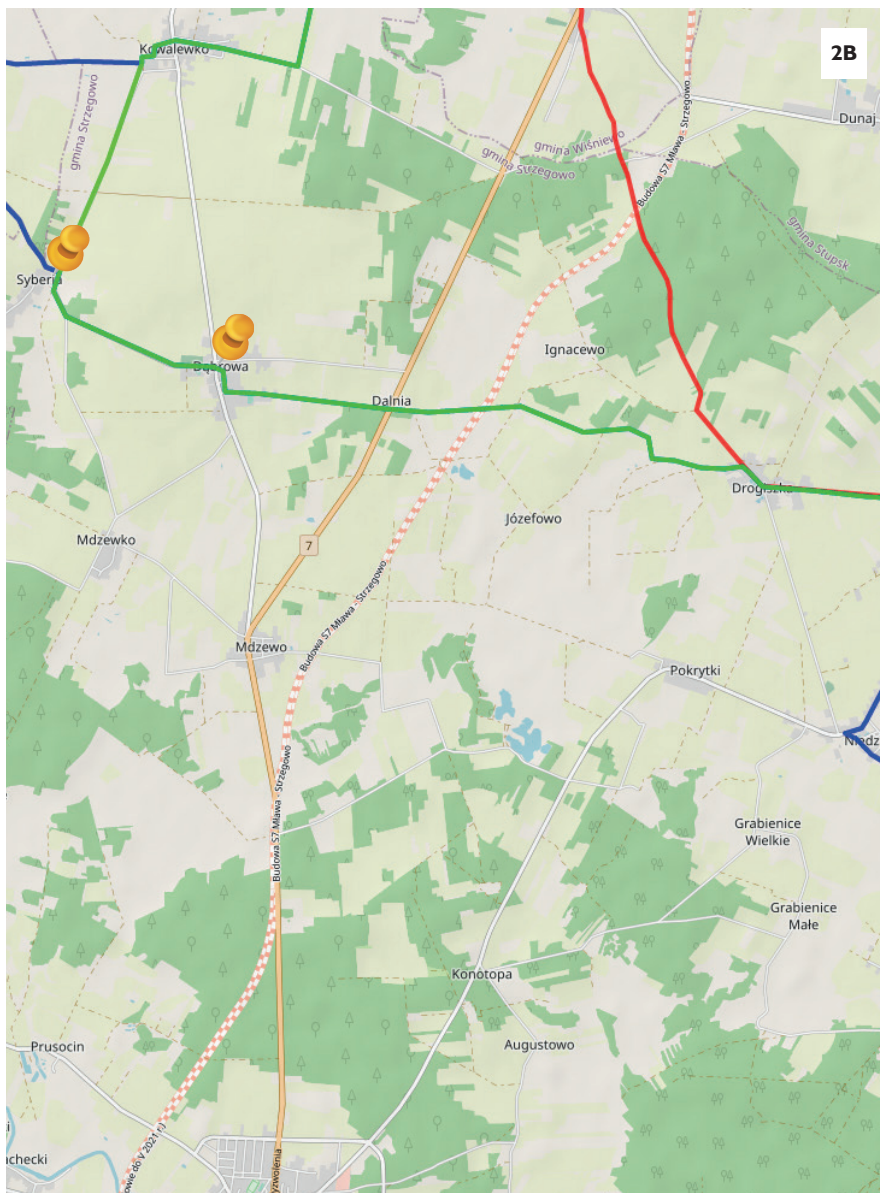




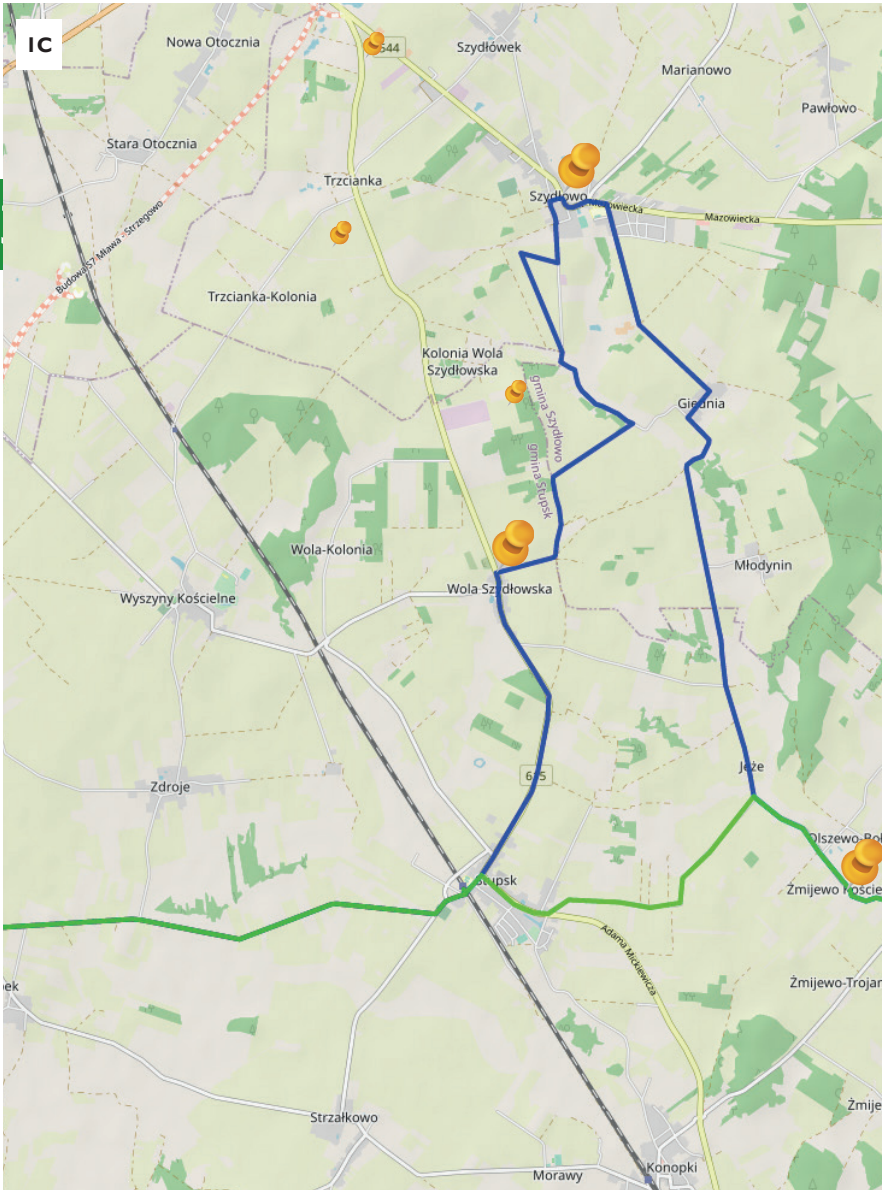


2A

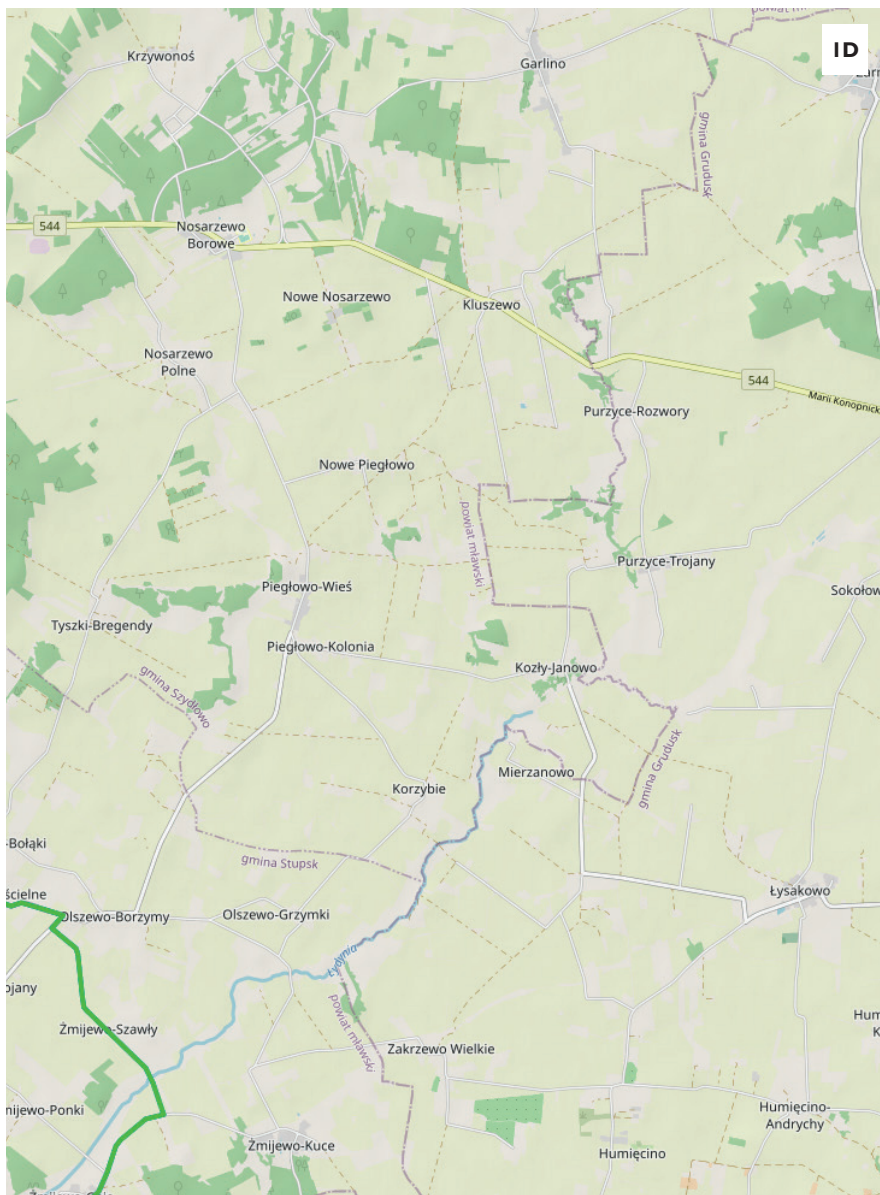


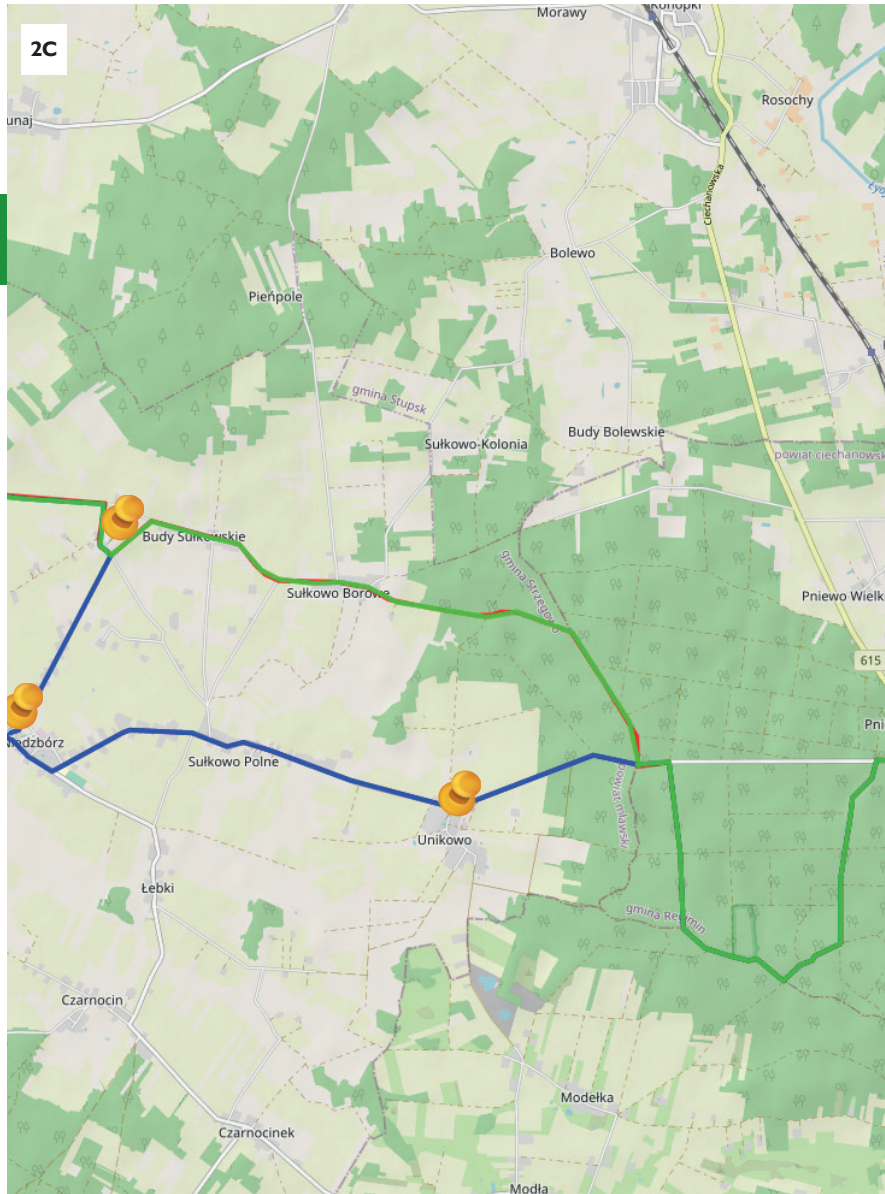




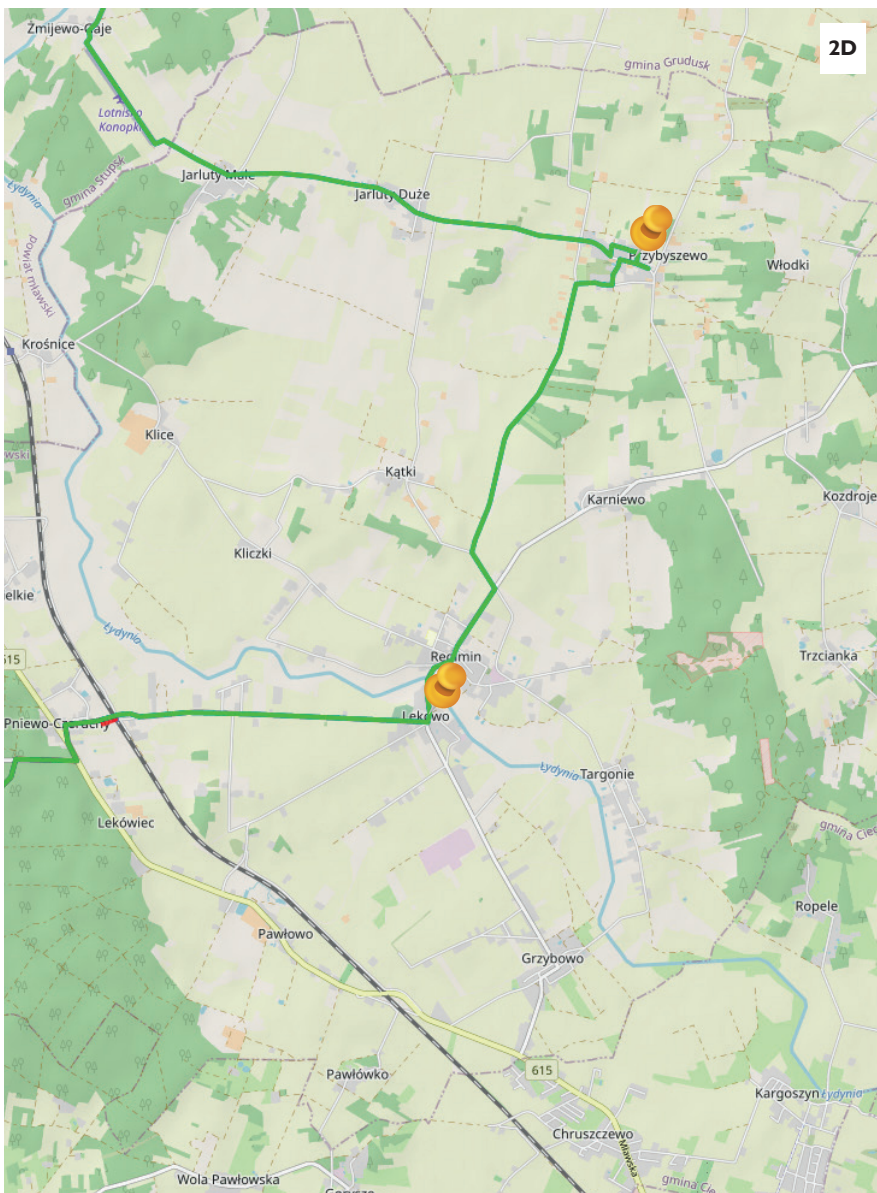


IC









2D







## Kościoty, młyny i... czołgi



Drewniane młyny wodne i wiatrowe, jeden z najpiękniejszych drewnianych kościołów na Mazowszu, a na deser zjazd tyrolką, wizyta w stadninie koni albo na... Panzer Farmie! W wariancie rozszerzonym także rezerwat przyrody i miniatura warszawskiego mostu wiszącego. Oto co nas czeka na wycieczce po terenach na północ od Nasielska.

4

### **Wariant rodzinny** (40 km):

Nasielsk – Chrczynno – Krzyczki-Szumne – Gąsiorowo – Ślubowo – Kałużczyn

### **Wariant standardowy** (63 km):

Wkra k/ Omiecín – Joniec – Królewó – Nowe Miasto – Wyrzyki – Gąsiorowo – Krzyczki-Szumne – Nasielsk

### **Wariant rozszerzony** (84/88 km):

Pomiechówek – Goławice – Adamowo – Joniec – (Królewó) – Nowe Miasto – Wyrzyki – Gąsiorowo – Krzyczki-Szumne – Nasielsk

Każdy z trzech wariantów niniejszej trasy rozpoczyna się w innym miejscu, wszystkie kończą się zaś wspólnie na stacji PKP w Nasielsku.

Najbardziej na południe sięga początek wariantu rozszerzonego trasy. Startujemy z przystanku PKP w **Pomiechówku**. Wyruszamy na północ, po wschodniej stronie Wkry. Droga prowadzi dość dużym kompleksem leśnym. Można zjechać z drogi asfaltowej i żółtym szlakiem zahaczyć o **Rezerwat przyrody Pomiechówek**, chroniący fragment lasu grądo-



wego. Zwarty drzewostan powoduje w lecie duże zacienienie, a wiosną kwitną tutaj takie rośliny, jak miodownik melisowaty, czerniec gronkowy czy storczyk gnieźnik leśny.

Szlak żółty połączy się po przekroczeniu trasy asfaltowej ze szlakiem niebieskim. Zostajemy na nim, by po krótkiej chwili wjechać do **Rezerwatu przyrody Dolina Wkry**. Tym razem dominuje drzewostan łągowy. Osobliwością wykraczającą poza teren rezerwatu, są głęboko wcięte, kręte wąwozy erozyjne. Mając odrobinę szczęścia, nad Wkrą zobaczyć możemy bobra i wydrę, a więc cenne w skali europejskiej gatunki zwierząt.

Wyjeżdżając z lasu dotrzemy do miejscowości **Goławice**. Fani militariów znajdą tutaj zachowane w lepszym bądź gorszym stanie fragmenty **Grupy Warownej Goławice**. Są to ponadstuletnie elementy zabezpieczeń twierdzy modlińskiej. Część obiektów mieści się na terenie ogródków działkowych. Z kolei w centrum wsi znajduje się **most wiszący**. Nowoczesna konstrukcja z pylonem o wysokości 26 metrów została zbudowana według projektu, który pierwotnie miał zostać wykorzystany w Warszawie. Różnica polega na tym, że most w Goławicach jest jego... miniaturą, pięciokrotnie pomniejszoną wersją.

Przeprowadzamy się wspomnianym mostem na zachodni brzeg Wisły i kierujemy się stale na północ. W miejscowości Borkowo skręcamy w lewo, w trasę wojewódzką nr 571. Już za wsią przed murowaną kapliczką skręcamy w prawo, w węższą drogę asfaltową, zgodnie z kierunkowskazem na Dobrą Wolę. Po około kilometrze dojeżdżamy do miejscowości Adamowo. Po prawej stronie minimy **Manufakturę Zielarnię**, w której powstają różnorodne zapachowe i kąpielowe zestawy ziołowe i już po kilkudziesięciu metrach dojedziemy do **drewniano-murowanego budynku dawnego młyna**. Położony jest on nad przyjemnie szumiącą rzeką Naruszewką. Po lewej stronie znajdują się zarastające szuwarem stawy. Kierujemy się dalej na północ. Przejeżdżamy przez miejscowość **Popielzyn-Zawady**, gdzie znajdziemy uroczy **murowany dworek z 1866 roku**. Wreszcie dojeżdżamy do miejscowości **Joniec**, gdzie dołączymy do podstawowej wersji trasy.

Wersja podstawowa trasy rozpoczyna się na dworcu PKP we **Wkrze koło Omięcina**. Być może jednak 'dworzec' to za dużo powiedziane. Nie



istnieje już bowiem dawny budynek konstrukcji szkieletowej, który bardziej przypominał obiekty z Pomorza bądź Ziemi Lubuskiej, a z pociągu wysiada się niemal na pole. Cofamy się w kierunku, z którego przyjechał pociąg i przecinamy tory, kierując się na północ. Kierujemy się w stronę miejscowości Joniec, jednak wpieryw mijamy ją po naszej prawej stronie. Przecinamy asfaltową drogę i kierujemy się dalej na północ. Już kawałek dalej dojedziemy do pierwszego punktu naszej wycieczki, którym jest **ruina drewnianego młyna na Wkrze**. Jest to piękny, trójkondygnacyjny obiekt z zachowanym niemal pełnym wyposażeniem. Niestety, już kilka lat temu została częściowo zarwana podłoga i wchodzenie do budynku jest skrajnie niebezpieczne. Bez szybkich działań ratunkowych już niedługo nie będzie starego młyna nad Wkrą...

↓  
3 km

Spod młyna wracamy w kierunku Jońca. Znajduje się tutaj **murowany kościół z 1784 roku**, odnowiony w stylu neogotyckim w roku 1862. Najciekawsza jest jednak wolnostojąca **dzwonnica murowana**, na której umieszczono **tablicę pamiątkową biskupa Michała Poniatowskiego**. W celu edukacji parafian wyryto na niej litery alfabetu oraz cyfry od 1 do 24, a także wierszowany tekst chwalący naukę i (przy okazji) rząd i Komisję Edukacji Narodowej.

↓  
8 km

Z Jońca kierujemy się na most przez Wkrę i tuż za przeprawą skręcamy w lewo. Kierujemy się na północ, mijamy miejscowość Krajęczyn i dojeżdżamy do **Królewa**. Na końcu wsi znajduje się **kościół drewniany z 1639 roku**. Wraz z **drewnianą dzwonnica z XIX wieku** tworzy uroczny zespół sakralny. Wykonany został z drewna sosnowego i wielokrotnie przechodził remonty i modernizacje. Obecnie w jego bryle dominuje wieża na planie kwadratu o trzech kondygnacjach. Kościół, otwarty przede wszystkim w trakcie mszy, ma wyposażenie głównie barokowe z przełomu XVII i XVIII wieku.

Spod kościoła wracamy do głównej drogi i przecinamy ją, kierując się na wschód. Droga będzie nieco piaszczysta, ale dzięki temu spokojna i bardziej malownicza. Wjeżdżamy w las i w momencie, gdy dojedziemy do skrzyżowania z kolejną większą leśną drogą, skręcamy w prawo. Dojeżdżamy do miejscowości Miszewo Wielkie. Możemy pojechać ze wsi na wschód i odwiedzić **pomnik przyrody – dąb Piast**, będący prawdopodobnie najstarszym dębem na terenie Mazowsza (według badań ma około 700 lat!),





bądź też skrócić sobie nieco drogę i kierując się na północny-wschód dojechać bezpośrednio do **Nowego Miasta**. W centrum miejscowości, w której zachowało się trochę starych drewnianych domów, znajdziemy **późnogotycki, murowany kościół z około 1471 roku**. (inne źródła podają jako datę budowy koniec XIV wieku). Był on kilkakrotnie przebudowany, do dziś zachował się gotycki portal i gotyckie drzwi do zakrystii. Tuż obok znajduje się **drewniana dzwonnica z połowy XIX wieku**.

↓  
15 km

Mijamy kościół i kierujemy się ulicą Apteczną w kierunku północnym. Możemy chwilę odpocząć nad **zalewem na rzece Sona**, na którym zbudowano niewielkie moło. Osoby, które wolą bardziej dzikie miejsce, mogą usiąść nad zalewem w jego północnej części – będziemy bowiem w dalszym biegu trasy przejeżdżać nad mostem znaczącym północny kraniec tego zbiornika wodnego.

Jedziemy dalej w kierunku północno-wschodnim. Mijamy po drodze miejscowość Wólka Szczawińska, w której asfaltowa droga skręci w prawo, my zaś szutrówką jedziemy dalej prosto. Przejeżdżamy przez jeden fragment lasu, śródleśną polanę, zagajnik i skręcamy w prawo. Po kilku kolejnych zakrętach dojedziemy do asfaltowej drogi w Wyrzykach. Po prawej stronie widać będzie już kolejny punkt wycieczki: **drewniany wiatrak koźlak z przełomu XIX i XX wieku**. Warto przyrzeć się zakończeniu wału poziomego, na którym widać miejsca przyczepienia nieistniejących już od lat skrzydeł. Kilkaset metrów dalej dotrzemy do romantycznych **ruin dworu z 1922 roku**. Szczególnie pięknie prezentuje się on jesienią, opleciony czerwienią winobluszczem. Zachował się falisty szczyt i wolutowe spływy. Dwór został spalony w 1992 roku i nie został, niestety, odbudowany.

↓  
24 km

Z Wyrzyków kierujemy się w stronę miejscowości Gąsiorowo. Aby uniknąć przejazdu trasą wojewódzką 620 kierujemy się na północ i zgodnie z drogowskazem skręcamy w prawo w szutrową drogę na Bylice.

.....  
Trasa rodzinna rozpoczyna się na przystanku PKP w Kałęczynie. Kierujemy się na południe i po około 1,5 km przecinamy tory tunelem, gdzie łączymy się z pozostałymi wariantami trasy.

Po przekroczeniu torów kierujemy się na wschód. Miniemy miejscowość Godacze, w której dotrzemy do trasy asfaltowej. Skręcimy nią w pra-



wo i po stu metrach skręcimy w lewo, w kolejną szutrówkę. Trzymając się cały czas kierunku wschodniego dojedziemy do **Strzegocina**, gdzie po lewej stronie minimy **murowany kościół z XVIII wieku**. Na rondzie kierujemy się dalej na wschód. Choć trasa prowadzi drogą wojewódzką, ten fragment jest mało używany. Można jednak rozważyć ominięcie jej od strony północnej, przez szutrowe drogi prowadzące przez Kosiorowo. W obu przypadkach trafimy niemal wprost na **drewniany kościół z 1792 roku w Gąsiorowie**. Jest to jeden z najbardziej imponujących zabytków architektury drewnianej północnego Mazowsza. Nietypowa fasada frontowa z dwoma bocznymi ryzalitami jest pozostałością po dwóch wieżach, które zostały usunięte w trakcie przebudowy. Warto także zajrzeć do środka – wnętrze jest surowe, nieoszalowane, przez co można dobrze zobaczyć konstrukcję zrębową ścian. Wyróżnia się także belka tęczowa, rozdzielająca nawę i prezbiterium z barokowym krzyżem i malowanymi postaciami Matki Bożej i św. Jana Ewangelisty z 2. połowy XVII wieku. Pozostałe wyposażenie wnętrza jest barokowe. Nieopodal kościoła znajduje się **drewniana dzwonnica z 1887 roku** oraz nagrobki z XIX wieku.

Po obfotografowaniu kościoła można chwilę odpocząć w **młynie Gąsiorowo**. Jest to ośrodek szkoleniowo-integracyjny, w którym działa zlokalizowana w drewnianym domu młynarza gospoda Gąsiorówka, serwująca w niedziele domowe obiady, nagrodzona w 2012 i 2014 roku nagrodą Perła za najlepszą polską potrawę tradycyjną i regionalną! Na terenie ośrodka znajdują się zaś prawdziwe ruiny **murowanego młyna**.

Kierujemy się na południe. Czeką nas dość długi przejazd przez tereny rolnicze. Miniemy w pierw miejscowość Bielany, następnie zaś Gnaty-Wieśniany. Tuż za tabliczką drogową, oznajmijającą koniec tej drugiej miejscowości, skręcimy w prawo, w szutrową drogę. Dzięki temu do miejscowości **Krzyczki-Szumne** dotrzemy omijając ruchliwą drogę wojewódzką numer 571. Przez długi czas po lewej stronie będziemy mieli las, po prawej zaś pola. Gdy las się skończy, skręcamy w prawo. Droga wykładana płytami betonowymi oznaczać będzie, że zbliżamy się do kolejnego punktu na trasie, czyli **wiatraka koźlaka z 2. ćwierci XIX wieku**. Jest on własnością znajdującego się nieopodal hotelu Nosselia. Wyróżnia się brakiem oszalowania, przez co można zobaczyć dokładnie całą jego konstrukcję. W sezonie istnieje możliwość nie tylko zwiedzenia wiatraka, ale także zjechania z niego...



tyrolką! Jak można przeczytać na stronie hotelu, zjazd 130- metrową trasą pozwala na osiągnięcie prędkości ponad 12 m/s. Na terenie hotelu znajduje się także niemal **stuletnia drewniana szkoła**.

To jeszcze nie koniec ciekawostek, choć wiatrak i budynek szkoły to ostatnie drewniane obiekty na naszej trasie. Przecinamy trasę 571 i dojeżdżamy do miejscowości Krzyczki-Pieniążki, skręcamy w prawo, a za kilkaset metrów, na kolejnym skrzyżowaniu w lewo, w szutrową drogę. Na wysokości niewielkiego zagajnika skręcamy w prawo i docieramy do **Chrcynna**. Będziemy po prawej stronie mijając niewielkie lotnisko. Naszym celem jest jednak **murowany, neogotycki dwór z 1843 roku**. Patrząc na pięknie odnowiony budynek, zaprojektowany przez słynnego XIX-wiecznego architekta Henryka Marconiego, aż trudno uwierzyć, że jeszcze kilkanaście lat temu była to kompletna ruina. Obok dworu zlokalizowana jest stadnina koni arabskich.



60 km

4

Spod stadniny wracamy do drogi wojewódzkiej 632, jednakże tylko na chwilę. Skręcamy w lewo w drogę z kostki, zgodnie z drogowskazem na Siennicę. Już po około kilometrze w środku lasu czeka nas **Panzer Farm** – nietypowa kolekcja zabytków techniki wojskowej. Jest prawdopodobnie jedną z największych tego typu kolekcji w Polsce, już w 1997 roku wpisana do Rejestru Zabytków! Do robiących największe wrażenie eksponatów należą czołgi – amerykański M4A1 Sherman czy też rosyjski T-55. Podobno możliwe jest nawet zorganizowanie przejażdżki!

Jadąc cały czas na zachód po kolejnych czterech kilometrach dotrzemy do dworca PKP w Nasielsku, gdzie kończymy tę pełną wrażeń wycieczkę.



## Zabytki drewniane na trasie

**Adamowo** – budynek dawnego młyna wodnego.

Budynek drewniany konstrukcji zrębowej, z murowaną przybudówką. Zachowane pozostałości wyposażenia wnętrza. Nieopodal przepływa rzeka Naruszewka, na której oryginalnie znajdowało się koło młyńskie. Obiekt dostępny z zewnątrz

**Joniec** – ruina dawnego młyna wodnego z około 1920 roku.

Budynek konstrukcji zrębowej, posadowiony na betonowych palach. Trójkondygnacyjny, z niemal pełnym wyposażeniem. Konstrukcja podłogi naruszona, grozi zawaleniem.

Zwiedzanie: obiekt dostępny z zewnątrz, wejście do wnętrza na własną odpowiedzialność!



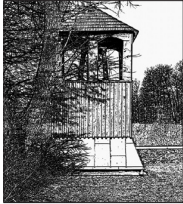
**Królewó** – kościół pw. św. Zygmunta z 1639 roku.

Kościół z drewna sosnowego, konstrukcji zrębowej, oszalowany z olistwowaniem, wzmocniony lisicami. Ufundowany przez biskupa płockiego Stanisława Łubieńskiego. Jest orientowany. Jednonawowy. Prezbiterium węższe od prostokątnej nawy, zamknięte trójbocznie, od północy kruchta, od południa zakrystia. Przy nawie od zachodu dostawiona czworoboczna, trójkondygnacyjna wieża. Zwieńczona jest blaszanym ostrostupowym hełmem z krzyżem. W przyziemiu kruchta. W najwyższych kondygnacjach wieży otwory okienne przesłonięte drewnianymi żaluzjami – po trzy z każdej strony w środkowej kondygnacji i po dwa w najwyższej. Kalenicę wieńczy czworoboczna wieżyczka na sygnaturkę, zwieńczona cebulastym hełmem z krzyżem. Wnętrze nakrywają stropy płaskie. Chór muzyczny z prospektem organowym z 2. połowy XIX wieku wsparty jest na dwóch drewnianych słupach. Ołtarz główny pochodzi z 2. połowy XIX wieku i reprezentuje styl neobarokowy. W nim krucyfiks. Dwa barokowe ołtarze boczne z XVII-XVIII wieku, w nich obrazy Św. Rocha i Św. Zygmunta, wykonane w XVII wieku. W wyposażeniu także: ambona, chrzcielnica i dwa konfesjonały.





Zwiedzanie: msze w niedziele i święta o 9:00, 11:00 i 15:00, w dni powszednie o 7:00. Odpust 2 maja na Święto Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny oraz 17 sierpnia na św. Anny.



**Królewo** – dzwonnica z XIX wieku.

Dzwonnica drewniana konstrukcji słupowej, wzmocnionej ryglami i zastrzałami, oszalowana z listwami. Zbudowana na rzucie kwadratu. Jednokondygnacyjna, z szerokim blaszanym okapem w dolnej części, osłaniającym podstawę. U góry z każdej strony po dwa otwory dzwonowe o kształcie prostokąta, zakończonego łukiem odcinkowym. Nakryta gontowym dachem namiotowym, zwieńczonym żelaznym krzyżem.



**Nowe Miasto** – dzwonnica

Drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej, pionowo oszalowana. Posadowiona na wysokiej podmurówce. Zbudowana na planie prostokąta, jednokondygnacyjna, na ścianach ma po dwa lub trzy otwory głosowe. Nakryta jest blaszanym czterospadowym dachem z małą wieżyczką, pokrytą blaszanym dachem namiotowym z krzyżem na szczycie.

**Wyrzyki** – wiatrak koźlak z przełomu XIX i XX wieku.

Drewniany wiatrak koźlak, oszalowany. Nie posiada skrzydeł, widoczny jest wał poziomy i miejsce montowań skrzydeł. Obecnie użytkowany jako składzik dla pobliskiego gospodarstwa.



**Gańsorowo** – kościół p.w. Świętego Jana Chrzciciela z 1792 roku.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany. Jest trójnawowy, orientowany. Zbudowany staraniem biskupa płockiego Hilarego Szembeka. Przebudowany na początku XX wieku. Wtedy też usunięto dwie wieże, po których pozostała fasada frontowa z dwoma bocznymi ryzalitami. Uszkodzony w 1945 roku. Prezbiterium węższe od nawy, zamknięte prostokątnie,



z dostawionymi od boku zakrystią i składzikiem. Gontowy dach jednokalenicowy z ośmioboczną wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną drewnianym hełmem. Wnętrze podzielone dwoma rzędami słupów po dwie sztuki. Nakryte stropem płaskim, wspólnym dla nawy i prezbiterium. Ołtarz główny z obrazem św. Mikołaja i dwa boczne barokowe z XVIII wieku. Barokowa ambona i chrzcielnica z XVIII wieku.

Zwiedzanie: msze w niedziele i święta o godz. 12:30.



**Gąsiorowo** – dzwonnica z 1887 roku.

Drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej, wzmocniona ryglami i zastrzałami, oszalowana z olistwowaniem. Zbudowana na planie kwadratu, jednokondygnacyjna, po dwa otwory głosowe z każdej strony. Zwieńczona gontowym dachem namiotowym zakończonym sterczyką.

**Krzyczki-Szumne** – wiatrak koźlak z 2. ćwierci XIX wieku.

Drewniany wiatrak, nieoszalowany. Przeniesiony z Niszczyc w 2005 roku. Odtworzono szkielety śmigieł. Obecnie własność hotelu Nosselia, dostępny z zewnątrz. W sezonie organizowane są z niego zjazdy tyrolską.

**Krzyczki-Szumne** – dawna szkoła z 1925 roku.

Budynek konstrukcji zrębowej. Przeniesiony na teren hotelu Nosselia z Dębinek.



4



Adamowo – budynek dawnego młyna wodnego



Nowe Miasto - murowany kościół



Joniec – wnętrze dawnego młyna wodnego z około 1920 roku



Joniec – ruina dawnego młyna wodnego z około 1920 roku





4



Królewo – kościół  
pw. św. Zygmunta  
z 1639 roku

Nowe Miasto  
– dzwonnica



Wyrzyki – wiatrak koźlak z przetomu XIX i XX wieku



Gąsiorowo – kościół p.w. Świętego Jana Chrzciciela z 1792 roku oraz dzwonnica z 1887 roku





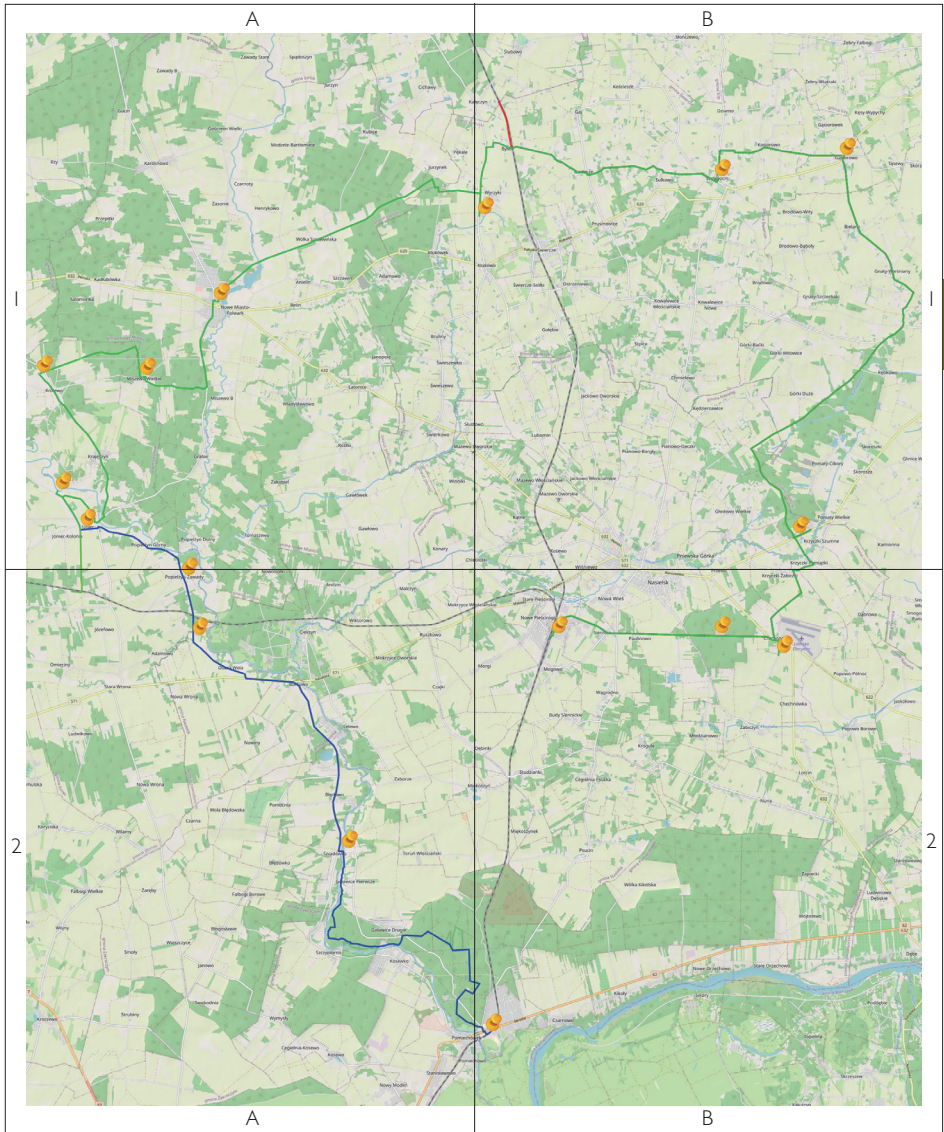
4






Krzyczki-Szumne  
– wiatrak koźlak  
z 2. ćwierci XIX wieku

Goławice - most wiszący



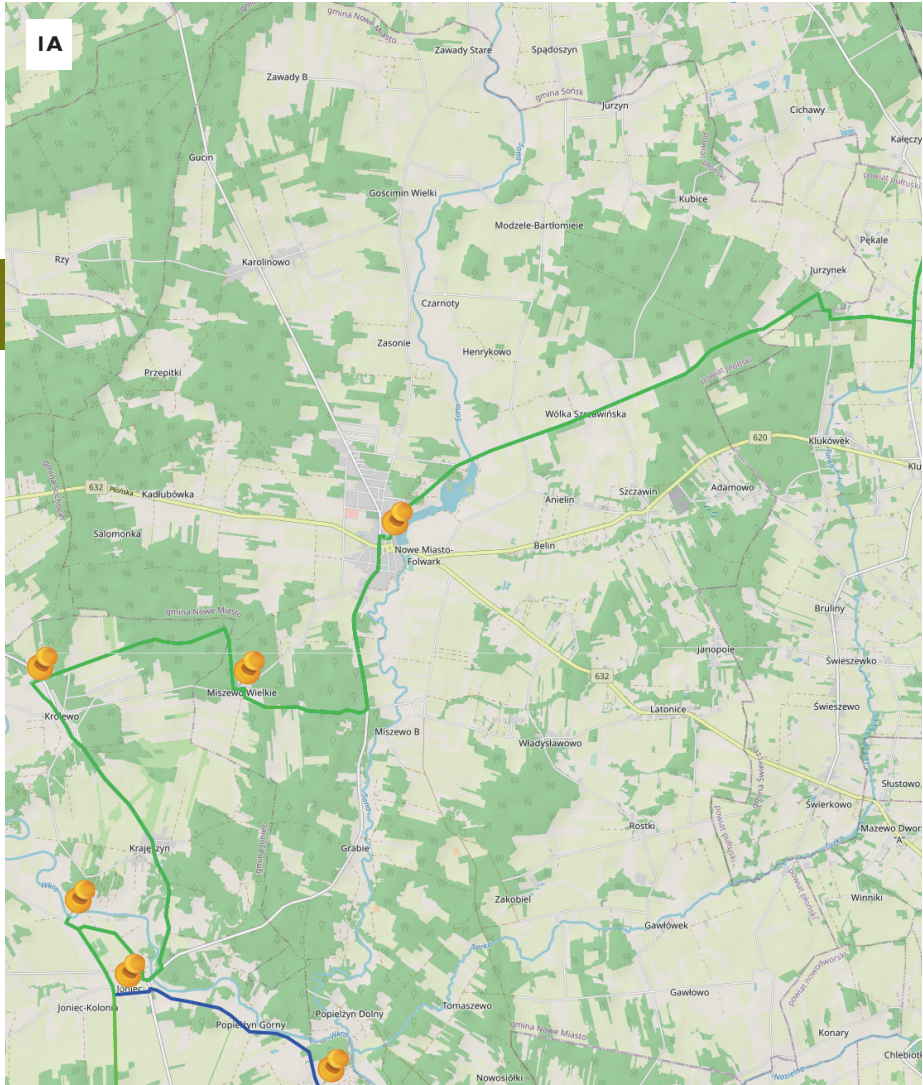


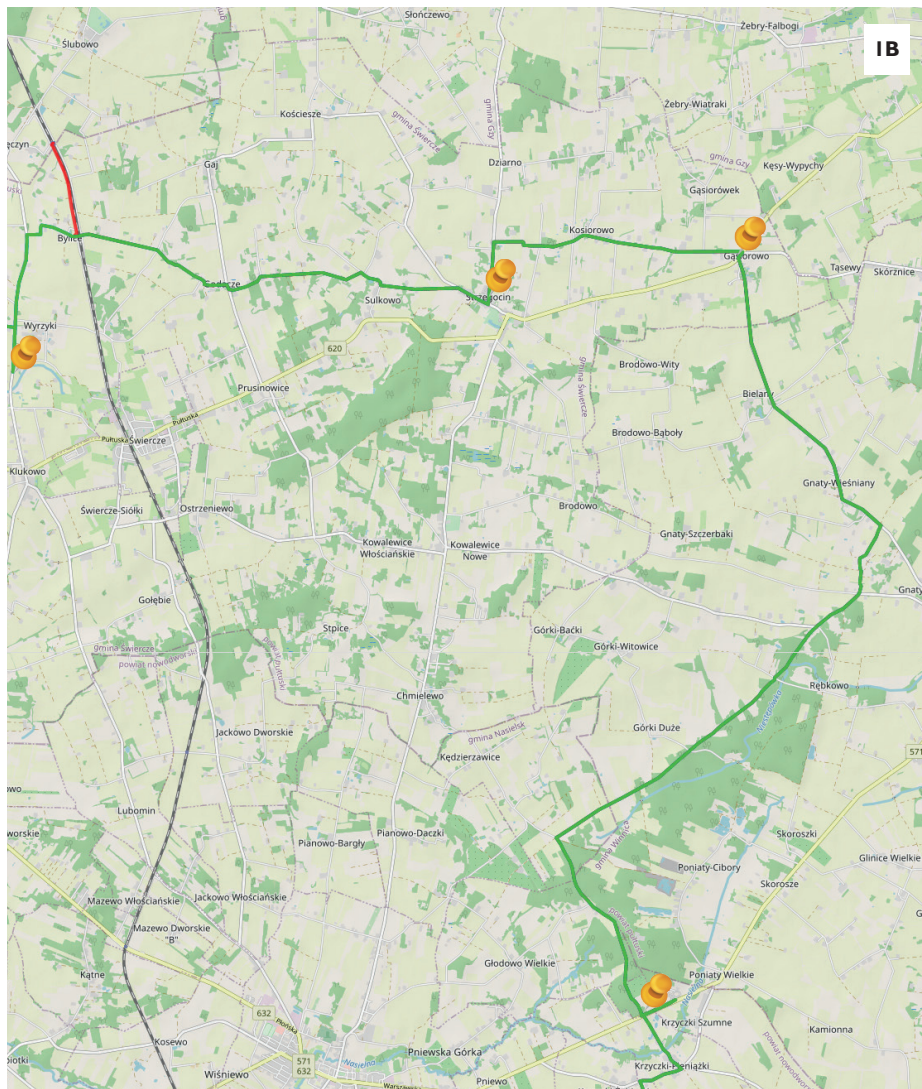
-  **Wariant rodzinny** (40 km) <https://www.traseo.pl/trasa/4-1-1>
-  **Wariant standardowy** (63 km) <https://www.traseo.pl/trasa/4-2-1>
-  **Wariant rozszerzony** (84/88 km) <https://www.traseo.pl/trasa/4-1-1>





IA



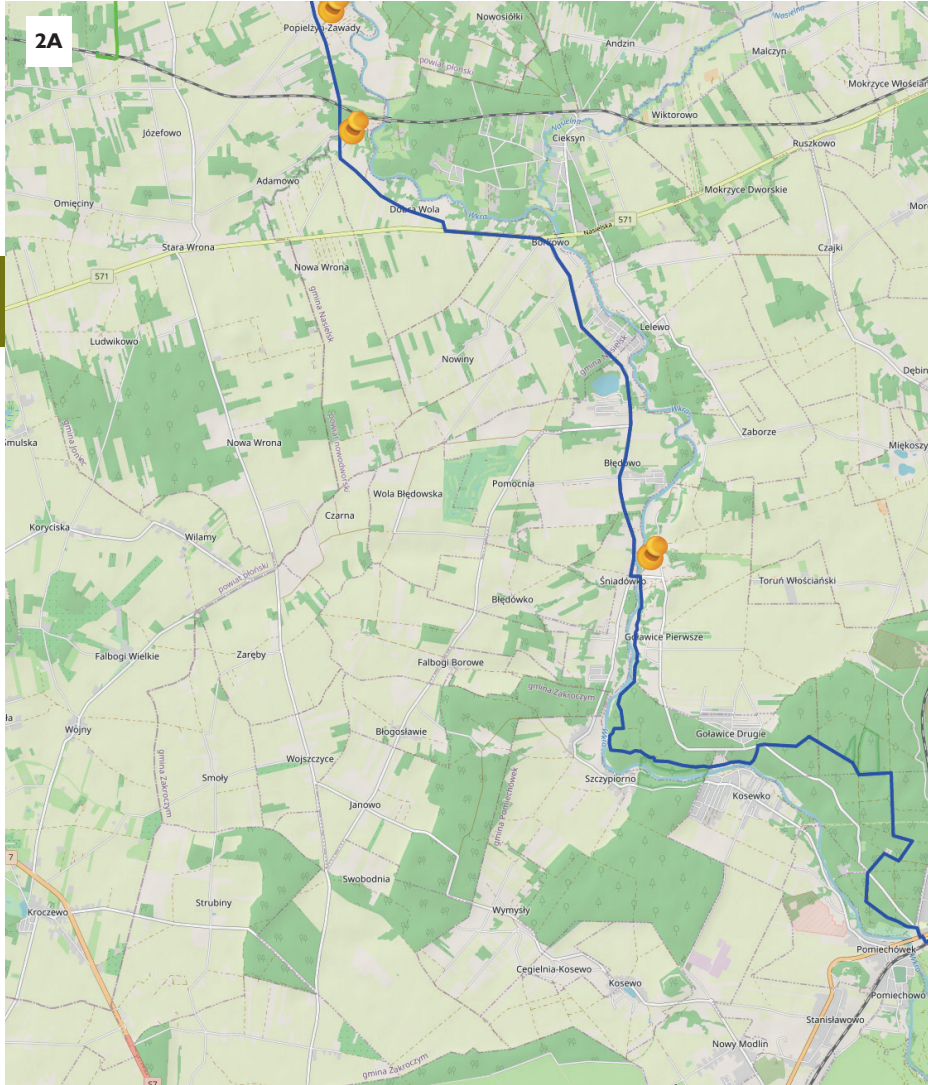


IB





2A











## Drewno i cegła



Choć głównym motywem przewodnim niniejszej książki są zabytki architektury drewnianej, zdarza się, że drewno jest materiałem budulcowym jedynie części obiektu zabytkowego. Na tej trasie zobaczymy dwa przykłady połączenia budowli murowanych z drewnianymi – kościołów w Kraszewie i Malużynie, a także wieżę ciśnień w Płońsku. Najmłodszych czeka zaś podróż... na Dzikie Zachód!

### **Wariant rodzinny** (29km):

Gąsocin – Łopacín – Kraszewo – Ciechanów, Park Nauki Torus– Ciechanów Przemysłowy PKP

### **Wariant podstawowy** (57km):

Gąsocin – Łopacín – Kraszewo – Luberadź – Malużyn – Sarbiewo – Koźminy – Płońsk

### **Wariant rozszerzony** (74km):

Gąsocin – Łopacín – Kraszewo – Luberadź – Malużyn – Wkra – Dziektarzewo – Sarbiewo – Koźminy – Płońsk

Wycieczkę rozpoczynamy na dworcu w Gąsocinie (więcej o nim w opisie trasy nr 1). Ulicą Strażacką kierujemy się na północny zachód, skręcamy w prawo w Ciechanowską i już po około 100 metrach skręcamy w lewo w wąską drogę asfaltową, zgodnie z drogowskazem na Janówek. 4,5 km ↓ Drogą tą dojedziemy do miejscowości **Łopacín**. Znajduje się tutaj drewniana **dzwonnica z 1876 roku**, będąca pozostałością po zespole sakralnym. Obecny **neobarokowy kościół z lat 1947-53** powstał na miejscu spalonej modrzewiowej świątyni z roku 1776.



Spod kościoła kierujemy się do głównej drogi i skręcamy w prawo. Przejeżdżamy mostem nad rzeką Soną, która w tym miejscu przypomina bardziej uregulowany kanał. Kierujemy się dalej na zachód i dojeżdżamy do **Bądkowa**. Znajdował się tutaj niegdyś drewniany dwór, który jednak został spalony w 1978 roku. Pozostał po nim **park krajobrazowy**, który minimy po naszej prawej stronie. Z Bądkowa kierujemy się na północ, w kierunku **Sarnowej Góry**. Jest to miejsce krwawej, choć zwycięskiej bitwy z okresu wojny polsko-bolszewickiej, która trwała cztery dni, od 16 do 19 sierpnia 1920 roku. Dla najmłodszych ważniejsza będzie jednak wizyta w **miasteczku westernowym Western Park**, czyli parku rozrywki stylizowanym na osadę rodem z Dzikiego Zachodu. Interesująca może być wizyta w wiosce indiańskiej czy wzięcie udziału w konkurencji rzucania tomahawkami do celu. Znajduje się tutaj także plac zabaw i minizoo. Obiekt otwarty jest jedynie w sezonie letnim, a większość atrakcji dostępna jest w weekendy.

↓  
9 km

5

Spod miasteczka kierujemy się ponownie na północ, przejeżdżamy przez Sarnową Górę. Tuż za tabliczką wskazującą na początek kolejnej miejscowości – Łebki Wielkie – skręcamy w lewo w szutrową drogę. Chwilami może być nieco piaszczyście, jednakże na wysokości widocznych z oddali zabudowań rozpocznie się asfalt. Drogą tą dojedziemy do **Kraszewa**. Po drugiej stronie ruchliwej drogi krajowej nr 50 znajduje się **drewniany kościół z XVIII wieku**. Dokładniej drewniano-murowany, gdyż kaplica i kruchta z XVI wieku są murowane, natomiast dominująca obecnie w bryle część drewniana została dobudowana ponad sto lat później. Co ciekawe, także i drewno nawiązuje w pewien sposób do architektury murowanej – na narożach zamontowane są pozorne boniowania, znane np. z murowanych dworów i pałaców. Nietypowy jest także dach naczółkowy nad nawą, stosowany zdecydowanie częściej w budownictwie mieszkalnym, bardzo rzadki zaś w przypadku obiektów sakralnych. Wnętrze skrywa głównie zabytki barokowe, z których najciekawszy jest prawdopodobnie rzeźbiony nagrobek Jana Franciszka Kucharskiego z 1677 roku, przedstawiający zmarłego w pozycji leżącej. Przed kościołem znajduje się **drewniana dzwonnica z przełomu XVII i XVIII wieku**.

↓  
15 km

Spod kościoła kierujemy się na zachód.





W wersji rodzinnej, w momencie gdy po obu stronach drogi zaczną pojawiać się drzewa, skręcamy w prawo w leśną drogę szutrową. Doprowadzi nas ona do miejscowości Gołoty, gdzie nawierzchnia zmieni się na asfaltową. Kierujemy się na północny wschód, a następnie skręcamy w lewo w ulicę Nużewską. W Niechodzinie skręcamy z kolei w prawo. Dojeżdżamy do Ciechanowa. Kto nie był jeszcze w Parku Nauki Torus, ma dobrą okazję nadrobić zaległości, gdyż z dzielnicy przemysłowej, do której dojedziemy, do starej wieży ciśnieniowej jest już przysłowiowy rzut beretem. Wycieczkę kończymy kilkaset metrów dalej na dworcu Ciechanów Przemysłowy.

Dojeżdżając do wsi Grabówiec, na wysokości znaku drogowego „teren zabudowany”, warto na chwilę skręcić w prawo za krzyżem. W niewielkim zagajniku po naszej prawej stronie znajduje się zapomniany **cemntarz niemiecki z przełomu XIX i XX wieku**. Liczne tablice nagrobne najciekawiej wyglądają jesienią.

Wyjeżdżamy ze wsi i dojeżdżamy do większej drogi, którą skręcamy w lewo. Po około dwustu metrach zjeżdżamy z niej w prawo. Trzymamy się asfaltu, przejeżdżając następnie przez miejscowość Rzeszotko. Po dojechaniu do większej drogi asfaltowej przecinamy ją i szutrową drogą leśną kierujemy się na południe z lekkim odchyleniem zachodnim. Na asfalt wjeżdżamy ponownie za miejscowością Kałki i dojeżdżamy do wsi **Luberadz**. Skręcamy w lewo. Gdy kończą się ostatnie zabudowania, za szpalerem drzew zobaczymy nową bramę. Gdy skręcimy w lewo i podążymy słabo widoczną drogą przez łąkę, minimy dwa stawy i po lewej stronie ujrzemy **klasycystyczno-romantyczny murowany pałac z 1789 roku**, zaprojektowany przez warszawskiego architekta Hilarego Szpilowskiego dla Józefa Dembowskiego, chorążego zawkrzeńskiego. Jest zbudowany na nietypowym planie załamanej prostokąta. Istnieją teorie, że właściciel dworu należał do bractwa wolnomularzy, a nietypowy plan rodowej rezydencji miał w założeniu nawiązywać do węgielnicy – symbolu równowagi i szczerości. Obiekt jest dobrze widoczny z zewnątrz, niestety, nie ma obecnie możliwości zwiedzenia wnętrza, które także są – podobno – bardzo ciekawe.





Kawałek na południe od pałacu skręcamy w prawo, na skrzyżowaniu przy wyjeździe z lasu znowu skręcamy w prawo i po kolejnych kilku kilometrach dojeżdżamy do miejscowości **Malużyn**. W samym centrum wsi, po lewej stronie, znajduje się **drewniano-murowany kościół z I. połowy XVI wieku**, przy czym – znowu – część drewniana jest młodsza i pochodzi z **1780 roku**. Murowane prezbiterium jest zbudowane w stylu gotyckim. We wnętrzu kościoła nawę od prezbiterium oddziela arkada o półkolistym łuku. Wyposażenie jest głównie barokowe. W kościele odnajdziemy także otoczone kultem relikwie patrona – św. Wojciecha. Co ciekawe, najstarszym zabytkiem architektury drewnianej w Malużynie jest **drewniana dzwonnica z 1655 roku**. Jest to najstarsza drewniana dzwonnica na terenie Mazowsza i także jako jedyna posiada w gontowym dachu tzw. wole oczko, doświetlające wnętrze.

Z Malużyna kierujemy się na północny zachód. Następnie skręcamy w szutrową drogę w lewo i po dojechaniu do drogi asfaltowej ponownie w lewo.

W wersji rozszerzonej przecinamy drogę asfaltową i dalej kierujemy się na zachód, a następnie na północ. Po lewej naszej stronie, w odległości od 200 do 500 metrów, cały czas wije się Wkra, tworząca tutaj piękne meandry i starorzecza. Następnie skręcamy w lewo, mijamy miejscowości Strzeszewo i Luszewo. Dojeżdżamy do miejscowości Wkra, gdzie wciąż jeszcze znajduje się drewniany dwór z XIX wieku. Choć z roku na rok rozpada się on coraz bardziej, wciąż zachwyca bogatymi zdobieniami snycerskimi, przywodzącymi na myśl podwarszawskie wille letniskowe w stylu świdermajer.

Wracamy do miejscowości Luszewo i skręcamy w lewo. Przejeżdżamy przez Wkrę i dojeżdżamy do miejscowości Dziektarzewo. Znajdują się tutaj liczne zabytki – m.in. późnogotycki murowany kościół z 2. połowy XV wieku. Naprzeciwko kościoła znajdował się także drewniany dwór z 2. połowy XIX wieku, dziś, niestety, już rozebrany. Pozostał po nim jedynie park podworski z ładnym stawem. Z kolei naprzeciw położonej po drugiej stronie wsi neogotyckiej kaplicy z połowy XIX wieku znajduje się drewniana brama cmentarna z 1917 roku. Jest to nietypowy zabytek architektury drewnianej, jedyny tego typu na terenie Mazowsza. Datę budowy wyryto na jednej z belek podtrzymujących dach.



Z Dziekarszewa kierujemy się na południowy wschód, przejeżdżamy przez Goszczyce Poświętne i tuż przed Goszczycami Średnimi wracamy na podstawową wersję trasy.

41 km ↓ Kierujemy się na południe. Po kilku kilometrach przejeżdżamy mostem nad malowniczo rozlewającą się tutaj Raciążnicę. To znak, że dojeżdżamy do kolejnego obiektu na naszej trasie, czyli **do drewnianego kościoła w Sarbiewie**. Zbudowany został w **2. połowie XVII wieku**. Wciąż otoczony jest pięknym starodrzewem, który – niestety – coraz rzadziej towarzyszy za- bytkowym obiektom. Kościół jest bezwieżowy, **dzwonnica z XVIII wieku** stoi kilkadziesiąt metrów poza murami kościelnymi, nieopodal cmentarza. Warto zajrzeć do wnętrza świątyni, gdzie dominuje surowe drewno. Warto też przyjrzeć się rzeźbionym słupom podtrzymującym strop płaski, a także dobrze widocznym lisicom, spinającym zarówno z zewnątrz jak i wewnątrz belki zrębu. We wnętrzu kościoła, pod chórem muzycznym, znaleźć można XIX-wieczną tablicę pamiątkową, poświęconą poecie pochodzącemu z Sarbiewa, jezuitcie Maciejowi Kazimierzowi Sarbiewskiemu (1595-1640), autorowi wielu utworów o Mazowszu. Jeśli kościół odwiedzimy podczas odpustów, jest spora szansa, że będziemy mieli możliwość spróbować w- piekówek tutejszych gospodyń.

47 km ↓ Spod kościoła w Sarbiewie udajemy się na południowy wschód. Dro- ga może być dość piaszczysta, ale jest duża szansa, że nie spotkamy na niej żadnych samochodów. Jedziemy przez malownicze mazowieckie pola i łąki. W miejscowości Ćwiklinek skręcamy w lewo, po kilkuset metrach dojeżdżamy do asfaltu. Skręcamy w prawo a następnie w lewo, ponownie w drogę szutrową. Dojedziemy do **Milewa**, gdzie na niewielkim wzgórzu zobaczymy **ruiny drewnianego wiatraka**. Kozłak ten, jako jeden z nie- wielu posiada imponujące skrzydła, jednakże brakuje mu z kolei dachu. Łopata skrzydła, wbita w ziemię, utrzymuje wciąż jeszcze konstrukcję we względnym pionie, jednakże z roku na rok coraz gorszy jest stan desek oszalowania i dni wiatraka są, niestety, policzone. Warto go zobaczyć, póki jeszcze istnieje.

Spod wiatraka kierujemy się gruntową drogą na południe. Na skrzyżo- waniu skręcamy w prawo. Przejeżdżamy przez wieś Cieciorki, przecinamy drogę krajową nr 7 i jedziemy dalej na zachód. Na rozwidleniu skręcamy



w lewo i kierujemy się w stronę miejscowości Płońsk. Znajdziemy tutaj takie obiekty, jak **murowany kościół z XVI wieku** czy **murowany zespół podworski z wieku XIX**. Kierujemy się na południe na stację kolejową PKP Płońsk. Zanim zakończymy naszą wycieczkę, warto zobaczyć **murowano-drewnianą wieżę ciśnień**. Choć obecnie znajduje się w stanie niezadowalającym, zaistniała dla niej i dla położonego nieopodal **murowanego budynku dworca** szansa na otrzymanie drugiego życia. Obiekty te są obecnie placówką Miejskiego Centrum Kultury, które uzyskało dofinansowanie na ich rewitalizację. W budynku dworca ma powstać muzeum ziemi płońskiej, a w wieży ciśnień obserwatorium i planetarium dla miłośników astronomii. Należy trzymać kciuki za powodzenie tego projektu!

## 5

## Zabytki drewniane na trasie

**Gąsocin** – dworzec PKP

Więcej informacji przy trasie nr I



**Łopacin** – dzwonnica z 1876 roku.

Drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej, oszalowana pionowo, z wydatnym fartuchem chroniącym części przyziemne. Zbudowana na planie kwadratu, w górnej części posiada po dwa nieosłonięte otwory głosowe. Nakryta blaszanym dachem namiotowym ze sterczyną.



**Kraszewo** – kościół p.w. Świętego Zygmunta z początku XVIII wieku.

Kościół drewniany, konstrukcji zrębowej, oszalowany, wzmocniony lisicami. Dobudowany z fundacji rodziny Modzelewskich do murowanej kaplicy p.w. Świętej Anny i zakrystii z początku XVI wieku. Być może z tego okresu pochodzi także prezbiterium. Orientowany. Jednonawowy. Kruchta od frontu nawy. Prezbiterium mniejsze od nawy, zamknięte prostokątnie. Z boku



nawy przylegają gotycka murowana kaplica oraz zakrystia z skarbczykiem. Blasznany dach dwukalenicowy dwuspadowy, z naczółkiem od frontu nawy. Nad środkową częścią nawy ośmioboczna wieżyczka na sygnaturkę, zwieńczona cebulastym hełmem z latarnią. Wnętrze przykryte stropem płaskim. Nad wejściem chór muzyczny, wsparty na trzech słupach. Barokowe wyposażenie: ołtarz główny z 1720 roku oraz ołtarz boczny z ok. 1700 roku. Ambona o cechach baroku ludowego z 1726 roku. Rzeźbiony nagrobek Franciszka Kucharskiego. Konfesjonał z XVIII wieku. Relikwiarzyk Św. Stanisława Kostki z XVIII wieku, kartuszowy z filigranu, z cechami obcymi.



**Kraszewo** – dzwonnica z przełomu XVII i XVIII wieku. Dzwonnica drewniana konstrukcji słupowej, oszalowana. Zbudowana na planie prostokąta. W górnej części otwory głosowe: jeden w węższym boku, dwa w szerszym. Nakryta gontowym dachem jednokalenicowym, czterospadowym. Na szczycie drewniana sterczyna.



**Malużyn** – kościół p.w. Zwiastowania NMP z I. połowy XVI wieku (drewniana nawa z 1780 roku).

Kościół drewniano-murowany, wielokrotnie remontowany i rozbudowywany. Z połowy XVI wieku pochodzi murowane prezbiterium, do którego dobudowana była drewniana nawa. Przebudowany w 1640 roku – usunięto boczne kaplice przy nawie, zmieniono otwory okienne, powiększono prezbiterium o murowaną zakrystię i skarbczyk, kosztem właściciela wsi, Piotra Malużyńskiego. Ponownie konsekrowany w 1649 roku. W 1780 roku dobudowano kolejną drewnianą nawę, która dotrwała do dnia dzisiejszego. Kościół jest orientowany, jednonawowy. Drewniana nawa zbudowana na rzucie prostokąta, konstrukcji zrębowej, oszalowana i wzmocniona lisicami. Podwaliny zbudowane z drewna dębowego, zrąb z drewna sosnowego, natomiast fundamenty z kamieni polnych. Murowane prezbiterium zbudowane z cegły. Inaczej niż w większości opisywanych kościołów, jest nieco większe od nawy, zamknięte ścianą prostą z przyporami w narożach. Prezbiterium swoim stylem nawiązuje do budowli ciechanowskiej fary i kościoła św. Tekli. Na kalenicy nad nawą czworoboczna drewniana wieżyczka na sygnaturkę w stylu neogotyckim, ze strze-

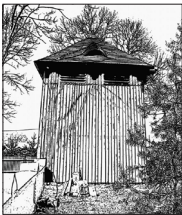




listym hełmem. Wnętrze przykryte jest stropem płaskim. Chór nad wejściem podtrzymywany dwoma ozdobnymi słupami drewnianymi. Ściany oraz sufit ozdobione delikatną polichromią figuralną. Ściany nawy rozdzielone są drewnianymi słupami- tzw. pilastrami, ponad którymi wznosi się bogato profilowany, wielostrefowy gzyms z ząbkowaniami. Ołtarz główny wczesnobarokowy z I. połowy XVII wieku. Ołtarz boczny neogotycki z XIX wieku. Ambona i konfesjonały wczesnobarokowe. Ozdobny portal prowadzący do zakrystii. Ciekawostka: Kościół w Malużynie przetrwał wiele wojen bez większego uszczerbku. Nawet bitwa w Malużynie podczas powstania listopadowego (1831) nie przyniosła świątyni uszczerbku, choć spłonęła wtedy prawie cała wieś.

Zwiedzanie: msze w niedziele i święta o godz. 8:00, 9:30 i 12:00, w dni powszednie o godz. 7:30 bądź 17:00. Kościół jest często otwarty poza wymienionymi godzinami.

5



#### **Malużyn** – dzwonnica z 1655 roku.

Drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej, wzmocniona ryglami i zastrzałami, oszalowana. Wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu (5,50 x 5,60 m). Jednokondygnacyjna, w górnej części z każdej strony znajdują się po dwa otwory głosowe. Nakryta gontowym dachem namiotowym, na każdej z jego połaci umieszczone jest jedno „wole oczko”, doświetlające strych. Jest to najstarsza drewniana dzwonnica na terenie województwa mazowieckiego.

#### **Wkra** – ruina dworu z XIX wieku.

Drewniany dwór konstrukcji zrębowej, zbudowany w tzw. stylu dworkowym, nawiązującym do podwarszawskiej architektury letniskowej. Pozostałości bogatego zdobienia snycerskiego.



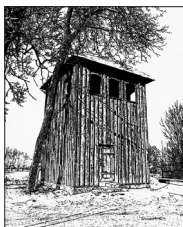
#### **Dziektarzewo** – brama cmentarna z 1917 roku.

Zbudowana na planie kwadratu. Dach namiotowy, gontowy, zwieńczony sterczyną. Dokładnie widoczna konstrukcja budowli. Data budowy wyryta na jednej z belek.



**Sarbiewo** – kościół p.w. Świętego Stanisława Biskupa z 2. połowy XVII wieku.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany, wzmocniony lisicami. Trójnawowy. Orientowany. Prezbiterium mniejsze od nawy, zamknięte trójbocznie z zakrytą z boku. Na kalenicy nad nawą osmioboczna wieżyczka na sygnaturkę zwieńczona hełmem z latarnią. Wnętrze nakryte stropem płaskim, podzielone na trzy części sześcioma słupami, ustawionymi w dwa rzędy po trzy sztuki. Chór muzyczny od frontu także wsparty na dwóch słupach. Ołtarz główny neobarokowy z początku XX wieku, z elementami późnobarokowymi z 2. połowy XVIII wieku. Dwa ołtarze boczne z przełomu XIX i XX wieku w stylu eklektycznym. Granitowa kropielnica z XV – XVI wieku. We wnętrzu kościoła, pod chórem muzycznym, znajduje się tablica pamiątkowa z 1885 roku, poświęcona poecie, jezuitce Maciejowi Kazimierzowi Sarbiewskiemu (1595-1640), autorowi wielu utworów o Mazowszu.



**Sarbiewo** – dzwonnica z XVIII wieku.

Dzwonnica drewniana konstrukcji słupowej, oszalowana. Zbudowana na planie kwadratu, posadowiona na betonowej podmurówce. Jednokondygnacyjna. W górnej części wycięte otwory głosowe, nad wejściem trzy, z pozostałych stron dwa. Nakryta dachem namiotowym ze sterczyną.

**Koźminy** – ruina wiatraka koźlaka

Wiatrak drewniany, oszalowany. Brak dachu, posiada śmigło, oparte obecnie na ziemi. Pozostałości dawnego wyposażenia.

**Płońsk** – wieża ciśnień

Kolejowa wieża ciśnień konstrukcji murowano-drewnianej. W 2020 roku miasto Płońsk otrzymało dofinansowanie na modernizację dworca PKP i wieży ciśnień. W budynku powstanie muzeum ziemi płońskiej, a w wieży ciśnień – obserwatorium i planetarium dla miłośników astronomii. Początek inwestycji planowany jest na I. kwartał 2021 roku, a zakończenie w I. kwartale 2024 roku.



5



Łopacin – dzwonnica z 1876 roku



Kraszewo





Kraszewo – dzwonnica  
z przełomu XVII i XVIII wieku



Kraszewo – kościół  
p.w. Świętego Zygmunta  
z początku XVIII wieku







5



Małuzyn – kościół  
p.w. Zwiastowania NMP  
z I. połowy XVI wieku  
(drewniana nawa  
z 1780 roku)

Małuzyn – dzwonnica  
z 1655 roku



Wkra – ruina dworu z XIX wieku



Dziewiarzewo – brama cmentarna z 1917 roku





5



Sarbiewo – dzwonnica  
z XVIII wieku

Sarbiewo – kościół  
p.w. Świętego Stanisława  
Biskupa z 2. połowy  
XVII wieku





5

Koźminy – ruina wiatraka koźlaka

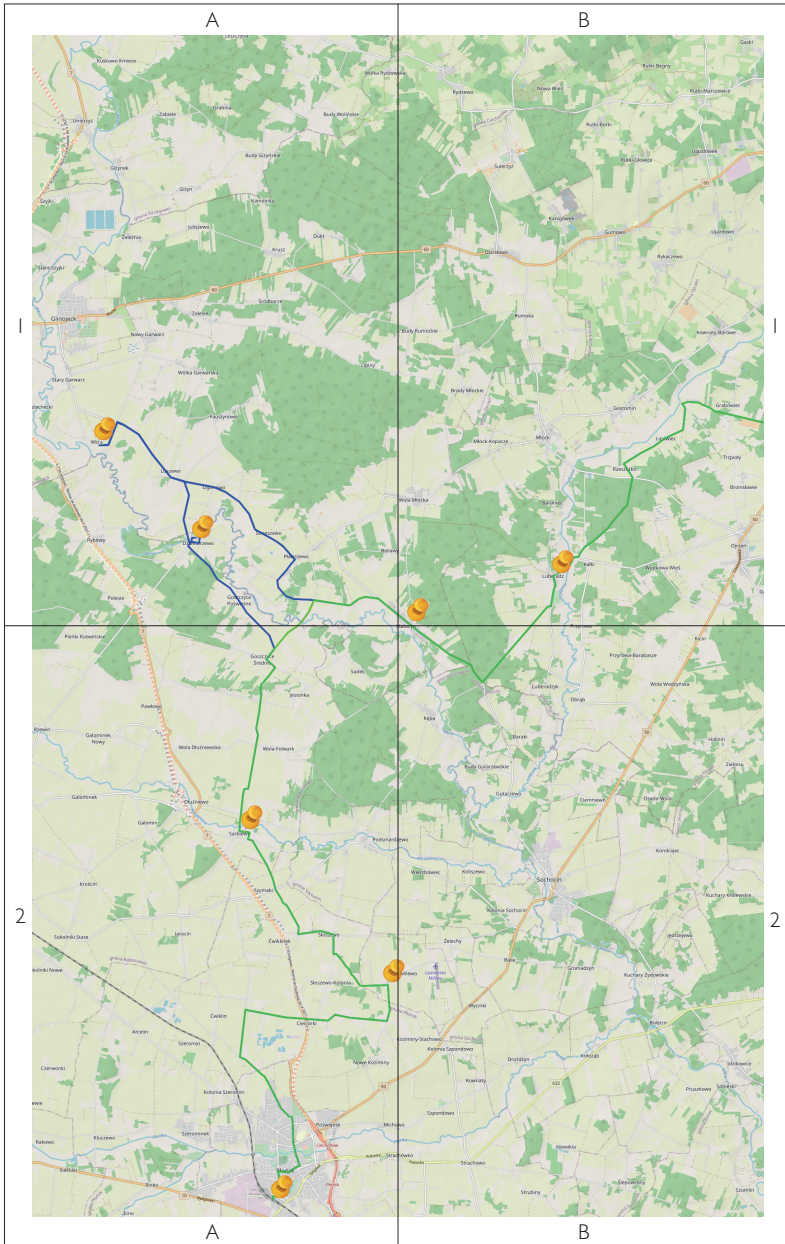


Płońsk – wieża ciśniń

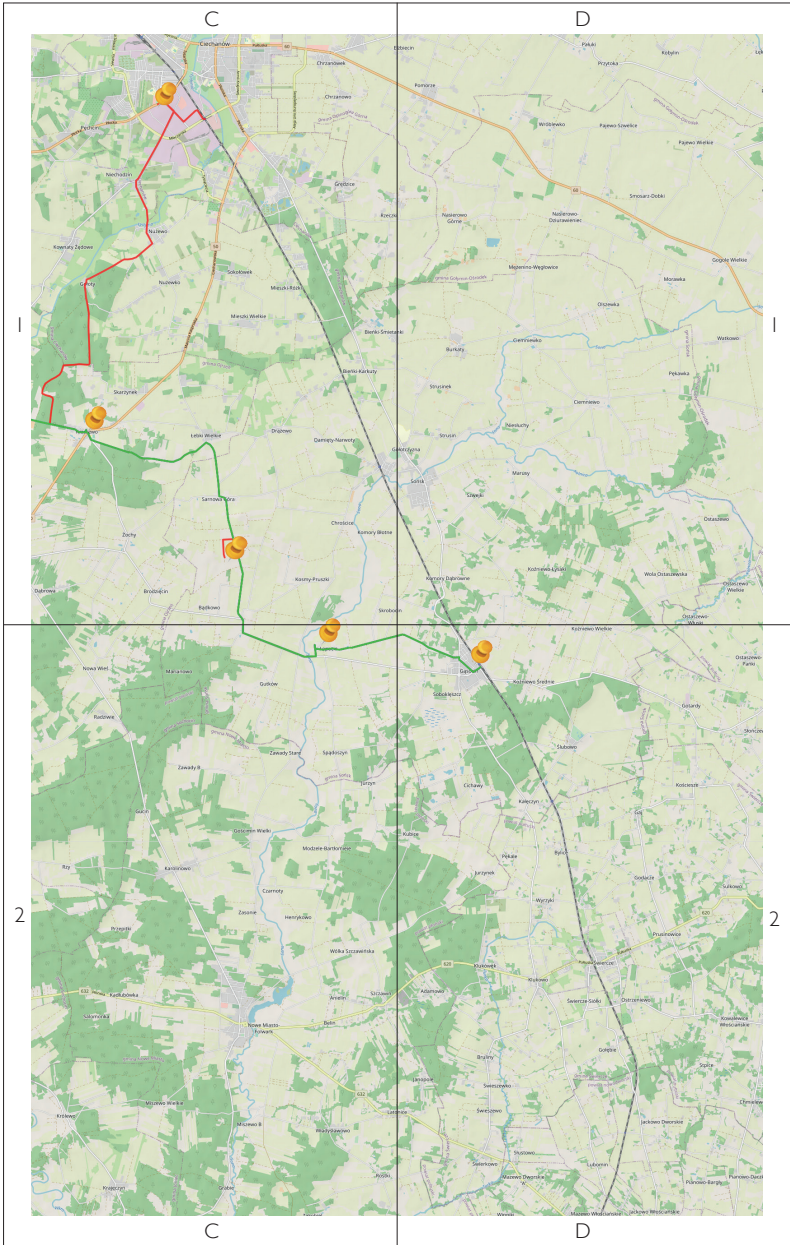




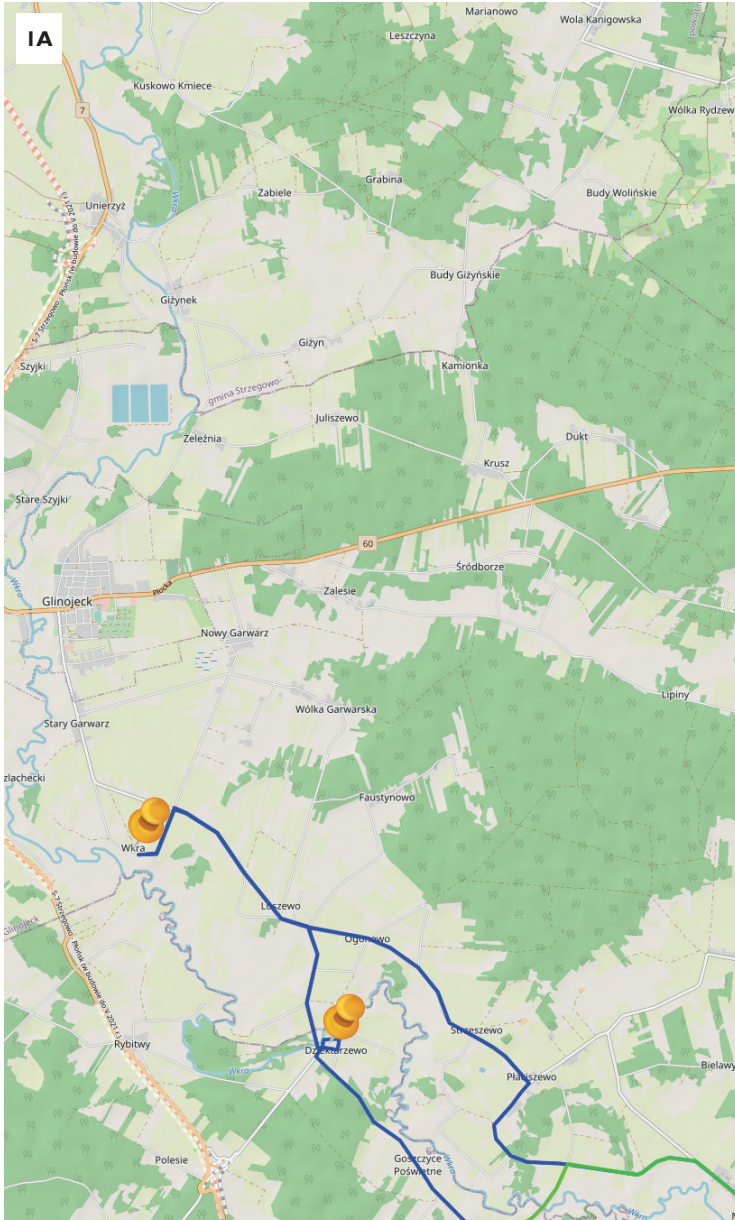
5



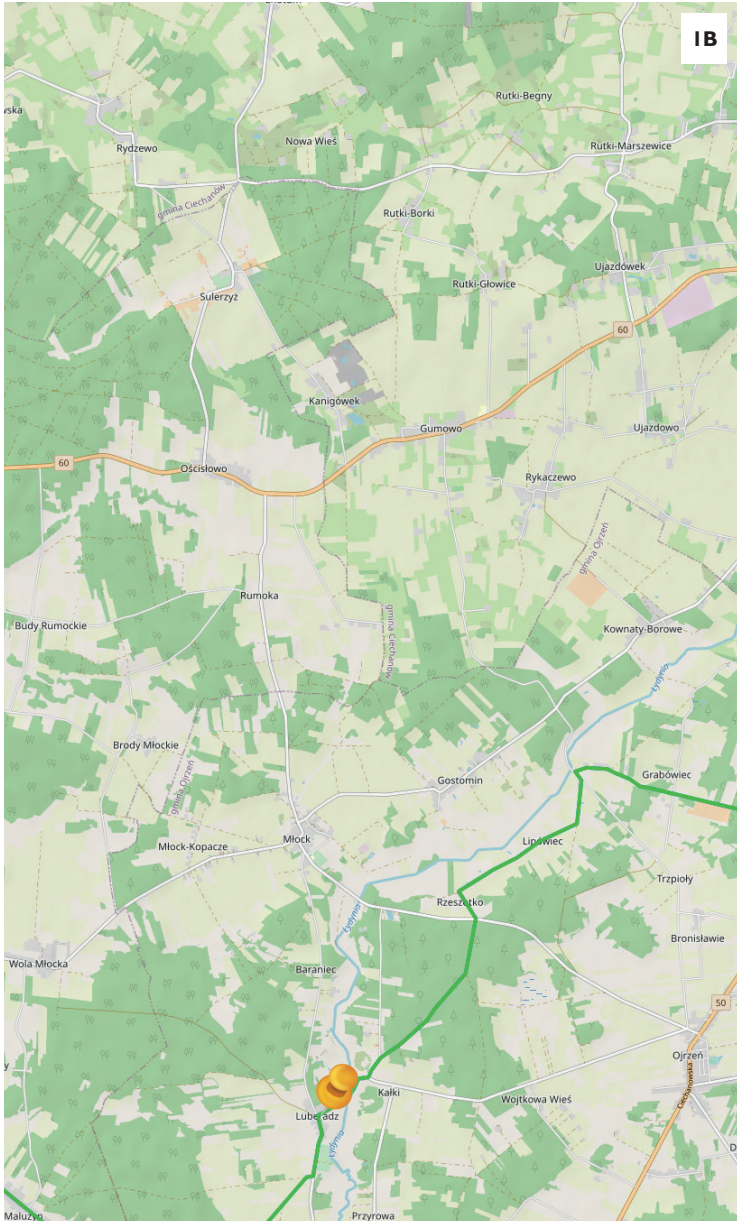
- **Wariant rodzinny** (29 km) <https://www.traseo.pl/trasa/5-1-1>
- **Wariant standardowy** (57 km) <https://www.traseo.pl/trasa/5-2-1>
- **Wariant rozszerzony** (74 km) <https://www.traseo.pl/trasa/5-3-1>



5



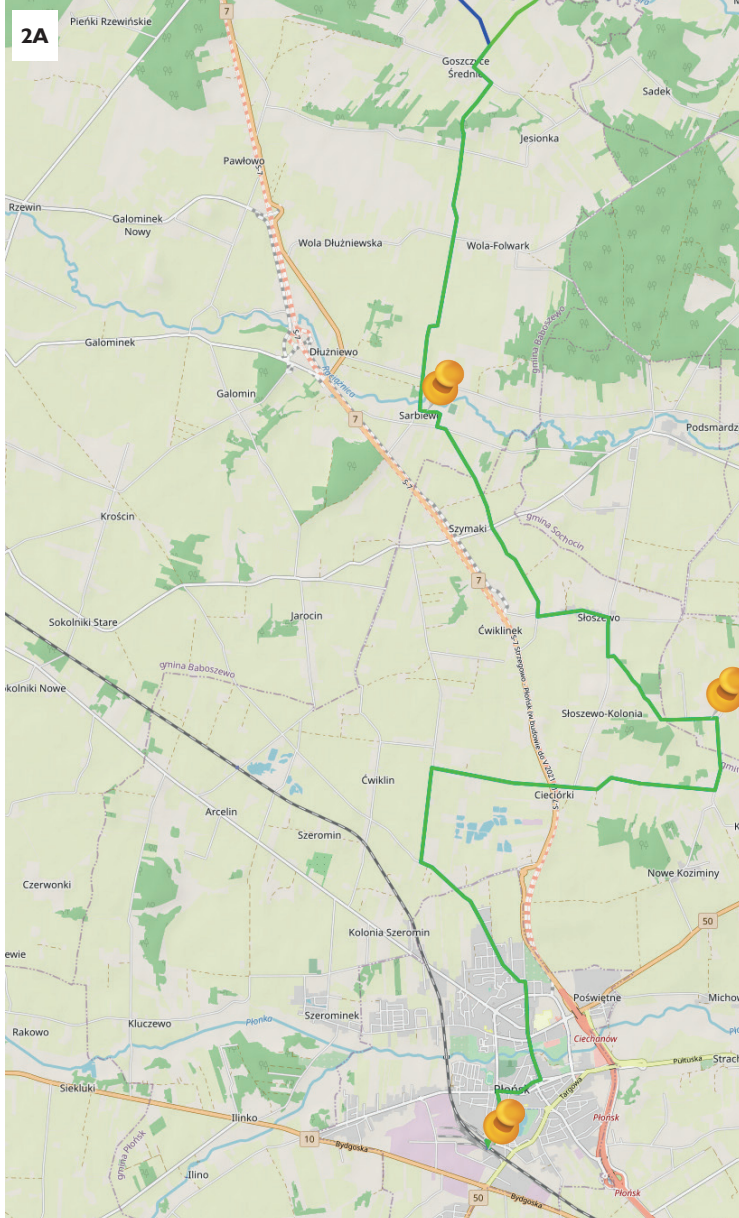




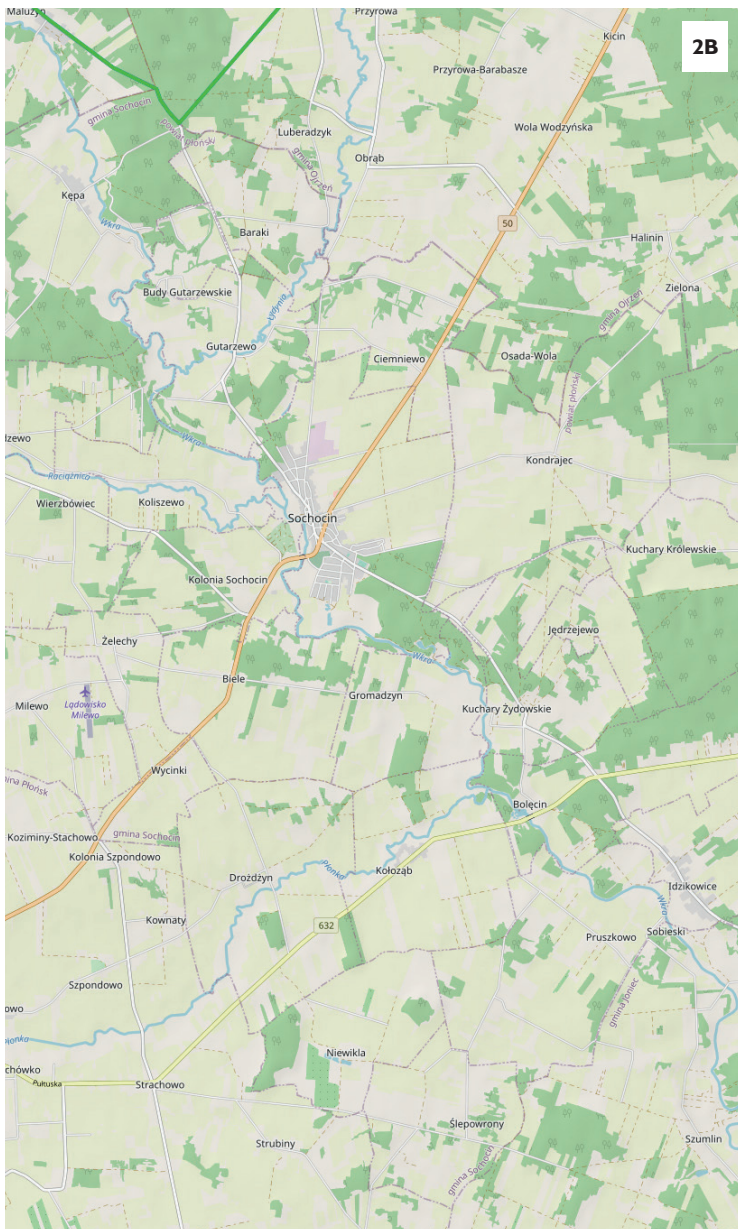




2A



5

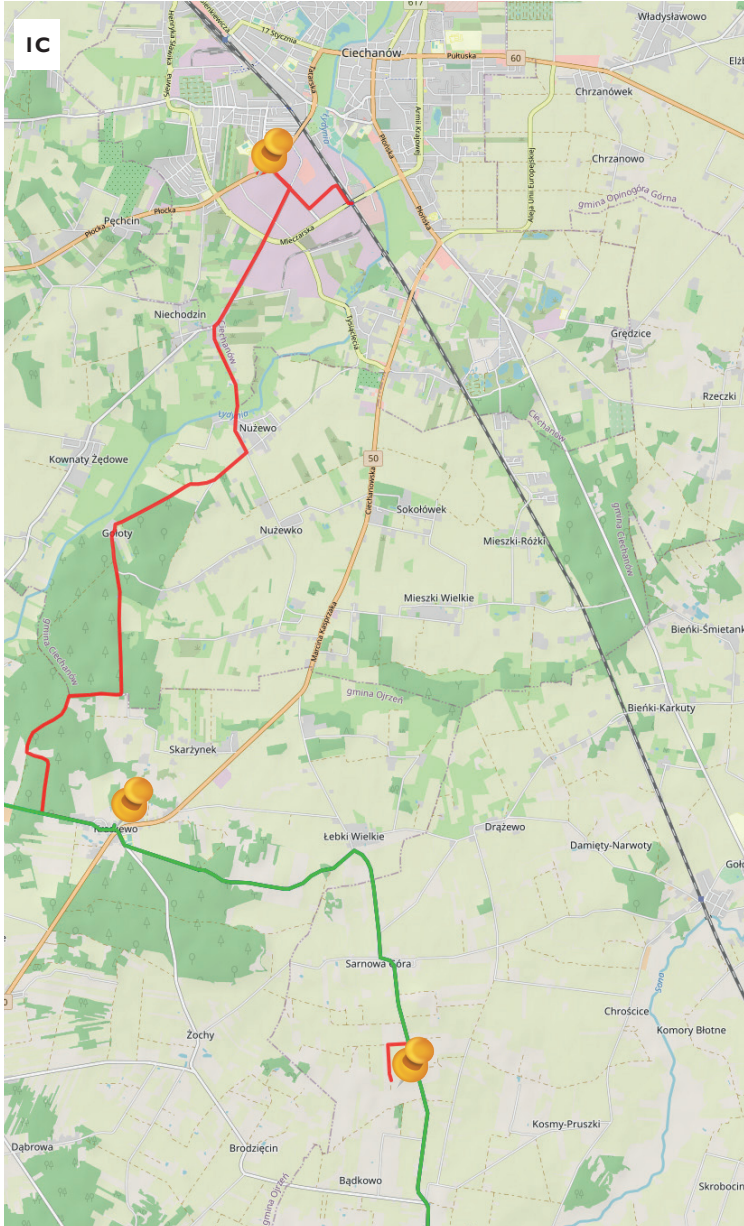


5

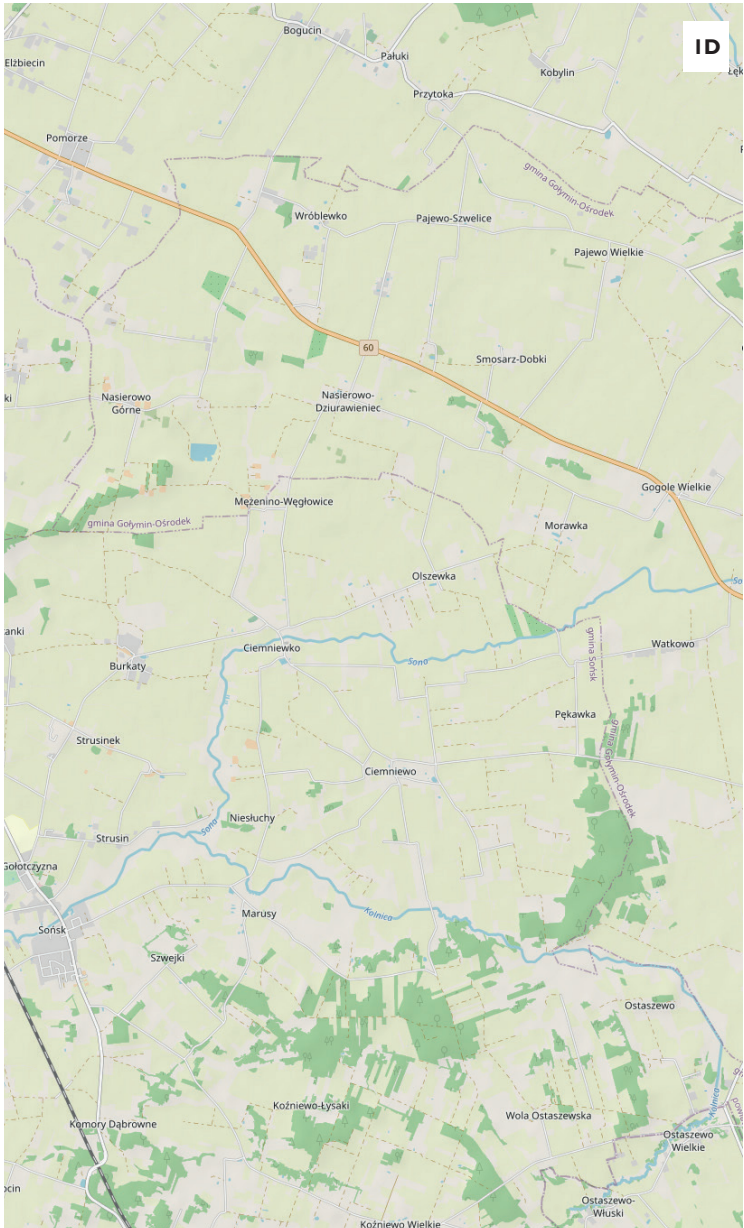


IC

5





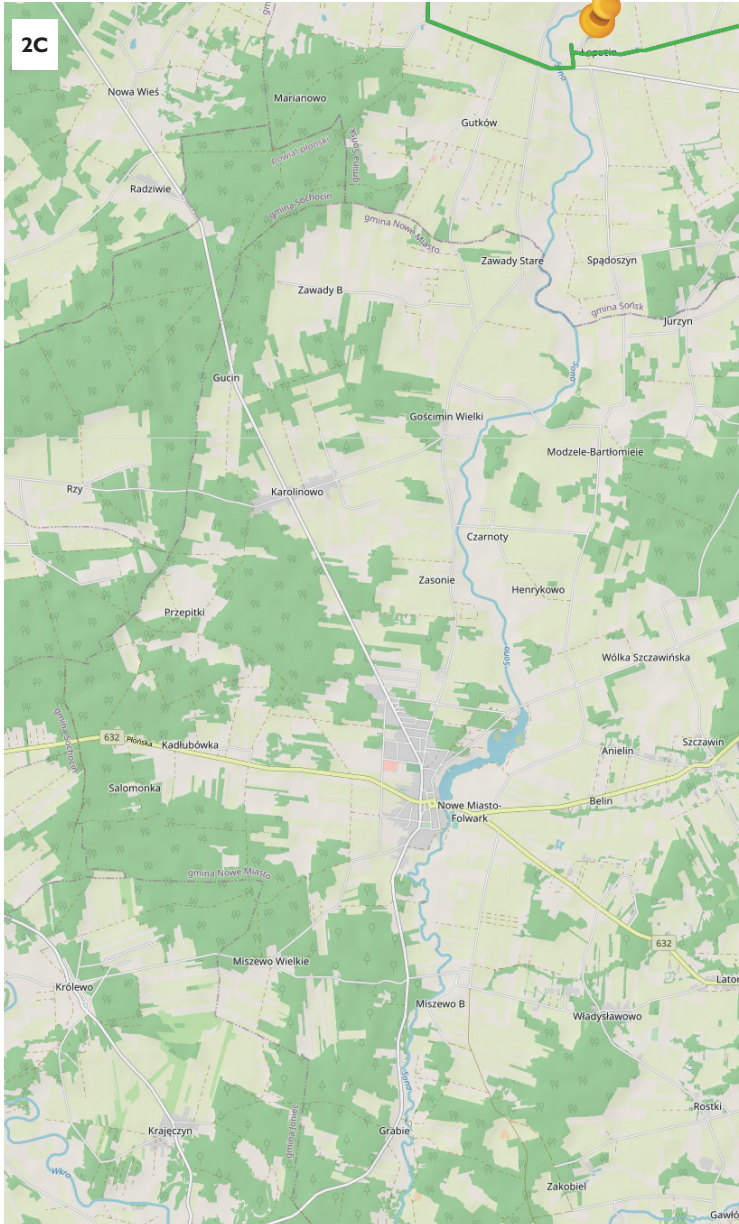


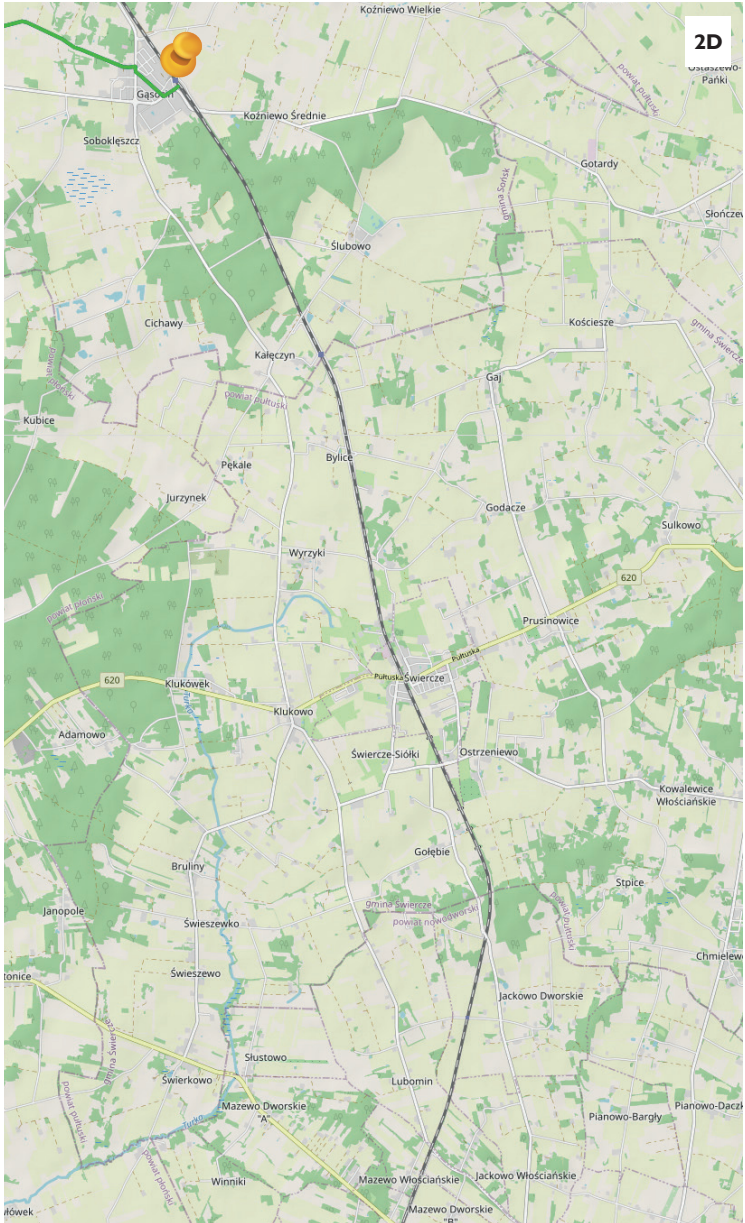




2C

5











## Weekend z zabytkami



Na zakończenie niniejszej książki proponujemy dwudniową weekendową wyprawę z noclegiem w okolicach Przasnysza. Możliwy jest także wariant jednodniowy dla wytrawnych rowerzystów.

**Wariant podstawowy (wycieczka dwudniowa – razem 135 km):**

Dzień I

Wyszyny – Szydłowo – Kuklin – Grzebsk – Ożumiech – Węgra – Przasnysz

Dzień II

Przasnysz – Święte Miejsce – Bogate – Węgrzynowo – Krasne – Zielona – Opinogóra Górna – Ciechanów

**Wariant rozszerzony (alternatywny – 94 km):**

Wyszyny – Szydłowo – Kuklin – Grzebsk – Ożumiech – Węgra – Koziczynek – Lekowo – Pniewo – Czeruchy

6

Wycieczkę rozpoczynamy na przystanku PKP Wyszyny. Kierujemy się na północny wschód. Przecinamy trasę wojewódzką nr 615 i jedziemy dalej ↓ drogą szutrową. Dojeżdżamy do miejscowości **Szydłowo**, gdzie w samym centrum znajduje się **murowany kościół z 1872 roku**. We wnętrzu ołtarza jest umieszczona figura Matki Boskiej Niepokalanej nieznanego artysty, wykonana z drzewa gruszy. Pochodzi z około połowy XIX wieku. Na prawej ścianie prezbiterium umieszczone jest epitafium z brązowego marmuru, poświęcone pamięci budowniczego kościoła, księdza Bonifacego Kulasińskiego. W otoczeniu kościoła znajduje się **drewniana dzwonnica z połowy XIX wieku**. Obecnie używana jest głównie jako kościelny składzik.

Z Szydłowa wyjeżdżamy w kierunku północno-zachodnim, zgodnie z drogowym znakiem na **Szydłówek**. Gdy dojedziemy do miejscowości, może-





my na chwilę skręcić w lewo i minąć po prawej stronie dawny park podworski. Na skraju znajduje się **ruina murowanego dworu z 1884 roku**. Nieudany, niedokończony remont w latach 90. zakładający adaptację poddasza na cele mieszkalne spowodował, że od tego momentu dwór stoi pusty.

Kierujemy się dalej na północny wschód. Droga prowadzi przez pola i łąki, jej część także obok ładnych, starych drzew. W momencie, gdy kończy się jazda prostą trasą, skręcamy w prawo i po kolejnych kilkudziesięciu metrach w lewo. Mijamy miejscowość Stara Sławogóra, za którą skręcamy w prawo, wciąż trzymając się drogi asfaltowej. Przecinamy miejscowość Windyki i przed miejscowością Bąki skręcamy w lewo, by szutrową drogą dotrzeć do miejscowości **Kuklin**. Po dotarciu do głównej drogi skręcamy w lewo i już po chwili po prawej stronie widzimy **drewniany kościół z 1754 roku**. Z racji niewielkich rozmiarów przypomina raczej kaplicę niż pełnowymiarowy kościół i skojarzenie to nie jest bezpodstawne. Rzeczywiście, pierwotnie była to kaplica, powiększona w 1874 roku o murowaną kruchtę. Dobrze widoczne są lisice, wyjątkowo gęsto zamontowane na bocznych ścianach. Jeśli uda nam się wejść do środka, co wcale nie jest takie proste ze względu na tylko jedną mszę tygodniowo, warto obejrzeć ołtarz główny z XVII wieku.

↓  
21 km

Spod kościoła zawracamy drogą, którą przyjechaliśmy i kierujemy się na wschód, z delikatnym odchyleniem północnym. Kolejna miejscowość wyróżnia się dziwną nazwą, której Instytut Języka Polskiego PAN nie potrafił jednoznacznie wyjaśnić – **Wieczfnia Kościelna**. Miniemy po drodze **neoromański murowany kościół z 1898 roku**. Jedziemy dalej główną drogą. W miejscu, w którym staje się ona granicą między województwem mazowieckim i warmińsko-mazurskim, skręcamy w prawo i kierujemy się do miejscowości **Grzebsk**. Jest ona jedną z najstarszych osad na Mazowszu, zamieszkałą już w początkach państwa polskiego, za czasów pierwszych Piastów. Pierwotnie, w celu ochrony północnej granicy przed napadami pogańskich Prusów w połowie XI wieku, wybudowano tutaj gród obronny. Potwierdza to pierwszy pisany dokument dotyczący Mazowsza, tzw. „falsyfikat mogiński”. **Pozostałości grodu** wciąż są dobrze widoczne z lotu ptaka: pierścieniowate grodzisko położone za dużym gospodarstwem rolnym. Aby do niego dotrzeć, powinniśmy poprosić właściciela o zgodę na wejście bądź obejść teren gospodarstwa wzdłuż rzeki Orzyc. Dotarcie do grodu jest

↓  
32 km



wskazane, bo znajduje się przy nim jeden z dwóch obiektów drewnianej architektury sakralnej w Grzepsku – **drewniana kaplica z XVIII wieku**. Co ciekawe, od momentu budowy gruntownie remontowana była jedynie raz, w latach osiemdziesiątych dwudziestego wieku. Z tego względu stanowi relikwiny tradycyjnej sztuki ciesielskiej i kultury materialnej regionu. Wyposażenie wnętrza kaplicy stanowi neobarokowy ołtarz główny z obrazem św. Leonarda, stanowiący pierwotnie wyposażenie kościoła św. Leonarda, usytuowanego w centrum wsi. Ciekawostką są drewniane ławki, także przeniesione z kościoła, na których wciąż znajdują się tabliczki z nazwiskami rodzin niegdyś w nich zasiadających.

Drugim obiektem zabytkowym jest wspomniany wcześniej **drewniany kościół z 1712 roku**. Być może to do niego dotrzemy najpierw, gdyż stoi w samym centrum miejscowości. Nietypową cechą tej bezwieżowej konstrukcji jest to, że trójbocznie zamknięta jest nie tylko nawa, ale także prezbiterium. Takie rozwiązanie konstrukcyjne jest bardzo rzadkie – kościół jest więc postawiony na rzucie wydłużonego ośmioboku. Najciekawszymi zabytkami wnętrza jest XV-wieczna rzeźba patrona świątyni, św. Leonarda oraz gotycka rzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem Jezus, będąca obiektem kultu.

Z Grzepska kierujemy się na południe, a następnie w lewo, zgodnie z drogowskazem na Nowe Brzozowo. Na rozstaju za wsią wybieramy prawy rozjazd, mijamy kolejne miejscowości: Brzozowo-Dąbrówkę i Stegnę i dojeżdżamy do **Dzierzgowa**. W samym centrum znajdziemy **murowany gotycki kościół z XVI wieku**. Obiekt był kilkakrotnie remontowany, a w latach 1880-81 dobudowano do niego neogotycką wieżę.

Po wyjechaniu z Dzierzgowa kierujemy się na południe. W miejscowości Szumsk skręcamy dwukrotnie w lewo – pierwszy raz w asfaltową drogę w samym centrum miejscowości, drugi raz w drogę gruntową na wysokości ostatniego zabudowania wsi. Drogami przez pola i łąki kierujemy się do miejscowości **Ożumiech**. We wschodnim krańcu wsi znajduje się **ruina drewnianego wiatraka koźlaka z 1880 roku**. Pomimo fatalnego stanu technicznego wciąż jest to jeden z najbardziej malowniczych obiektów tego typu na Mazowszu. Ma nadal resztki śmigieł, czego często nie zobaczymy w lepiej zachowanych obiektach, a przez ażurową konstrukcję ścian można zobaczyć koźła i całą konstrukcję. Niestety, brak jest wyposażenia – jego resztki znajdują się na gołej ziemi pod wiatrakiem oraz w jego najbliższym

51 km





otoczeniu. Wiatrak położony jest na niewielkiej górze i wyjątkowo ładnie wygląda w świetle zachodzącego słońca.

Z Ożumiecha wyjeżdżamy na południowy wschód. Dojeżdżamy do drogi wojewódzkiej 616, w którą skręcamy w lewo, by po około 100 metrach zjechać z niej w prawo. Możemy pojechać dłuższą drogą przez Rudno Jeziorowe, skąd skręcimy w prawo na Rudno Kmiece, bądź też skrócić sobie trasę skręcając w szutrową drogą na wysokości niewielkiej bielonej kapliczki. Dalej kierujemy się na południe z niewielkim odchyleniem zachodnim. Przejeżdżamy przez miejscowość Pawłówko i docieramy do **Pawłowa Kościelnego**. Nie będziemy tam jednak szukać kościoła, a niewielki **murowany dwór z 2. połowy XIX wieku**. Sam obiekt schowany jest w pozostałościach parku podworskiego i należy go szukać po lewej stronie drogi na wysokości szkoły.

Za Pawłowem skręcamy w lewo i jedziemy równoległe do rzeki Węgielki do miejscowości **Węgra**, gdzie czeka na nas kolejny punkt niniejszej wycieczki. Znajdziemy tutaj **drewniany kościół z 1730 roku**. Najstarszy fragment kościoła to murowana zakrystia (obecnie oszalowana), która – odmiennie niż w większości tego typu przybudówek – jest starsza od samego kościoła niemal o 200 lat! Kościół ma wydłużoną sylwetkę, jednakże ze względu na pionowe szalowanie nie sprawia wrażenia nieforemnego. Warto wejść do środka, by zobaczyć trójnawowe wnętrze, rozdzielone trzema parami ładnie zdobionych słupów. Różny jest rodzaj sklepienia wnętrza – nad nawą główną i prezbiterium mamy sklepienie kolebkowe, zaś w nawach bocznych stropy płaskie. Dodatkowo, obchodząc z zewnątrz za- bytek, warto zwrócić uwagę na **drewnianą dzwonnice z XVIII wieku**. Już poza terenem kościelnym znaleźć można **murowaną neogotycką plebanię z początku XX wieku**.

↓  
66 km

6

W wariantcie jednodniowym wyjeżdżamy z miejscowości Węgra w kierunku zachodnim. Po kilku kilometrach docieramy do miejscowości **Czer-nice Borowe**. Znajduje się tutaj monumentalny, **późnogotycki kościół murowany z XVI wieku**. Postawiony na wzniesieniu, szczególnie ładnie wygląda późną jesienią, gdy kolorowe liście przysłaniają częściowo ściany budynku. Znajdziemy też tutaj pomnik kolei w postaci **parowozu HF nr 14252**. Pozostałością dawnej Mławskiej Kolei Dojazdowej jest także





sprawny skład, zawierający lokomotywę WL150-7615 oraz jeden wagon – letniak.

W Czernic Borowych kierujemy się na południe. Mijamy miejscowość Chrostowo Wielkie. Niegdyś znajdował się tutaj wiatrak koźlak, ale – niestety - nie ma już po nim nawet śladu. Wąską i krętą, ale równą asfaltową drogą wspinamy się na najwyższe na niniejszej wycieczce wzniesienie i docieramy do miejscowości Koziczynek, gdzie znajduje się **drewniany kościół z lat 1781-82** oraz **dzwonnica z XIX wieku**. Pełny opis obiektów znajduje się na stronach 11, 15-16 (wycieczka pierwsza).

Po przejechaniu przez wieś dojeżdżamy do rozstaju dróg, skręcamy w prawo i dojeżdżamy do miejscowości **Szulmierz**. Przecinamy drogę wojewódzką nr 616 i kierujemy się dalej na zachód. W Szulmierzu znajduje się **murowany dwór z 1874 roku**. Obecnie pełni m.in. funkcję biblioteki. Dalej kierujemy się do miejscowości **Lekowo**, gdzie minie my **drewniany kościół z 1772 roku**. Pełny opis obiektów znajduje się na stronach 11, 16-17 (wycieczka pierwsza).

Za kościołem skręcimy w prawo. Z daleka zobaczymy **drewnianą dzwonnice z XVII wieku**. Jadąc cały czas prosto dojedziemy do torów PKP, które pokonamy wiaduktem i wycieczkę zakończymy na stacji Czeruchy.

Z Węgry kierujemy się na wschód. Przejedziemy przez miejscowość **Obręb**, gdzie znajduje się **murowany dwór z 1876 roku**. Ładna, regularna budowla ma pewne cechy neogotyckie, przede wszystkim w postaci elewacji frontowej, z kolumnkami przechodzącymi w wieżyczki sterczynowe. Obiekt od 1980 roku jest w posiadaniu Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Obrębie. Zachowały się także zabudowania gospodarcze i murowana brama z XIX wieku, a także pozostałości parku krajobrazowego z I. połowy XIX wieku, z pojedynczymi okazami topól i jesionów, a także szpalerem grabowym i pięknymi starymi lipami.

74 km ↓ Możemy powoli szukać miejsca na nocleg. W Obrębie znajdziemy wysoko oceniane gospodarstwo agroturystyczne „Aleksandra”, a w samym **Przasnyszu**, położonym kilka kilometrów dalej, także znajdziemy miejsca noclegowe. Warto z pewnością poświęcić trochę czasu – czy to wieczorem, czy to rano – na zwiedzenie miasta. Już przy samym wjeździe



znajdziemy **kościół klasztorny z lat 1588-1618**. Jest to jeden z najpóźniej wybudowanych kościołów gotyckich w Polsce. We wnętrzu zachowały się liczne zabytki. Do najciekawszych z pewnością należy rzeźbiony w alabastrze nagrobek – epitafium Adriana Szumskiego, przedstawiający półpostać rycerza w zbroi. Umieszczona poniżej inskrypcja stanowi bardzo ciekawy przykład staropolskiej poezji nagrobnej. Nieco zmieniony fragment niniejszej inskrypcji został zapisany przez Marię Dąbrowską (pochodzącą z rodu Szumskich) w powieści „Noce i dnie”. Po prawej stronie od wejścia do nawy wisi otoczony lokalnym kultem nadnaturalnej wielkości krucyfiks barokowy z około 1630 roku. Do kościoła przylega **wczesnobarokowy klasztor**. W centrum miasta znajdziemy najstarszy obiekt zabytkowy Przasnysza, **murowany kościół z lat 1474-85**. Kościół był kilkakrotnie niszczony, po pożarze z 1792 roku przez ponad pół wieku pozostawał w ruinie. Obecny wygląd kościoła to rekonstrukcja z lat 1877-78. Choć jest utrzymany w stylu gotyckim, brakuje mu strzelistości innych świątyń zbudowanych w tym okresie. Jest to miejsce chrztu św. Stanisława Kostki i pochówku jego rodziców. Obok kościoła wznosi się wolno stojąca **murowana dzwonnica gotycka**, zapewne **z końca XV wieku**. Warto przyrzeć się także **barokowo-klasy-cystycznemu budynkowi ratusza z końca XVIII wieku**. W mieście znajdują się także dwa ciekawe muzea – Muzeum Historyczne oraz prywatne Muzeum Weterynarii Wiesławy i Waldemara Krzyżewskich.

W mieście znajdziemy także kilka zabytkowych obiektów drewnianych. Są to przede wszystkim domy z XIX i XX wieku. Najciekawszym jest jednak **drewniany budynek stacyjny** z 1925 roku. Jest on pozostałością po Mławskiej Kolei Dojazdowej. Niewielki, niedawno odremontowany budynek znajduje się w południowo-wschodniej części Pułtуска. Niestety, próby wskrzeszenia wąskotorówki dla celów turystycznych spełzły ostatecznie na niczym.

Z Przasnysza kierujemy się na północny wschód. Przejeżdżamy przez miejscowość Bartniki i docieramy do **drewnianego kościoła w Świętym Miejsu z przełomu XIX i XX wieku**. Obiekt, według legendy, postawiony jest w miejscu objawienia Matki Boskiej trzem dziewczynkom – pastuszkom w 1700 roku. W pobliżu miejsca objawienia znajdowała się studnia, której woda miała cudowną moc i używano jej do celów leczniczych. Po kilkudziesięciu latach woda straciła tę moc, kiedy to pewna kobieta utopiła w studni



82 km



swoje dziecko. Obecny kościół powstał w wyniku przebudowy niewielkiej kaplicy z XIX wieku. Zbudowany jest na planie tacińskiego krzyża. Warto wejść do środka, bo choć obite jest boazerią, lisice i pozorne sklepienie kolebkowe tworzą nietypową kompozycję. Przed kościołem znajduje się **drewniana dzwonnica z końca XX wieku**. Zdecydowanie starsza jest natomiast murowana kapliczka w kształcie rotundy z wieku XVIII.

Przejeżdżamy kawałek dalej na wschód i przed znakiem końca obszaru zabudowanego skręcamy w prawo. Przy skrzyżowaniu, obok zabudowań gospodarskich, ponownie skręcamy w prawo i kierujemy się na południe. Przecinamy drogę wojewódzką nr 544 i kierujemy się dalej na południe drogą szutrową. Gdy dojedziemy do skrzyżowania, skręcamy w prawo, a następnie w lewo. Przejeżdżamy przez miejscowość Helenowo Stare i dojeżdżamy do miejscowości **Bogate**. Znajdziemy tutaj młyn wodny z 2. połowy XIX wieku. Od ponad ćwierćwiecza nie jest już użytkowany, ale zachowało się całe wyposażenie wnętrza. Od strony rzeki można zobaczyć pozostałości koła młyńskiego.

Unikając ruchliwej drogi krajowej kierujemy się po wschodniej stronie rzeki Węgiejki na południe. Przejeżdżamy przez miejscowość Wielodróż i Szlasy-Łozino. Za tą drugą miejscowością skręcamy w nieutwardzaną drogę w kierunku rzeki, którą pokonujemy wąską kładką. Docieramy do **Węgrzynowa**, gdzie znajdziemy **drewniany kościół z 1694 roku**. Co ciekawe, fakt, że świątynia ta dotrwała do dzisiejszego dnia może zawdzięczać... obu wojnom światowym! Budowa murowanego kościoła rozpoczęła się w 1914 roku, ale przerwała ją wojna. Wznowiono ją dopiero w 1931 roku, jednakże postęp prac był bardzo powolny i nieukończoną budowlę w trakcie II wojny światowej rozebrali Niemcy. Kościół zbudowany jest na planie prostokąta, o znacznie szerszej nawie i węższym prezbiterium. Przed kościołem znajduje się duża, **drewniana dzwonnica** konstrukcji słupowo-ryglowej, powstała w **XVIII wieku**. Obiekt najładniej wygląda na wiosnę, gdy wilgotne łąki otaczające kościół żółcą się tysiącami mleczy.

Z Węgrzynowa udajemy się na południowy zachód. Przecinamy drogę krajową nr 57. Asfalt zamieniamy na szuter, a następnie piasek. Z daleka będziemy widzieć zabudowania folwarczne i park podworski w **Krasnem**. Zachował się tu m.in. **murowany budynek dawnego spichlerza z połowy XIX wieku** oraz **neogotycka wieża ciśnień z XIX wieku**. Choć zwykłe



tego typu obiekty widzimy w pobliżu linii kolejowych, tym razem woda miała być dostarczana do zabudowań dworskich. Co ciekawe, na parterze i na pięttrze miała ona pomieszczenia mieszkalne dla służby folwarcznej. Obecnie znajduje się tutaj Gminny Ośrodek Kultury, a także niewielkie Muzeum Rodu Krasińskich. Wieża ta jest z pewnością jedną z najładniejszych tego typu budowli w Polsce. W Krasnem znajdziemy także **murowany kościół z 1742 roku**. Warto zwrócić uwagę na nietypową wieżę.

Kilkaset metrów na południe znajduje się dworzec wspomnianej już wcześniej **Mławskiej Kolejki Dojazdowej**. Kilka lat temu przeniesiono tutaj z Mławy zachowany tabor kolejowy. Część lokomotyw i wagonów jest w stanie zadowalającym, część – niestety – z roku na rok wygląda coraz gorzej.

Z miejscowości Krasne wyjeżdżamy w kierunku północno-zachodnim. Przejedźdżamy przez miejscowość Wężewo i Żbiki i po kilku kilometrach dojeżdżamy do **Zielonej**. Znajduje się tutaj ostatni drewniany zabytek na naszej trasie. To **drewniany kościół z lat 1772-74**. Od 2009 roku nie jest użytkowany, planowane jest jego przeniesienie na teren skansenu w Sierpcu. We wnętrzu, do którego jednak zapewne nie uda się niestety wejść, znajduje się polichromia zaprojektowana (a być może i wykonana) przez Józefa Mehoffera, czołowego malarza z okresu Młodej Polski. W otoczeniu kościoła znajduje **drewniana dzwonnica z końca XVIII wieku**.

↓  
115 km

Tuż za miejscowością skręcamy w lewo. Niemal cały czas jedziemy prosto przed siebie. Po około dziesięciu kilometrach dojeżdżamy do **Opinogóry Górnej**, wprost na Kawiarnię pod Kasztanami, gdzie możemy chwilę odpocząć i coś przekąsić. Tuż za nim znajduje się **Muzeum Romantyzmu**, ulokowane w **neogotyckim pałacyku z 1828 roku**. Obiekt uważany jest za perłę polskiego neogotyku. Pierwotnie pełnił funkcję pawilonu ogrodowego na zapleczu dworu, który został rozebrany na początku XX wieku (obecny „dwór” to budowla z XXI wieku). We wnętrzach znajduje się stała ekspozycja poświęcona Zygmuntowi Krasińskiemu. Warto pospacerować po parku, zrobić zdjęcie wyjątkowo ładnemu pomnikowi Krasińskiego, przysiąść na chwilę nad stawem. Z Opinogóry Górnej czeka nas bowiem prosta droga do **Ciechanowa**, gdzie nasza wycieczka się kończy.





## Zabytki drewniane na trasie

**Szydłowo** – dzwonnica z końca XIX wieku.

Patrz wycieczka nr 3

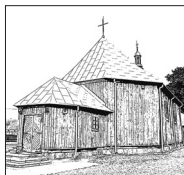


**Kuklin** – kościół p.w. Świętej Anny z 1754 roku.

Kościół drewniany konstrukcji zrębowej, dawna kaplica zbudowana staraniem ks. Wojciecha Miecznikowskiego z fundacji podstolego płockiego Bartłomieja Krajewskiego, burgrabiego płockiego Jana Wieczfińskiego. W 1874 roku

rozbudowana o murowaną kruchtę. Kościół salowy, bez wyodrębnionego prezbiterium, zamknięty trójbocznie z boczną otynkowaną zakrystią. Orientowany, wzmocniony lisicami. Blaszany dach jednokalenicowy, czterospadowy z ośmioboczną wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną blaszonym hełmem cebulastym. Wnętrze przykryte stropem płaskim, jednoprzestrzenne. Chór muzyczny wsparty na dwóch słupach. Ołtarz główny manierystyczny, pochodzący z połowy XVII wieku. Barokowa ambona z końca XVII wieku.

Zwiedzanie: msze w niedziele i święta o godzinie 10:00.



**Grzebsk** – kościół p.w. Świętego Leonarda z 1712 roku.

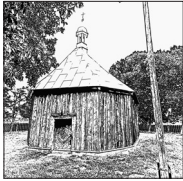
Kościół drewniany konstrukcji zrębowej, zbudowany staraniem księdza Kwiatkowskiego, plebana z Czernic Borowych. Przebudowany w 1882 roku. Oszalowany, wzmocniony lisicami, trójnawowy. Zbudowany na rzucie wydłużonego ośmioboku. Prezbiterium mocno

wydłużone, mniejsze od nawy, zamknięte trójbocznie z dwoma symetrycznie dostawionymi bocznymi zakrystiami. Od frontu nawy dobudowana jest niewielka kruchta. Blaszany dach dwukalenicowy z ośmioboczną wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną cebulastym hełmem z latarnią. Wnętrze podzielone na trzy części sześcioma słupami w dwóch rzędach po trzy sztuki. Nad korpusem oraz prezbiterium pozorne sklepienie kolebkowe, w nawach bocznych strop płaski z zaskrzynieniami. Chór muzyczny wsparty na dwóch słupach, z organami z 1970 roku. Ołtarz główny późnobarokowy z połowy XVIII wieku z gotycką rzeźbą Matki Bożej z Dzieciątkiem Jezus, będącą



lokalnym obiektem kultu. Dwa ołtarze boczne barokowe z przełomu XVII i XVIII wieku. Ambona manierystyczna z I. połowy wieku, z wizerunkami czterech ewangelistów. Drewniana chrzcielnica barokowa z XVIII wieku. Dwie granitowe kropielnice. Rzeźba Świętego Leonarda z XV wieku. Krzyż barokowy w kruchcie z wieku XVIII.

Zwiedzanie: msze w niedziele i święta o godzinie 9:00 i 11:30, w dni powszednie o 18:00 (w miesiącach zimowych o 17:00). Odpust 6. I I na świętego Leonarda.



**Grzebsk** - kaplica p.w. Świętego Leonarda z XVII wieku. Drewniana kaplica konstrukcji zrębowej, oszalowana, wzmocniona lisicami. Zbudowana na murowanej podmurówce na planie wydłużonego ośmioboku. Salowa, bez wyodrębnionego prezbiterium, zamknięta dwubocznie. Blaszany dach jednokalenicowy z wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną hełmem z latarnią. Wnętrze nakryte stropem belkowym. Ołtarz główny z XIX wieku. Dwa barokowe ołtarze boczne. Późnobarokowa ambona z połowy XVII wieku z rzeźbami czterech ewangelistów.

Zwiedzanie: najprostsze dojście prowadzi przez prywatne gospodarstwo rolne. O możliwość dojścia przez zabudowania gospodarcze należy pytać pracowników. Można obejść teren gospodarstwa wzdłuż rzeki Orzyc bądź też od zachodniej strony stawów. Obiekt dostępny wewnątrz po uprzednim umówieniu się z proboszczem parafii w Grzebsku.

**Ożumiech** – wiatrak koźlak z 1880 roku.

Drewniany wiatrak w stanie ruiny. Przednia ściana oszalowana, pozostałe w znacznej części ażurowe, odsłaniające koziół i kolejne kondygnacje. Resztki dachu gontowego oraz śmigieł.

Zwiedzanie: obiekt dostępny z zewnątrz, położony malowniczo na wzgórzu.



**Węgra** – kościół p.w. Świętego Jana Chrzyciela z 1730 roku, z zakrystią z roku 1535.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, pionowo oszalowany. Zbudowany został przez Bartłomieja Węgierskiego. Przebudowany w XIX wieku. W czasie II wojny



światowej pełnił rolę spichlerza. Jest trójnawowy, orientowany. Prezbiterium jest węższe od nawy, zamknięte prostokątnie z murowaną, obecnie oszalowaną zakrytą z boku. Od frontu i po bokach nawy dobudowane niewielkie kruchty. Blaszany dach jednokalenicowy z czworoboczną drewnianą wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną blaszanym daszkiem namiotowym. Od frontu na kalenicy małe krzyż. Wnętrze podzielone na trzy części sześcioma słupami, ustawionymi w dwa rzędy po trzy sztuki. Nakryte jest stropem kolebkowym w nawie głównej i prezbiterium, natomiast w nawach bocznych są stropy płaskie. Od frontu chór muzyczny wsparty na dwóch słupach z prospektem organowym. Wyposażenie wnętrza utrzymane w duchu baroku: ołtarz główny barokowy, dwa ołtarze boczne neobarokowe z 2. połowy XIX wieku, natomiast ambona jest rokokowa i pochodzi z 2. połowy XVIII wieku. Pochodząca stąd gotycka monstrancja z 1536 roku, jedna z najstarszych na Mazowszu, jest obecnie eksponowana w Muzeum Diecezjalnym w Płocku.

Zwiedzanie: msze w niedziele i święta o godzinie 8:30, 10:00 i 12:00, w dni powszednie o 17:30 lub 18:00. Odpust 2 lutego w święto Ofiarowania Pańskiego oraz 24 czerwca w Narodzenie św. Jana Chrzciciela.

**Węgra** – dzwonnica z XVIII wieku.

Dzwonnica drewniana konstrukcji słupowej, oszalowana pionowo. Zbudowana na planie kwadratu, dwukondygnacyjna. Nakryta jest blaszanym daszkiem namiotowym.

**Przasnysz** – drewniany budynek stacyjny z 1925 roku.

Pozostałość Mławskiej Kolei Dojazdowej, odremontowany w ostatnich latach. Planowane było uruchomienie przejazdów turystycznych na części torów. Obecnie nieczynna. Część taboru znajduje się w miejscowości Krasne, pojedyncze lokomotywy stanowią pomniki w Czernicach Borowych i Ciechanowie.



**Święte Miejsce** – kościół p.w. Narodzenia NMP zbudowany na przełomie XIX i XX wieku (wg niektórych źródeł w 1906 roku.)

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany.

Powstał z przebudowy niewielkiej kaplicy, pochodzącej z początku XIX wieku. W trakcie I wojny światowej uszkodzony. Rozbudowany o prezbiterium i kaplicę w 1950 roku. Jednonawowy. Orientowany. Zbudowany na planie krzyża łacińskiego. Prezbiterium wyodrębnione zewnętrznie z nawy, zamknięte pięciobocznie. Kaplice boczne zamknięte prostokątnie. Blaszany dach dwukalenicowy, z ośmioboczną wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną hełmem cebulastym z latarnią. Wnętrze nakryte pozornym sklepieniem kolebkowym, obite boazerią. Od frontu chór muzyczny wsparty na dwóch słupach, z neobarokowym prospektem organowym. W neobarokowym ołtarzu głównym słynący z łask obraz Matki Boskiej Częstochowskiej (tzw. Matka Boska Bartnicka), pochodzący z XVIII wieku. Ambona neobarokowa z końca XIX wieku.

Ciekawostka: Według legendy krążącej po okolicznych miejscowościach, w koronie lipy we wsi Bartny Borek, w 1700 roku, trzem dziewczynom-pastuszkom objawiła się Matka Boska. W pobliżu lipy znajdowała się studnia, której woda miała cudowną moc i używano jej do celów leczniczych. W miejscu objawienia zbudowano kapliczkę, do której licznie przybywali pielgrzymi. Po kilkudziesięciu latach woda straciła cudowną moc, kiedy to pewna kobieta utopiła w studni swoje dziecko.

Zwiedzanie: kościół zwykle otwarty. Msze w dni powszednie i 8:30. Odpusty odbywają się trzy razy w roku - na Zielone Świątki, na św. Stanisława i w dzień Matki Boskiej Siewnej.

**Święte Miejsce** – dzwonnica z lat 90. XX wieku.

Dzwonnica drewniana konstrukcji słupowej, poziomo oszalowana. Jednokondygnacyjna, posiada po jednym podłużnym otworze głosowym przesłoniętym drewnianymi żaluzjami. Nakryta jest blaszanym namiotowym dachem, zwieńczonym okazałą banią z pozorną latarnią.

**Bogate** – młyn wodny z 2. połowy XIX wieku.

Dawny młyn wodny, funkcjonujący do 1995 roku, obecnie nieczynny. Drewniany, z murowaną przybudówką. Zachowało się pełne wyposażenie. Pozostałości koła wodnego.

**Węgrzynowo** – kościół pw. św. Ducha z 1694 roku.

Drewniany kościół konstrukcji zrębowej, wzmocniony lisicami, na zewnątrz





oszalowany z olistwowaniem. Wzniesiony staraniem miejscowego proboszcza ks. A. Pszczółkowskiego. Konsekrowany dwa lata później przez biskupa Załuskiego. Dwukrotnie przerabiany, w XVIII i XIX wieku. Orientowany. Trójnawowy. Korpus zbudowany na planie prostokąta, prezbiterium węższe od nawy, zamknięte trójbocznie. Od północy do prezbiterium dobudowana jest zakrystia. Na kalenicy ośmioboczna ażurowa wieżyczka na sygnaturkę, ze strzelistym hełmem zwieńczonym krzyżem. Wnętrze rozdzielone dwiema parami słupów, przykryte stropem płaskim. Od wejścia chór muzyczny, także wsparty na dwóch słupach. Na wyposażenie składają się barokowy ołtarz główny z obrazem „Zesłanie Ducha Świętego” z początku XVIII wieku, dwa ołtarze boczne z wieku XX oraz barokowe chrzcielnica i ambona z początku XVIII wieku.

Zwiedzanie: msze w niedziele i święta o godzinie 9:00, 10:00 i 15:00, w dni powszednie o 7:00 i 17:00.

**Węgrzynowo** – dzwonnica z XVIII wieku.

Dzwonnica drewniana konstrukcji słupowej, wzmocniona ryglami i zastrzałami, w dolnej części oszalowana pionowo, w górnej poziomo, z olistwowaniem, z dachem krokwiowym. Zbudowana na planie zbliżonym do kwadratu (wymiary 5,7 x 5,6 m.). W górnej części na każdej ścianie po jednym otworze głosowym w kształcie półkola, przedzielonego pionowym słupem. Dzwonnica nakryta jest blaszanym dachem namiotowym, zwieńczonym drewnianym krzyżem.

**Kozicznynek** - kościół pw. Trójcy Świętej z lat 1781-82.

**Kozicznynek** – dzwonnica z XIX wieku.

**Zielona** – kościół z lat 1772-74, obecnie nieużywany.

**Zielona** – dzwonnica z końca XVIII wieku.

**Lekowo** – kościół p.w. św. Stanisława Biskupa z 1772 roku.

**Lekowo** – dzwonnica z XVII wieku.

Patrz wycieczka nr 1



6



Kuklin – kościół p.w. Świętej Anny z 1754 roku



Grzebsk - kaplica p.w. Świętego Leonarda z XVII wieku



6



Grzebsk – kościół p.w. Świętego Leonarda z 1712 roku





6



Ożumiech – wiatrak koźlak z 1880 roku





Węgra – kościół  
p.w. Świętego Jana  
Chrzciela z 1730 roku  
z zakrystią z roku 1535



Węgra – dzwonnica  
z XVIII wieku



6

Święte Miejsce – kościół p.w. Narodzenia NMP zbudowany na przełomie XIX i XX wieku (wg niektórych źródeł w 1906 roku)





Węgrzynowo – kościół  
pw. św. Ducha z 1694 roku

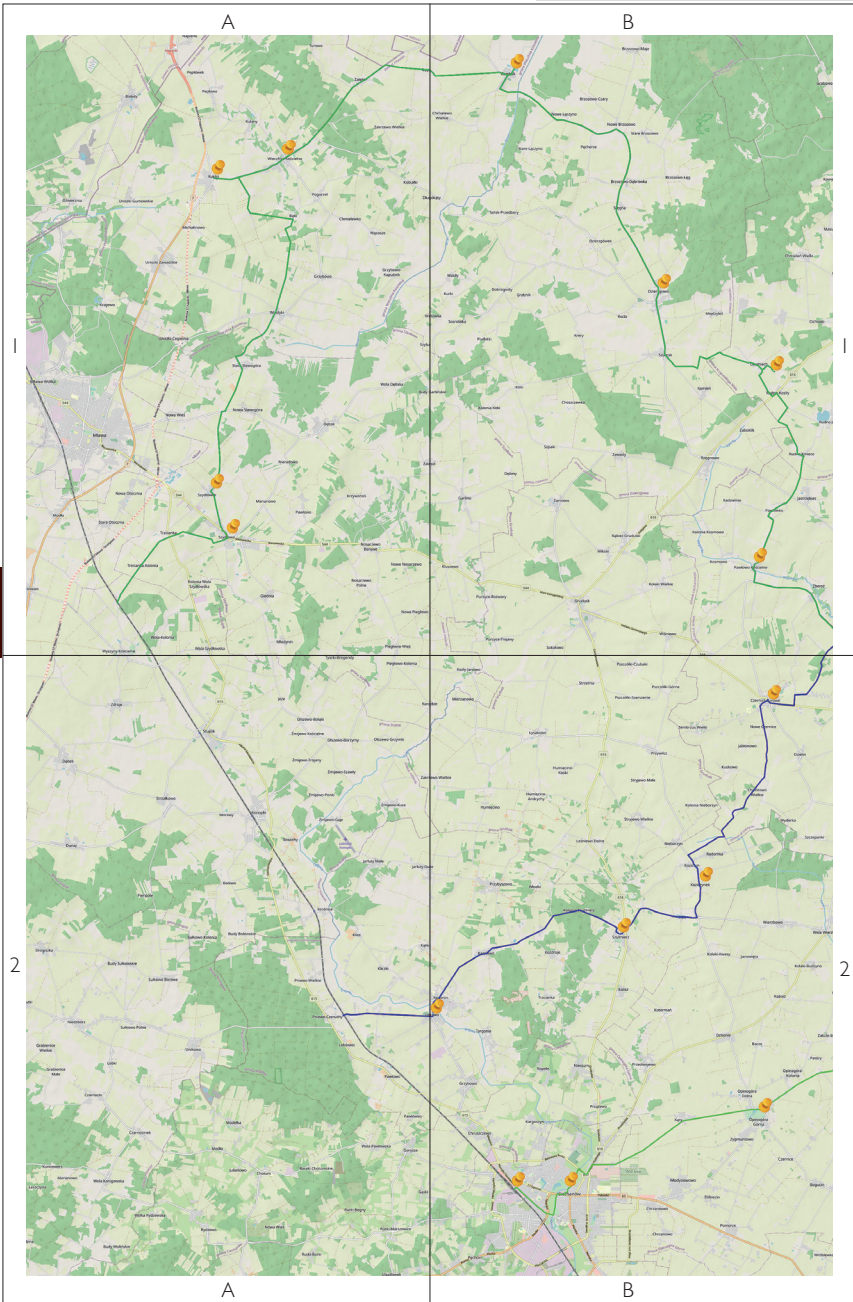


Węgrzynowo – dzwonnica  
z XVIII wieku





6



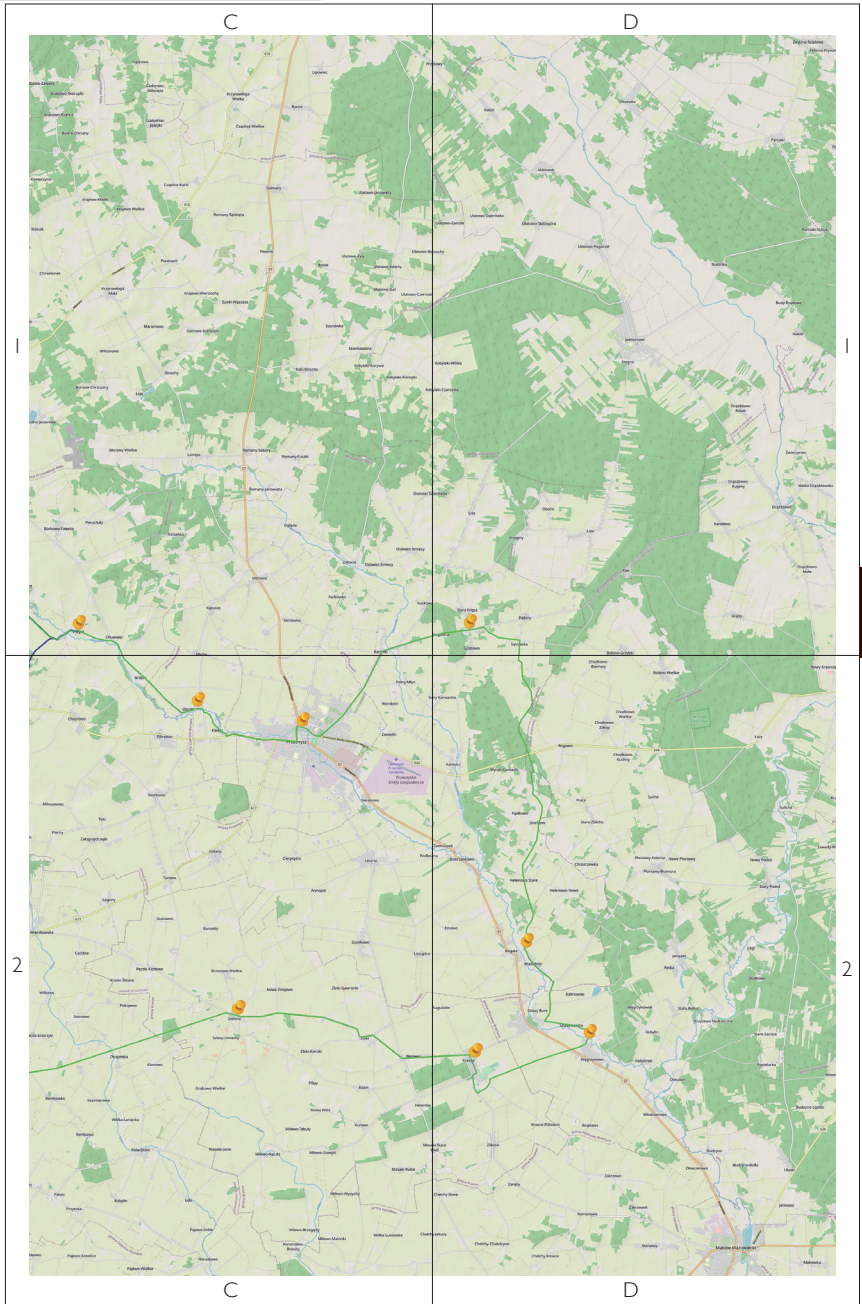
**Wariant standardowy** (135 km) <https://www.traseo.pl/trasa/6-2>

**Wariant rozszerzony** (94 km) <https://www.traseo.pl/trasa/5-3-2>





# WYCIECZKA SZÓSTA

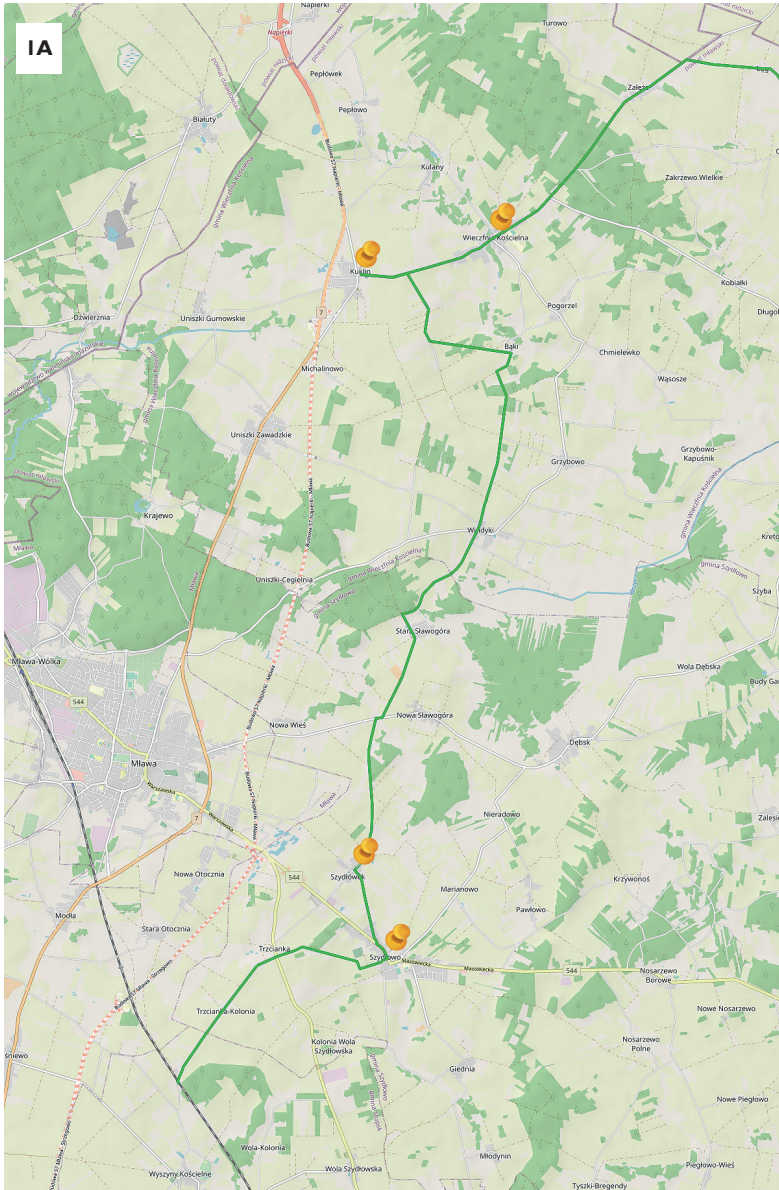


6



IA

6



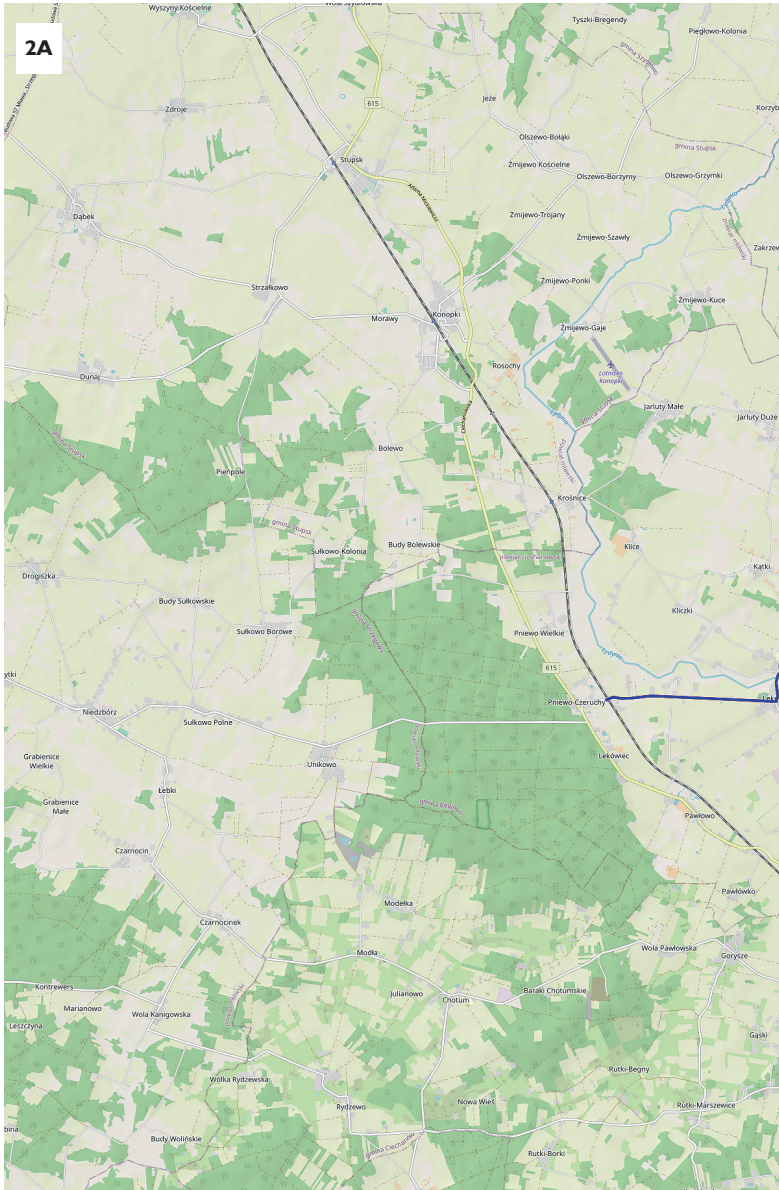




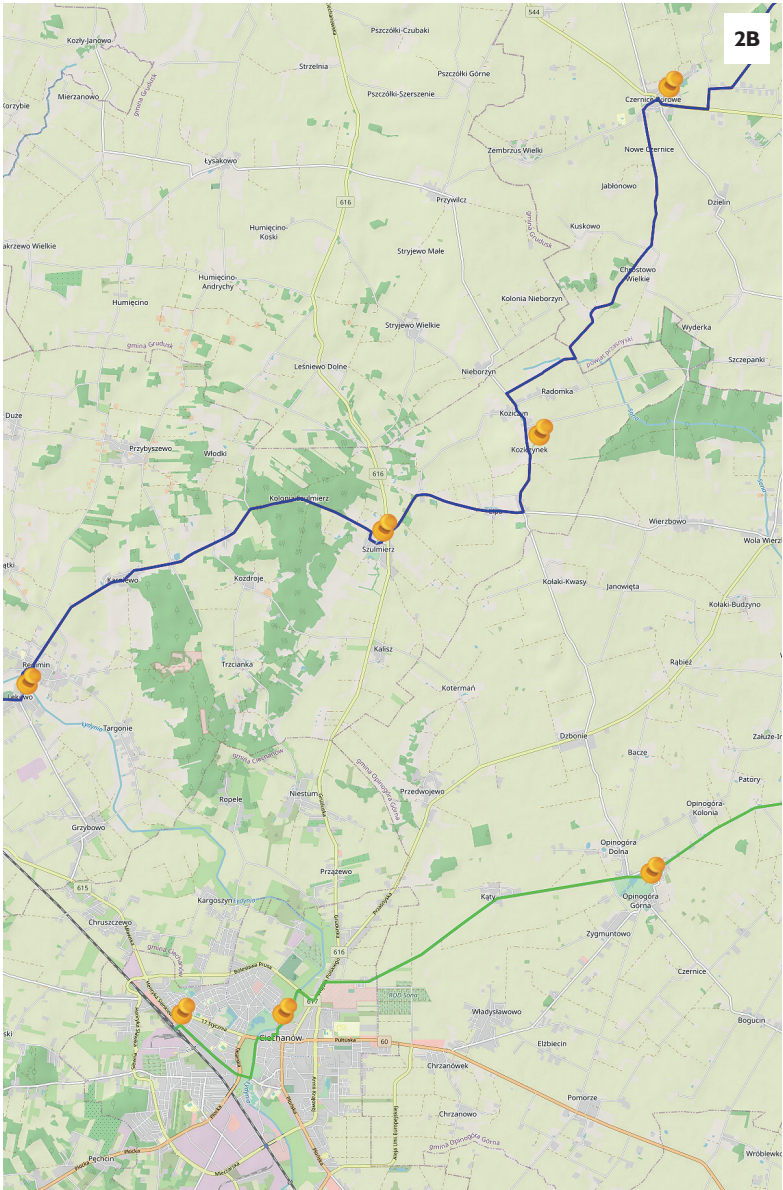


2A

6







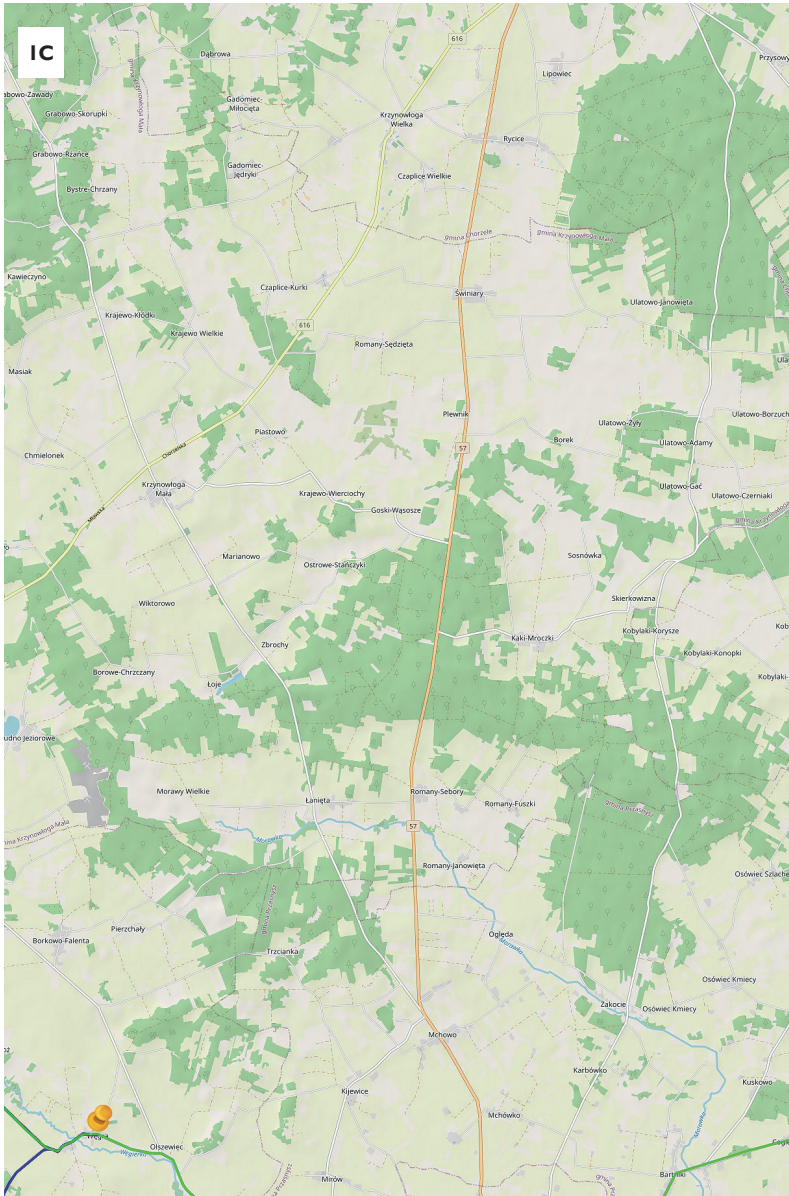
2B

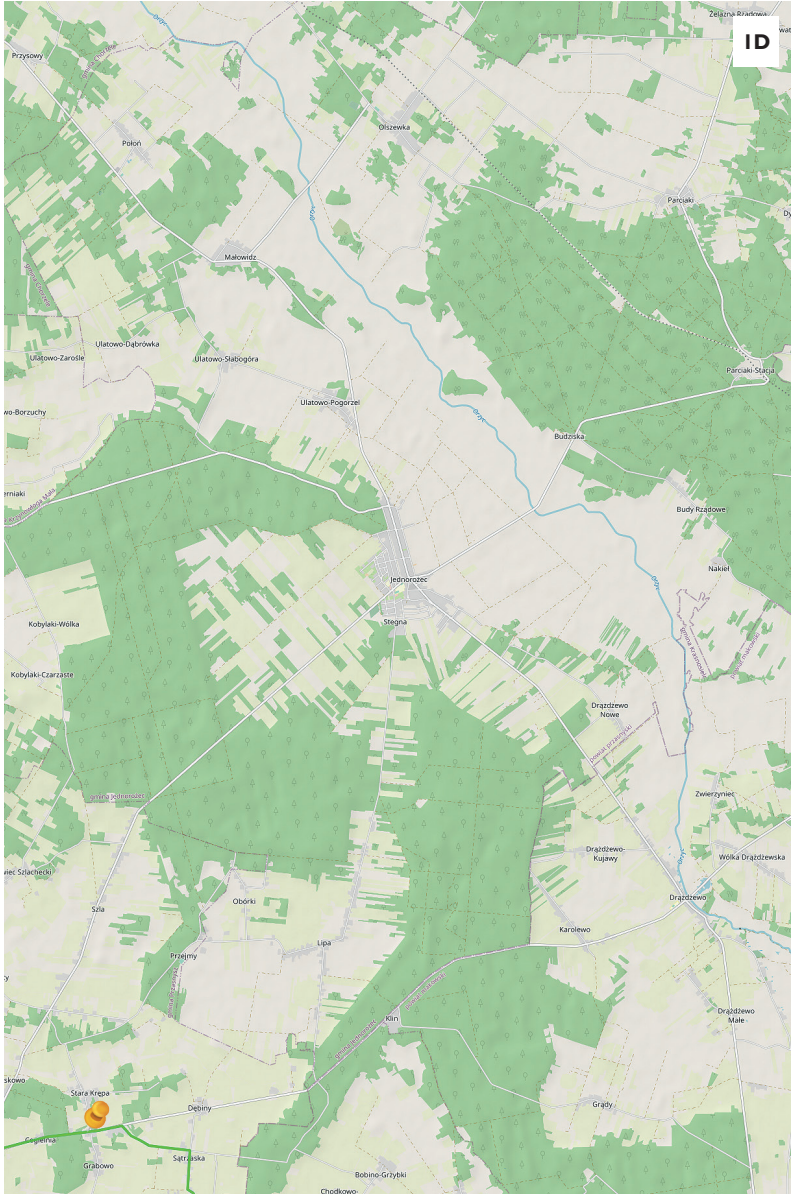
6



IC

6





ID

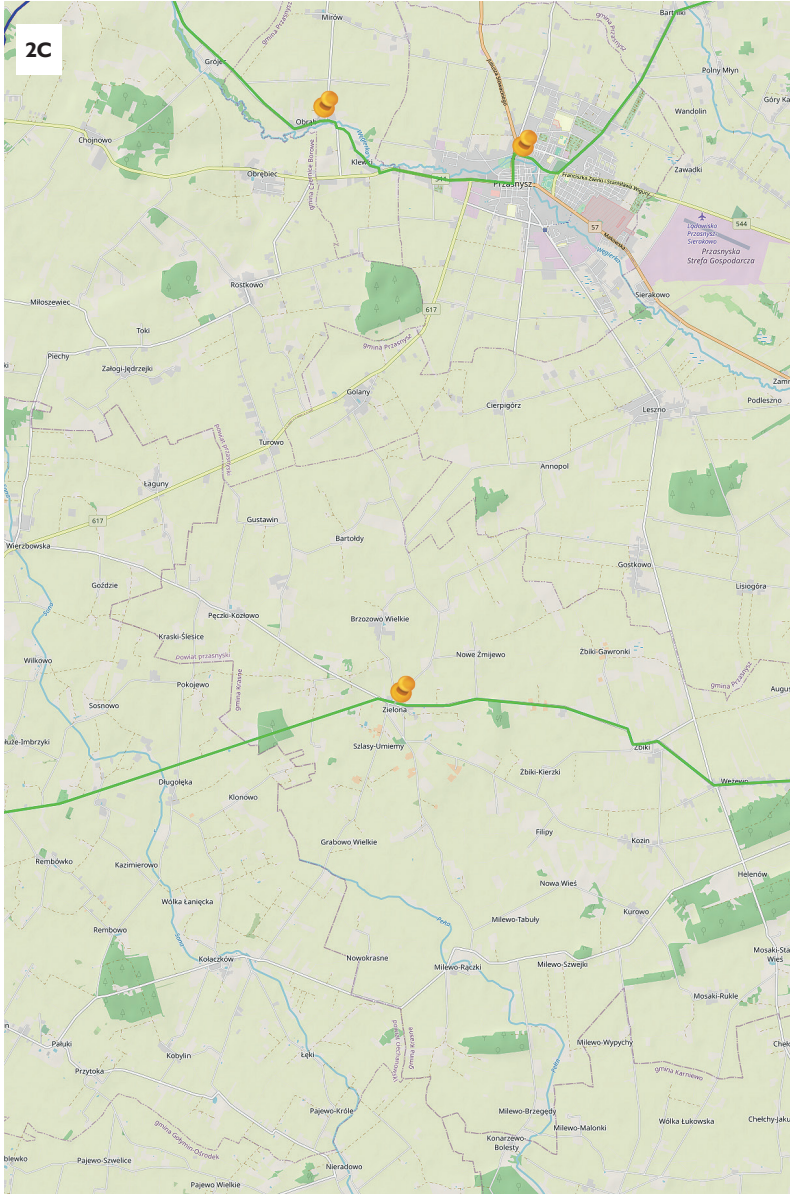
6





2C

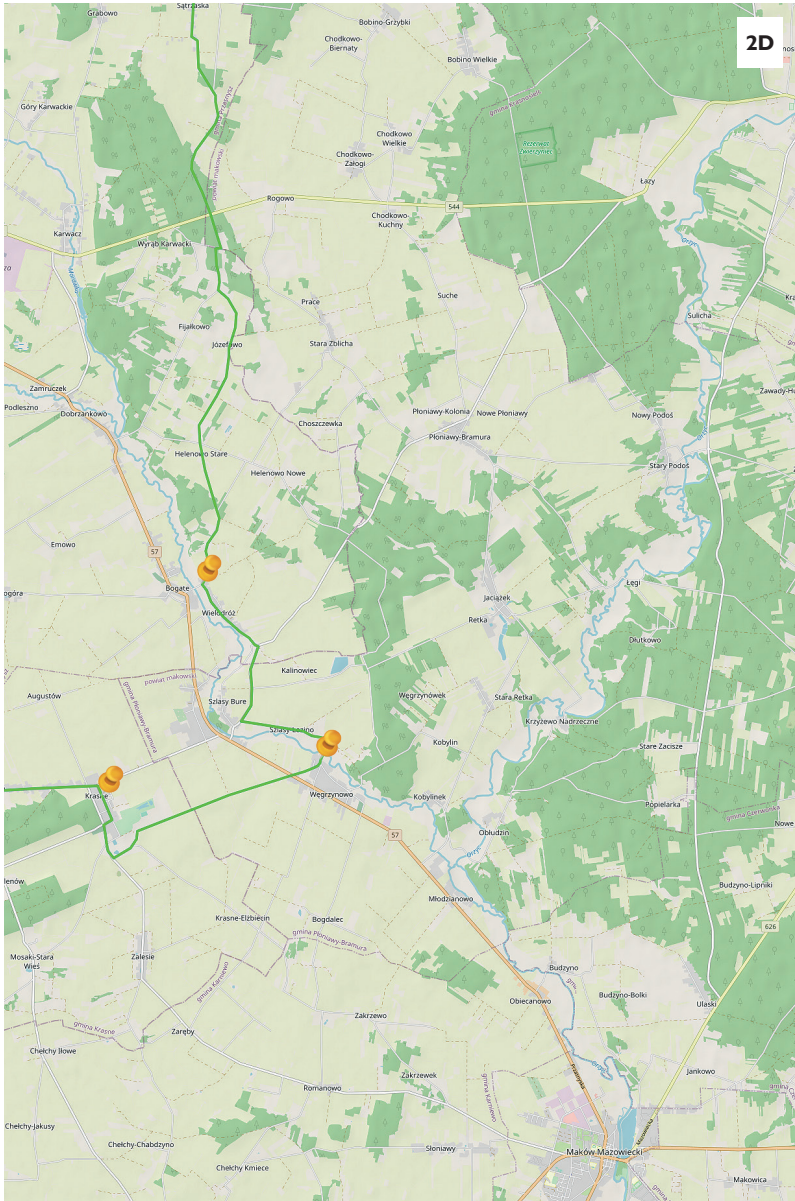
6







## WYCIECZKA SZÓSTA



6

